RUBAIYAT of

OMAR KHAYYAM

Paintings By :
H. Shakiba

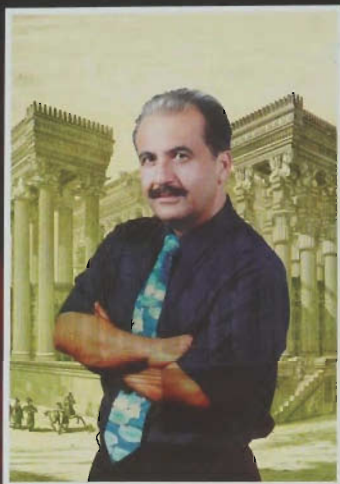
Calligraphy By :
Y. Khanlarzadeh

With Five Languages :
Persian
English
German
French
Arabic

Gooya Art House

English translations By :
Edward Fitzgerald

Hojat Shakiba

Born in Gorgan, Iran (1949). Entered the *University of Tehran*, after collecting his high school diploma from the *Men's Fine Arts School in Tehran*, and graduated there in 1974. Up to now, he has held many successful exhibitions in Tehran and other Iranian and foreign locations. Many Iranians are nowadays familiar with his art works published in the form of Albums, Posters, Post cards and Books

Exhibitions:

- Seihoon Gallery (15 times, 1977-1996) thanks to **Mrs. Seihoon**
- International Painting Exhibition, Bassel, Switzerland
- London Exhibition
- Mecca International Exhibition (Contemporary Arts Museum, first place)
- Student Park Exhibition (first place)
- Italian Cultural Association (1986)
- Tehran Contemporary Arts Museum (7 times)

ISBN : 964-92827-6-9

In The Name of

GOD

النّاشر

Rubayyat

By Omar Khayyam

Translated in Farsi, English, German, French and Arabic

Artistic Painting: Hojatollah Shakiba

Farsi and Arabic calligraphy: Yunis Khanlarzadeh

Introduction: Ali Dehbashi

English translation of poems: Edward Fitzgerald and . . . . . .

French translation: Abulghasem Etessamzadeh, Vincent Monti and Amir Hooshang Kavousi

German translation: Leo Pold, Kamran Jamali

Arabic research: Mohammad Reza Mirzajan

Arabic translation: Ahmad Rami, Seyyed Ahmad Al-Safi Al-Najafi, Ibrahim Arriz, Vadi Al-Bostani, and Mohammad Al-Sabaei

English Research: M. Azad

Editing: Rasool Akbari

Arts Director & Design: Afshid Fatemi Nazar
(with thanks to Afhsin Sadeqi and Hamid Reza Rahmani)

Typesetting: Sina Negar

Slides: Seyyed Mohammad Masomi, Nader Samavati, Ali Asghar Daneshpour, Zargarzadeh

Color separation: Mahmood Rasaei

Lithography: Farayand Gooya

Printing: Gooya House of Culture and Art

Binding: Gohar

Circulation: 3000

Fifth print: Fall 2009

ISBN: 964-92827-6-9

Gooya Publishing Co.

No. 89, Karimkhan Zand, Tehran - IRAN

Tel.: (+98 21) 88 83 16 69 - 88 82 31 20 Fax: (+98 21) 88 84 29 87

www.Gooyabooks.com

E-mail:info@Gooyabooks.com

RUBAIYAT

Of OMAR KHAYYAM

Preface

OMAR KHAYYAM was born at Naishapour in Khorassan in the latter half in the latter of our Eleventh, and died within the First Quarter of our Twelfth Century. The slender story of his life is curiously twined about that of two other very considerable figures in their time and country: One of whom tells the story of all three. This was Nizam-ul-mulk. Vizier to Alp Arslan the Son, And Malik shah the grandson of Toghrul Beg the Tartar, who had wrested Persia from the feeble successor of Mahmud the Great, and founded that Seljukian Dynasty which finally roused Europe into the Crusades. This Nizam-ul-Mulk, in his Wasiyat-or Testament-which he wrote and left as a memorial for future Statesmen-relates the following, as quoted in the Calcutta Review.No.59. from Mirkhond's History of the Assassins.

"One of the greatest of the wise men of Khorassan was the Imam Mowaffak of Naishapur. A man highly honored and reverenced, (May God rejoice his soul) his illustrious years exceeded eighty-five, and it was the universal belief that every boy who read the Koran or studied the traditions in his presence, would assuredly attain to honor and happiness. For this cause did my father send me from Tus to Naishapur with Abd-us-samad, the doctor of law, that I might employ myself in study and learning under the guidance of that illustrious teacher. Towards me he ever turned an eye of favor and kindness, and as his pupil I felt for him extreme affection and devotion, so that I passed four years in his service. When I first came there, I found two other pupils of mine own age newly arrived, Hakim Omar Khayyam, and the ill-fated Ben Sabbah. Both were endowed with sharpness of with and the highest natural powers; and we three formed a close friendship together. When the Imam rose from his lectures, they used to join me, and we repeated to each other the lessons we had heard. Now Omar was a native of Naishapour, while Hasan Ben Sabbah's father was one Ali, a mam of austere life and practice, but heretical in his creed and doctrine. One day Hasan said to me and to Khayyam, "It is a universal belief that the pupils of the Imam Mowaffak will attain to fortune. Now, even if we all do not attain thereto, without doubt one of us will; what then shall be our mutual pledge and bond?" We answered, "Be it what you please." "Well," he said, "let us make a vow, that to whomsoever this fortune falls, he shall share it equally with the rest, and reserve no pre-eminence for himself." "Be it so," we both replied, and on those terms we mutually pledged our words. Years rolled on, and I went from Khorassan to Transoxiana, and wandered to Chazni and Cabul; and when I returned, I was invested with office, and rose to be administrator of affairs during the Sultanate of sultan Alp Arslan.'

"He goes on to state, that years passed by, and both his old school-friends found him out, and came and claimed a share in his good fortune, according to the school-day vow. The vizier was generous and kept his word. Hasan demanded a place in the government, which the Sultan granted at the vizier's request; but discounted with a gradual rise, he plunged into the maze of intrigue of an oriental court, and failing in a base attempt to supplant his benefactor, he was disgraced and fell. After many mishaps and wanderings, Hasan became the head of the Persian of the *Ismailians,* -aparty of fanatics who had long murmured in obscurity, but rose to an evil eminence under the guidance of his strong and evil will. In A.D. 1090, he seized the castle of Alamut, in the province of Rudbar, which lies in the mountainous tract south of the Caspian Sea; and it was from this mountain home he obtained that evil celebrity among the Crusaders as the OLD MAN OF THE MOUNTAINS, and spread terror through the Mohammedan world; and it is yet disputed whether the word *Assassin* Which they have left in the language of modern Europe as their dark memorial, is derived from the *hashish,* or opiate of hemp-leaves (the Indian bhang), with which they maddened themselves to the sullen pitch of oriental desperation, or from the name of the founder of the dynasty, whom we have seen in his quiet collegiate days, at Naishapur. One of the countless victims of the Assassin's danger was Nizam-ul-Mulk himself, the old school-boy-friend.

"Omar Khayyam also came to the Vizier to claim his share, but not to ask for title or office. "The greatest boon you can confer on me,' he said, "is to let me live in a corner under the shadow of your fortune, to spread wide he advantages of Science, and pray for your long life and prosperity." The Vizier tells us, that when he found Omar was really sincere in his refusal, he pressed him no further, but granted him a yearly pension of 1200 *mithkals* of gold from the treasury of Naishapur.

"At Naishapur thus lived and died Omar Khayyam, "busied," adds the vizier, "in winning knowledge of every kind, and especially in Astronomy, wherein he

attained to a very high preeminence. Under the Sultanate of Malik Shah, he came to Merv, and obtained great praise for his proficiency in science, and the Sultan showered favours upon him.'

"When the Malik Shah determined to reform the calendar, Omar was one of the eight learned men employed

to do it; the result was the *Jalali* era (so called from *Jalal-ud-din*, and of the king's names) – a computation of time,' says Gibbon, ' which surpasses the Julian, and approaches the accuracy of the Gregorian style. 'He is also the author of some astronomical tables, entitled 'Ziji-Malikshahi,' and the French have lately republished and translated an Arabic Treatise of his on Algebra.

"His Takhallus or poetical name (Khayyam) signifies a Tentmaker, and he is said to have at one time exercised that trade, perhaps before Nizam-ul-Mulk's generosity raised him to independence. Many Persian poets similarly derive their names from their occupations; thus we have Attar, a druggist,' Assar, 'an oil presser,' etc. Omar himself alludes to his name in the following whimiscal lines:

"Khayyam, who stitched the tents of science.
Has fallen in grief's furnace and been suddenly burned.
The shears of fate have cut the tent ropes of his life,
And the broker of Hope has sold him for nothing!

"We have only one more anecdote to give of his Life, and that relates to the close; it is told in the anonymous preface which is sometimes prefixed to his poems; it has been printed in the Persian in the Appendix to Hyde's *Veterum Persarum Religio*, p. 499; and D'Herbelot alludes to it in his Bibliotheque, under Khiam.

"It is written in the chronicles of the ancients that this king of the Wise, Omar Khayyam, died at Naishapur in the year of the Hegira, 517 (A.D. 1123); in science he was unrivaled, the very paragon of his age. Khwajah Nizami of Samarcand, who was one of his pupils, relates the following story: "I often used to hold conversations with my teacher. Omar Khayyam, in a garden; and one day he said to me, 'My tomb shall be in a spot where the north wind may scatter roses over it. I wondered at the words he spoke, but I knew that his were no idle words. Years after, when I chanced to revisit Naishapur, I went to his final resting – place, and lo! It was just outside a garden, and trees laden with fruit stretched their bought over the garden wall, and dropped their flowers upon his tomb, so that the stone was hidden upon his tomb, so that the stone was hidden under hidden under them."""

Thus far-without fear of Trespass-from the *Calcutta Review*. The writer of it, on reading in India this story of Omar's Grave, was reminded, he says, of Cicero's Account of finding Archimedes' Tomb at Syracuse, buried in grass and weeds. I think Thorwaldsen desired to have roses grow over him; a wish religiously fulfilled for him to the present day, I believe. However, to return to Omar.

Though the sultan "shower'd Favours upon him," Omar's Epicurean Audacity of Thought and Speech caused him to be regarded askance in his own Time and Country. He is said to have been especially hated and dreaded by the Sufis, whose Practice he ridiculed, and whose Faith amounts to little more than his own, when stript of the Mysticism and formal recognition of Islamism under which Omar would not hide. Their Poets, including Hafiz, who are (with the exception of Firdausi) the most considerable in Persia, borrowed largely, indeed , of Omar's material, but turnning it to a mystical use more convenient to themselves and the people they addressed; a People quite as quick of Doubt as of Belief; as keen of Bodily sense as of Intellectual; and delighting in a cloudy composition of both, in which they could float luxuriously between Heaven and Earth, and this World and the Next, on the wings of a poetical expression, that might serve indifferently for either. Omar was too honest of Heart as well of Head for this. Having failed (however mistakenly) of finding any Providence but Destiny, and any World but this, he set about making the most of it; preferring rather to soothe the Soul through the Senses into Acquiescence with Things as he saw them, than to perplex it with vain disquietude after what they *might* be. It has been seen, however, that his worldly ambition was not exorbitant; and he very likely takes a humorous or perverse pleasure in exalting the gratification of sense above that of the Intellect, in which he must have taken great delight, although it failed to answer the questions in which he, in common with all men. Was most vitally interested.

For whatever reason, however, Omar as before said, has never been popular in his own Country, and therefore has been but scantily transmitted abroad. The MSS. of his Poems, mutilated beyond the average Casualties of Oriental Transcription, are so rare in the East as scarce to have reached Westward at all, in spite of all the acquisitions of Arms and Science. There is no copy at the India House, none at the Bibilotheque Nationale of Paris. We know but of one in England: No. 140 of the Ouseley MSS. At the Bodleian, written at Shiraz, A.D. 1460. This contains

but 158 Rubaiyat. One in the Asiatic Society's Library at Calcutta (of which we have a Copy), contains (and yet incomplete). 516, though swelled to that by all kinds of Repetition about 200, while Dr. Sprenger catalogues the Lucknow MS. At double that number. The Scribes, too, of the Oxford and Calcutta MSS. seem to do their work under a sort of protest; each beginning with a Tetrastich (whether genuine or not), taken out of its alphabetical order; the Oxford with one of Apology; the Calcutta with one of Expostulation, supposed (says a Notice prefixed to the Ms.) to have arisen from a dream, in which Omar's mother asked about his future fate. It may be rendered thus:

"Oh Thou who burn'st in Heart for those who burn
In Hell, whose fires thyself shall feed in turn.
How long be crying. Mercy on them God
Why, Who art Thou to teach, and He to learn?

The Bodleian Quatrain pleads Pantheism by way of justification

"If I myself upon a looser Creed
Have loosely strung the Jewel of good deed.
Let this one thing for my Atonement plead
That One for Two I never did misread

The Reviewer, to whom I owe the particulars of Omar's life, concludes his review by comparing him with Lucretius, both as to natural temper and genius, and as acted upon by the circumstances in which he lived. Both indeed were men of subtle, strong, and cultivated intellect, fine imagination, and hearts passionate for truth and justice who justly revolted from their Country's false Religion, and false, or foolish, devotion to it; but who fell short of replacing what they subverted by such better hope as others, with no better revelation to guide them, had yet made a law to themselves with the theory of a vast machine fortuitously constructed, and acting by a law that implied no Legislator; and so composing himself into a Stoical rather than Epicurean severity of Attitude, sat down to contemplate the mechanical drama of the Universe which he was part Actor in; himself and all about him (as in his own sublime description of the Roman Theater) discolored with the lurid reflex of the curtain suspended between the Spectator and the Sun. Omar, more desperate, or more careless of any so complicated System as resulted in nothing but hopeless necessity, flung his own Genius and learning with a bitter or humorous jest into the general Ruin which their insufficient glimpses only served to reveal; and pretending sensual pleasure, as the serious purpose of life, only *diverted* himself with speculative problems of Deity, Destiny, Matter and Spirit, Good and Evil, and other such questions, easier to start than, to run down, and the pursuit of which becomes a very weary sport at last!

With regard to the present translation, the original Rubaiyat (as, missing an Arabic Guttural, these *Tetrastichs* are more musically called) are independent Stanzas, consisting each of four Lines of equal, though varied, Prosody; sometimes *all* rhyming, but oftener (as here imitated) the third line a blank. Somewhat as in the Greek Alcaic, where the penultimate line seems to lift and suspend the Wave that falls over in the last. As usual with such kind of Oriental Verse, the Rubaiyat follow one another according to Alphabetic Rhyme-a strange succession of Grave and Gay. Those here selected are strung into something of an Eclogue, with perhaps a less than equal proportion of the "Drink and make merry," which (genuine or not) recurs over frequently in the Original. Either way, the result is sad enough: saddest perhaps when most ostentatiously merry: more apt to move sorrow than Anger toward the old tentmaker, who after vainly endeavoring to unshackle his steps from destiny, and to catch some authentic glimpse of To-MORROWS!) as the only ground he had got to stand upon, however momentarily slipping from under his feet.

EDWARD J.
FITZGERALD

AUX LECTEURS

Après de nombreuses traductions de la vie et de l'oeuvre scientifique, et poètique d'un des plus grands maîtres penseurs iraniens: Omar Khaïyam, parues dans presque touttes les langues vivantes vivantes actuelles; il me parait vain de parler ici de ce que avait été dit et redit en mainte occasion... Ily a bien longtemps, dèjà, que d'èminents iranologuesfrançais, avec de bonnes traductions en vers, ou, en prose avaient fait connaître au monde francophone, la beauté, la finesse, les idées sublimes de Khaïyam parses robaï (quatrain), et'son jugement philosophique sur le monde et surla vie....
Il est à rappeler qu'un iranien: A.G. Etessamzadeh Il ne faut pas confondre A.G. Etessamzadeh avec Y. ETESSAMI (Etessam ôl Môlk), le père de la regrettée poétesse: Parvin Etessami. consacra, lui aussi, une dizaine d'années de sa vie (1930 – 1940), à tradiore em vers framçais un nombre important des robaï et de les reviser à chaque nouvelle publication ... Malheureusement, et injustement, il fut la victime d'une grave ingratitude de la part de presque la totalité des éditeurs qui publièrent des recueils multilingues sans remémorer le nom dutraducteur ni faire la moindre allusion à son émérite travail.
Moi, tout en rendant hommage à la mémoire de ce remarquable précurseur de mon pays; depuis une douzaine d'années je me suis mis aussi à traduire en vers rythmé et rimé d'une centaine quatrains de ce Grand Homme de Nichapour que dès ma première jeunesse son divan bilingue (persan-français) fut mon livre de chevet, tout en m'essayant de comprendre le sens réel de chaque robaï, et d'apprendre par coeur ceux de mon choix...
Les traductions que vous lirez dans présente édition sont de: A.G. Etessmzadeh, du français V. Monteil, Vincent Monteil, valeureux iranologue français épris de la litterature persance.
Il a déjà traduit en français un grand nombre de robaï de Khaïyam et des ghazal de Hâfez, parus à Paris en 1963 en 1963 et en 1989. et de moi – même. (les miens: la première stophe est précédée de deux astérisques (***).
Je ne puis terminer; sans parler de l'infatigable fondateur et directeur de la Maison de la Culture et des Arts Gooya : Mr N. Mirbagheri qui, aprés de fructueux efforts a réussi de fair paraître cette édition de luxe que vous avez entre vos mains.
Quant aux illustrations: elles sont, toutes , des reproductions des tableaux peints par maître H. Shakiba, un artiste prolifique qui ne connait point la fatigue, avec un style propre à lui; riche de couleur vive, un rythme et une harmonie séduisants, inspirés de l'école de la peinture Kajar, don't l'atmosphère, les figures féminines en un mot, l'ensemble donne la notsalgie d'une belle – époque passée ....

A.H.KAVOUSSI

كلمة الناشر:

الكتاب الماثل بين ايديكم هو «رباعيات الحكيم عمر الخيّام» الشاعر الخالد طيله القرون و الأعصار السالفه من تاريخ ايران و العالم. لقد تم طبع و نشرر. عيات هذا الشاعر العظيم مئات المرّات. دار و منشورات «هنرسراى گويا»* استمراراً لطبع و نشر النصوص الفاخره و القيمه من الأدب الايرانى، تقويم هذه المره بطبع «رباعيات عمر الخيام».

اللّوحات الجميله التى تلاحظونها فى هذه المجموعة الفريدة من نوعها هى من ابداعات الفنان الماهر الذى راح يصب تجاربه القيمه فى أعماله و هو يمارس العمل بعد ثلاثه عقود متتاليه و لابد أن نعتبره من أنشط الرسّامين الايرانيين فى العصر الحاضر.

«حجة الله شكيبا»، هذا الفنّان الفذّ الذى رسم لنا بجداره الأفق البعيد و جسّد أمامنا الأجواء و الآثار التى تجعلنا نتأثر و نتحسر على ما فاتنا من الأيام الحلوه و الذكريات الجميلة التى طارت من ذاكرتنا ....

الطريقه و الأسلوب و هكذا الأجواء التى اختارها الفنان فى لوحاته الرائعه تعتبر «سمفونيه» ذات أنغام منتظمة و فى انسياب مَنسّق واحد و لذلك بالنسبه الى الألوان التى اختارها الرسّام من حيث التماسک و الارتباط، ثم أنّ تبلور وجوه ناصعه من بنات حواء فى هذه المجموعه قد خلق أثراً قيماً و على الرغم من دقتها و جمالها الفنى، تمتاز هذه اللوحات بالأصالة و الجذرية و هى غنية بالمعانى و قد قامت بدورها الفاعل و الأساسى لتجسيد هذه المجموعة من الرباعيات.

و كما نلاحظ فانّ كل لوحة من لوحات الرسّام تعكس روح الشاعر و رؤيته الكلية. عمر الخيام؛ هذا العالم و المفكر و الشاعر الكبير الايرانى الذى هو من أشهر و أعرف الأدباء على وجه البسيطة و هذا بالطبع لا يحصل الّا عن طريق الممارسات و التجارب الجديدة التى عاشها الفنان بصورة مباشرة و استلهمها من أفكار « أديب نيشابور» الخالد.

قام بكتابة الخطوط العربية و الفارسية فى هذه المجموعة الأستاذ «يونس خانلرزاده»؛ الخطّاط المعاصر و الفنان الشهير فى ايران الاسلام، الذى يعتبر من قادة هذا الفن فى الجمهورية الاسلامية، فقد أفضى بخطه البديع و بفنه الجميل روحاً جديدة لأشعار خيّام.

اضافة الى هذا فانّ هذه المجموعة من حيث المضمون تعتبر نوع من «الجمع» و «التأليف» ليس الّا و دون أى اغترار أو غطرسة نقول بأن هذه المجموعة من رباعيات و «أناشيد» الخيام، تتردد عادة على الألسنة و قد طبعت «الرباعيات» للآن مرّات عديدة من قبل دور نشر مختلفة و بأقلام قوية و مؤهلة لمثل هذه البحوث و الأعمال.

الترجمة الانجليزية فى هذه المجموعة هى ل «ادوارد فيتس جرالد» الشاعر البريطانى الذى ترجم أناشيد و رباعيات الخيام لأول مرة بصورة موزونة و بقوا فى معينة تشبه «الرباعى» الى الانجليزية و من هنا تعرّف العالَم الغربى على «رباعيات الخيام» و نحن كمسؤولين فى هذه «الدار» طلبنا من السيد «م ـ آزاد» أن يسعفنا فى هذا المجال و ذلک لتدارک اى نقص نسبّى محتمل و أن يقدم لنا ضمن هذه المجموعة من الرباعيات، ترجمات أخرى ـ ان كانت لديه ـ من تلک الرباعيات و لو كانت بدون وزن و قافيه، المهم هو أنها تنطبق من ناحية المصداقية على الرباعيات الفارسية و يمكن الاعتماد عليها.

و بالنسبة الى الترجمة الفرنسية التى تعود فى المجموع الى ثلاثة مترجمين شعراء، نذكر منهم اولاً المرحوم «ابوالقاسم اعتصام زاده» الذى قدصرف ٢٠ عاماً من عمره (١٣٠٥ حتى ١٣٢٥ هـ.ش) فى دراسة الترجمات الشعرية لبعض رباعيات الخيّام باللّغة الفرنسية و للأسف لم يذكر اسمه عند ما كان يستفاد من عنائه و سعيد فى الترجمة عند طبع و نشر «رباعيات الخيام» بلغات مختلفة، فى حين أننا قمنا بهذا الواجب الأخلاقى و أدينا الأمانة و لابد من الاشارة هنا بأنّ ترجمات الشاعر المترجم «اعتصام زاده» قد طُبعت و نُشرت له مجموعات من «رباعيات الخيام» فى فرنسة لعدة مرّات مع ذكر اسم المترجم بصراحة كاملة. و هناک بعض الترجمات الأخرى بالفرنسية من شخص عالِم بالايرانيات و مغرم باللغة الفارسية و هو السيد «و نسن مونتي» الفرنسى الذى اختار رباعياته من شاعر نيشابور الحملاق عمر الخيّام، طبقاً لطريقته و نحلته الخاصة من حيث محل القوا فى و .... فنقلها الى الفرنسية. ثم بقيت طائفة من الرباعيات التى أشرنا اليها بنجمتين صغير تين فى بداية المصرع الأول و هى من السيد «اميرهوشنگ كاووسى» الذى ظلّ يطالع و يدقق فى حياة الخيام و رباعياته قرابة ١٢ عاماً و قد توصّل الى درجة أنه قد أدخل الوزن و القافية فى ترجمته الى الفرنسية و حاول جاهداً ألّا يبتعد عن أصالة المفاهيم الواردة فى الأشعار.

أمّا بصدد الترجمات العربية فالسيد «محمدرضا ميرزاجان، (ابوامين)»، مُلمّ الى حد بعيد باللّغتين العربية و الفارسية، فمن هذه الرؤية يلاحظ أنّ عملية التطبيق و التحقيق جاءت بعد عمل مستمر و عناء شديد لذلک للعثور على ما يقابل هذه المجموعة من الرباعيات و الباقة المنتخبة فى أشعار احمد رابى و احمد صافى النجفى و ابراهيم العريض و وديع البستانى و محمد البستانى و محمد السباعى.

و فى النهاية الترجمات الألمانية فى هذه المجموعة فهى تعود الى السيد «ليوبلد» و هكذا السيد «كامران جمالى» الذى عكف على ترجمة الرباعيات بعناية تامه.

هذا و نقدم شكرنا الجزيل الى جميع الأفراد و المؤسسات التى ساهمت و سائدت «الدار» فى اخراج، انتاج و طبع هذه المجموعة القيمة.

---

* دارالفن الناطقة أو الواضحة.

Einige Worte des Herausgebers

Das vorliegende Buch enthält Vierzeiler des Hakim Umar Chayyam, der sich unabhängig von Zeit und geschichtlichen Epochen mit seinem Namen im Iran und auf der Welt verewigte. Viele Male sind die Vierzeiler dieses großen Dichters gedruckt und veröffentlicht worden. Auch das Guya-Haus für Kultur und Kunst hat sie nun in Fortsetzung der Publikation von wertvollen iranischen Literaturwerken herausgegeben.

Die schönen Bilder in diesem wertvollen Sammelband sind das Werk eines Künstlers, der mit einer Erfahrung von mehr als dreißig Jahren zu den aktivsten zeitgenössischen Malern Irans zu zählen ist. Sein Name ist Hodschatollah Schakiba. Schakiba versteht die Kunst, mit dem Inhalt und der Gestaltung seiner Bilder unsere Sehnsucht nach vergangenen schönen Zeiten auszudrücken.

Durch die im Stil und der Gestaltung enthaltene Harmonie, den rythmischen Wechsel der Farben, die Farbwahl und -kombination sowie die anmutigen Frauengesichter steuern die Bilder Schakibas zur Entstehung eines wertvollen Buchbandes bei. Neben ihrer Zweckbestimmung als verfeinerte Buchverzierung übernehmen diese Illustrationen durch ihren Bedeutungsreichtum eine wichtige und grundsätzliche Rolle bei der Verbildlichung des Inhaltes der jeweiligen Gedichte in diesem Band. In diesen Darstellungen wird der poetische Geist Chayyams und die Weltanschauung dieses Gelehrten und großen iranischen Dichters, der einer der berühmtesten Poeten auf der Welt ist, reflektiert, was der besonderen Methode und den neuen Gemäldeerfahrungn des Künstlers, zu der er sich durch die Gedanken des großen Mannes aus Neyschabur inspirieren ließ, zu verdanken ist.

Die Kalligraphie ist einer der schönen Künste iranischer Meister und in dem Werk, das vor Ihnen liegt, wurden die arabischen und persischen Verse von Yunes Chanlarsadeh, einem zeitgenössischen Kalligraphen, in Schönschrift niedergeschrieben, was den Text auf besondere Weise noch mehr beseelt.

Inhaltlich handelt es sich bei diesem bebilderten Gedichtsband um eine bescheidene Sammlung der geläufigen Gedichte Chayyams, die die meisten kennen und bislang in Sammelwerken von informierten und kompetenten Autoren, gestützt auf ihre Forschungsstudien, zusammengestellt und seitens verschiedener Verlage wiederholt gedruckt worden sind.

Die Übertragungen ins Englische stammen von dem englischen Poeten Edward Fitzgerald. Er hat als erster die rythmischen Gedichte Chayyams in sich reimende metrische Vierzeiler-Poesie auf Englisch umgesetzt und der Weltbevölkerung vorgelegt. Zur Beseitigung von Lücken in dieser Sammlung haben wir Herrn M.Asad gebeten, das, was er von anderen englischen Übersetzungen zur Verfügung hat, für diese Sammlung bereitzustellen, auch wenn diese Übersetzungen nicht metrisch sein sollten und sich nicht reimen. Ihre Treue zum Original und ihre Verständlichkeit lässt jedoch nichts zu wünschen übrig.

die insgesamt von 3 Übersetzern und Dichtern bewerkstelligt wurde, möchten wir als erstes den verstorbenen Abu-l-Qassem Etessamsadeh nennen, der sich im Laufe zweier Jahrzehnte seines Lebens (nämlich 1926 bis 1946) der dichterischen Übertragung einer Anzahl von Vierzeilern Chayyams in die französische Sprache gewidmet hat und aus dessen mühevollem Werk in verschiedenen mehrsprachigen Herausgaben entnommen wurde, leider jedoch ohne Erwähnung seines Namens. Doch wir haben diese Gewissenspflicht erfüllt. Es sei zudem erwähnt, dass seine Übersetzungen in Frankreich unter seinem Namen mehrmals erschienen sind. Eine weitere Reihe von übersetzten Gedichten ins Französische stammen aus der Feder des Iranologen und werten Freundes der persischen Sprache, dem Franzosen Vincent Montti. Er hat eine persönliche Auslese von Vierzeilern des berühmten Mannes aus Neyschabur entsprechend seinem eigenen Geschmack und Stil in Versreime auf Französisch übertragen. Eine weitere Anzahl von dichterischen Übersetzungen in diese Sprache , vor deren erstem Halbvers zwei Sternchen als Markierung stehen, sind von Huschang Kawussi. Er befasst sich seit 12 Jahren mit der Lebensgeschichte und den rythmischen Versen von Chayyam. Es ist ihm bei seinen Übersetzungen in die französische Sprache gelungen, Metrik und Reim mitzuberücksichtigen und so weit wie möglich, nicht von der Originalbedeutung der poetischen Werke Chayyams abzuweichen.

Bei den Übertragungen ins Arabische hat Mohammad Resa Mirsadschan dank vollständiger Beherrschung der arabischen Sprache mit viel Mühe, die besten und originalgetreuesten Übersetzungen von Ahmad Rami, Asseyed Ahmad Assafi Nadschafi, Ebrahim Arid, Wadi'al-Bostani und Mohammad Assaba'i zusammengetragen.

Leopold sowie Kamran Dschamali. Diese waren um eine sehr präzise Übertragung der Vierzeiler bemüht.

Außerdem möchten wir allen Personen und Institutionen, die uns bei der Anfertigung und Herausgabe dieses wertvollen Sammelbandes zur Seite gestanden haben, herzlich danken.

Publisher's Message

The book in your hands is the ***Rubayyat*** by Omar Khayyam, the world renowned legendary poet. This great poet's book has been printed hundreds of times. Gooya Publishing Company, in continuation of publishing valuable Persian literary works, has attempted to produce a new print of Khayyam's ***Rubayyat***.

The beautiful pictures seen in this exquisite collection are the works of an artist whom with over thirty years of experience must be considered as one of the hardest working contemporary painters. Hojatollah Shakiba's works are truly reminiscent of the glorious days gone by. Shakiba's style, with its marvelous blend of harmony, rhythm and color , in addition to his depiction of females, has created a valuable collection of works that besides their deep accuracy and aesthetic properties are rich in meaning.

His works play an instrumental role in conveying the emotions depicted in verse. Every picture radiates the underlying spirit of the legendary scientist and the best known poet of Iran. The calligraphy of this collection in Farsi and Arabic, which is one of the most beautiful arts in this country, has been rendered by the contemporary calligrapher Yunis Khanlarzadeh who gives the poem a new spirit.

The English translations are by the British poet Edward Fitzgerald whom for the first time introduced Khayyam's quatrains to the world. M. Azad, however, adds translations by other English translators to this collection which are no doubt faithful to the poet. Three different persons have translated the work to French. It was incumbent upon us to recognize the late Abolghasem Etessamzadeh who dedicated two decades of his life to translating the ***Rubayyat*** to French. Unfortunately, his name has not previously received the recognition it so deserves. Some of the translations used are by the great French Iranologist Vincent Monti with his unique style. Others designated by two asterisks at the beginning of the hemistiches are by Amir Hooshang Kavousi who has been studying Omar Khayyam and his works for the past twelve years. He has been able to properly observe the rhythm and rhyme of the poems while remaining true to the original meanings.

whom with his great command of the Arabic language and extensive effort has been able to gather the best and truest translations by Ahmad Rami, Seyyed Ahmad Al-Safi Al-Najafi, Ibrahim Arriz, Vadi Al-Bostani and Mohammad Al-Sabaei.

And last, but not least, Leo Pold and Kamran Jamali with his great and precise effort have provided the German translation for these quatrains.

We also send our heartfelt thanks to all individuals and institutions who have assisted us in providing you with this marvelous collection.

Ah, make the most of what we yet may spend,
Before we too into the Dust descend;
Dust into Dust, and under Dust, to Lie,
Sans Wine, sans Song, sans Singer, and-sans Ende!

So gib nur hin was hinzugeben ist,
Ehe du selbst in Staub gebettet bist:
Staub du in Staub, zu liegen unter Staub
Ohn Wein, ohn Lied, ohn Kuss und-ohne Frist.

Bois du vin, sous la terre, un jour, tu dormiras.
Sans aucun compagnon, sans femme dans tes bras,
A personne ne dis ce secret formidable:
Coquelicot fané ne refleurira pas.

می خور که به زیر گل بسی خواهی خفت
بی مونس و بی حریف و بی همدم و جفت

زنهار به کس مگو تو این راز نهفت
هر لاله که پژمرد نخواهد بشکفت

اِشْرَبْ فَكَمْ سَتَنامُ في قَعْرِ الثَّرى   ياصاحِ دُونَ خَليلَةٍ وخَليلِ
لاتُفْشِ ذا السِّرِّ الخَفيِّ لَدى امْرِئٍ   لَنْ تَزْهُوَ الأَزْهارُ بَعْدَ ذُبولِ

A like for those who for To-day prepare,
And those that after a To-morrow stare,
A Muezzin from the Tower of Darkness cries
"Fools! Your Reward is neither Here nor There!"

Die einen streiten viel um Glauben und Bekenntnis,
Die andern grübeln tief nach Wissen und Erkenntnis,
So wird es gehn, bis einst der Ruf sie schreckt:
Es fehlt so euch wie euch zur Wahrheit das Verständnis.

D'aucuns cherchent en vain à définir la Foi,
Et d'autres, pris de doute, ont l'âme en désarroi.
Mais soudain va surgir un messager céleste
Disant: "Pourquoi ces deux fausses routes, pourquoi?"

قومی متفکّرند در مذهب و دین

جمعی متحیّرند در شکّ و یقین

ناگاه برآورد منادی ز کمین

کای بی‌خبران راه نه آنست و نه این

فَكَّرَتْ فِي الدِّينِ أَقْوَامٌ كَمَا حَارَ بَيْنَ الشَّكِّ وَالْقَطْعِ فَرِيقٌ

فَإِذَا الْهَاتِفُ يَدْعُوهُمْ أَيَا بُلْهُ لَا هٰذَا وَلَا ذَاكَ الطَّرِيقُ

And, as the Cock crew, those who stood before
The Tavern shouted – "Open then the Door.
You know how little while we have to stay,
And, once departed, may return no more."

---

*Es ist Morgendämmerung, stehe auf, o Mädchen fein,
Spiel Harfe leise, geniess langsam den Wein,
Denn keiner kam wieder von denen, die da lebten,
Und die, die leben, wurden da nicht mehr lange sein.

Lève – toi, voici l'aube, O toi qui nous rends fous,
Pince la harpe et bois du vin, tout doux, tout doux.
Ceux qui dorment encor n'en seront point fâchés;
Ceux qui s'en vont jamais ne reviendront vers nous.

وقت سحر است خیز ای مایهٔ ناز
نرمک نرمک باده خور و چنگ نواز

کانها که بجایند نپایند بسی
وانها که شدند کس نمی‌آید باز

یا صاحبَ الدَّلِّ هذا الفجرُ لاحَ فقُمْ　　وغَنِّ واشْرَبْ واطْفئْ حُرقةَ الکَبِدِ
فمَنْ تراهم هنا لن یلبثوا امدا　　ولَنْ یعودَ مِنَ الماضینَ مِنْ احَدِ

با سرو قدی تازه‌تر از خرمن گل
از دست منه جام می و دامن گل
زان پیش که ناگه شود از باد اجل
پیراهن عمر ما چو پیراهن گل

But helpless pieces of the Game He plays
Upon this chequer – board of Nights and Days;
Hither and thither moves, and checks, and slays,
And one by one back in the closet lays.

Wir sind hier nichts als ein Spielzeug des Himmels und der Natur;
Dies ist als Wahrheit gemeint, nicht metaphorisch nur.
Wir gehn, wie die Steine im Brettspiel, durch vieler Spieler Hände,
Und werden beiseite geworden in's Nichts, wenn das Spiel zu Ende.

Nous sommes des jouets entre les mains du Ciel
qui nous déplace comme Il veut: c'est notre maître.
Au jeu d'échecs, nous sommes des pions éternels
qui tombent un à un tout au fond du non – être.

ما لعبتگانیم و فلک لعبت باز
از روی حقیقت نه که از روی مجاز

بازیچه همی شویم بر نطع وجود
افتیم به صندوق عدم یک یک باز

غدونا لذي الأفلاك ألعاب لاعبٍ — أقول مقالاً لست فيه بكاذبِ
على نطع هذا الكون قد لعبت بنا — وعدنا لصندوق الفنا بالتعاقبِ

Then to the rolling Heav'n itself I cried,
Asking, "What Lamp had Destiny to guide
Her little Children stumbling in the Dark?"
And – "A blind Understanding!" Heav'n replied.

Vertraulich flüstert mir das Weltenkarussel:
Kennst du mein Schichsalswort?
Aus meinem eig'nen Kreis, hätt' ich Gewalt,
Befreit' ich mich zu stillem Ort.

Le ciel à mon oreille a dit en grand secret:
"Ne m'impute donc pas ce que le Destin fait.
Si dans mon tournoiement j'avais un mot à dire,
Mon tour de vagabond serait – il ce qu'il est?"

در گوش دلم گفت فلک پنهانی

حکمی که قضا بود ز من میدانی

در گردش خویش اگر مرا دست بدی

خود را برهاندمی ز سرگردانی

فَلَكُ الشُّهبِ قالَ لي أفتَعزو لي حُكمَ القَضاءِ في الأكوانِ

لَوغدا لي في السيرِ أدنى اختيارٍ لَمْ تَجِدْني أدورُ كالحَيرانِ

For "Is" and "Is-Not" though with Rule and Line,
And "Up-And-Down" without, I could define,
I yet in all I only cared to know,
Was never deep in anything but-Wine.

Denn mass ich auch mit Mass-stab sein und Schein,
Und klügelte in Hoch und Tief mich ein:
Bei alledem, was zu ergründen lohnt,
Tief war ich stets in einem nur-im Wein!

Il n'est dans l'Univers rien que je ne connaisse.
Je vois même le fond de plus d'une prouesse.
Hé bien, puissé-je, ami, perdre tout mon savoir
Si je sais un état au-dessus de l'ivresse!

من ظاهر نیستی و هستی دانم

من باطن هر فراز و پستی دانم

با اینهمه از دانش خود شرمم باد

گر مرتبه‌ای ورای مستی دانم

وَإِنْ سَرَّنِي أَنْ بَذَلْتُ الجُهودْ لِمَعْرِفَةِ الكُنْهِ، كُنْهِ الوُجودْ

فَما كُنْتُ قَطُّ لِأَهْتَمَّ حَيّاً كَمِثْلِ اهْتِمامي بِرَشْفِ البُرودْ

یارب تو جمال آن مه مهرانگیز

آراسته‌ای به سنبل عنبربیز

پس حکم چنان کنی که در وی منگر

این حکم چنان بود که کج دار و مریز

While the Rose blows along the River Brink,
With old Khayyám the Ruby Vintage drink:
And when the Angel with his darker Draught
Draws up to Thee – take that, and do not shrink.

In jener Nacht, wo keine Sterne blinken,
Wo keines Auswegs Hoffnungsstrahlen winken,
Schrickt nicht zurück, wenn deine Reihe kommt!
Der Becher kreist, und jeder muss ihn trinken.

Dans l'immense Univers à l'invisible pôle,
Bois gaîment: car chacun du mal verra la geôle.
Et quand viendra ton tour de souffrir, reste calme:
C'est un verre où chacun doit boire à tour de rôle.

در دایره سپهر ناپیدا غور
جامی است که جمله را چشانند بدور

نوبت چو بدور تو رسد آه مکن
می نوش بخوشدلی که دور است نه جور

مَا بَينَ أُفْقٍ لا ظُهورَ لِغَوْرِهِ — اِشْرَبْ فَإنَّ الدَّهْرَ لَجَّ بِجَوْرِهِ
وَاْجرَعْ بِدَوْرِكَ صابِراً كَأْسَ الرَّدىٰ — فَالْكُلُّ سَوْفَ يَذُوقُها في دَوْرِهِ

But leave the Wise to wrangle, and with me
The Quarrel of the Univers let be:
And, in some corner of the Hubbub coucht,
Make Game of that which makes as much of Thee.

Wer all' die hohen Wissenschaften flieht – ist klüger
Statt dessen in der Liebsten Haar sich wiegt – ist klüger
Und wer, eh' doch sein Blut am End' vergossen wird,
Giesst Blut in den Pokal sich aus dem Fass – ist klüger.

Fuis prière et science et loi: – cela vaut mieux.
Va trouver quelque frais minois: – cela vaut mieux.
Avant que le Destin verse ton sang, viens, verse.
Le sang clair de la vigne, et bois: – cela vaut mieux.

از درس و علوم جمله بگریزی به
وندر سر زلف دلبر آویزی به
زان پیش که روزگار خونت ریزد
تو خون قرابه در قدح ریزی به

فَذَرْ عُقَدَ الرِّزْقِ مِنْ غَيْرِ حِلٍّ ... أَلَيْسَ بِأَمْتَعَ مِنْ ذَاكَ قُلْ لِي
مُرُورُ الأَنَامِلِ فِي شَعْرِ خَوْدٍ ... تَصُبُّ بِدَلٍّ وَتَسْقِي بِدَلِّ

The Ball no Question makes of Ayes and Noes,
But Right or Left as strikes the Player goes;
And He that toss'd Thee down into the Field,
He knows about it all – He knows – He knows!

Der Ball spricht nicht "Ich mag nicht" oder "Sei's",
Geht rechts, geht links, ganz nach des Schlags Geheiss;
Und er, der dich ins Feld hinunterstiess,
Der weiss warum – der weiss es – ja DER weiss.

Comme une boule, au gré de la Fatalité,
Roule à droite et tais – toi, quoique à gauche jeté,
Pauvre homme, car celui qui t'amène en ce Monde,
Lui seul, Lui seul, Lui seul connaît la vérité!

ای رفته به چوگان قضا همچون گو

چپ میخور و راست میرو و هیچ مگو

کانکس که ترا فکند اندر تک و پو

او داند و او داند و او داند و او

یا مَنْ غَدَوْتَ لِجَوْکانِ القَضا کُرَةً — سِرْ کَیفَ شاءَ وَلا تَنْبُسْ بِبِنْتِ فَمِ

فَمَنْ رَمی بِکَ فِي المیدانِ مُضْطَرِباً — اَدْرَی وَاَعْلَمُ ما یَجْري مِنَ الْقَدَمِ

The Moving Finger writes: and, having writ,
Moves on; nor all thy Piety nor Wit
Shall lure it back to cancel half a Line,
Nor all thy Tears wash out a word of it.

Es schreibt die Hand, und schreibt und damit gut.
Weder dein Witz noch all dein Glaubensmut
Ruft sie zurück, dass sie ein Wort nur tilgt—
Kein Tüttelchen löscht deiner Tränen Flut.

O coeur, puisqu'en ce Monde, au fond tout est chimère,
Pourquoi tant de soucis devant ce long calvaire?
Obéis au Destin et supporte le mal,
Car la plume ne peut revenir en arrière.

ای دل چو حقیقت جهان هست مجاز
چندین چه بری خواری ازاین رنج دراز

تن را به قضا سپار و با درد بساز
کین رفته قلم ز بهر تو ناید باز

حقیقةُ الکونِ لیستْ عِندَ ناظرِ
سِوی مَجازٍ فَفیمَ الهمّ والالمْ

فَجارِ دهرَکَ واخْضعْ لِلْقضاءِ فلَنْ
تُطیقَ تبدیلَ ما قدْ خطّهُ القلمْ

And this I know; whether the one True Light,
Kindle to Love, or Wrath consume me quite,
One Glimpse of it within the Tavern caught
Better than in the Temple lost outright.

Und ob zur Liebe sich das Licht entfacht,
Ob michs als Rachestrahl zunichte macht–
Ich weiss, ein Schimmer nur im Schenkendunst
Erhascht ist mehr als aller Tempel – Nacht!

Je peux, dans la taverne, à Toi me confier,
Mieux qu'en allant, dans le mehrab prier.
O Toi, commencement et fin de tous les êtres,
A toi de me brûler ou de me gracier.

با تو به خرابات اگر گویم راز
به زانکه به محراب کنم بی تو نماز

ای اوّل و ای آخر خلقان همه تو
خواهی تو مرا بسوز و خواهی بنواز

لَخَيْرٌ بِأَنْ تَتَجَلَّى لِعَيْنِي ... وَلَوْ وَسْطَ كَأْسِي وَخَمْرِي تَيْنِ
وَلَا تَحْرِمُ النَّفْسَ مِنهَا بَتَاتاً ... بِأَدْعِيَةٍ... مَا لَهَا رَحْبُ كَوْنِ

Since the Moon and Venus appeured on the Sky
No one has seen anything better than the pure wine
I wonder if the wine sellers can buy
Anything better than what the self

---

*Seit Mond und Venus ihre Bahnen gehen,
Hat man nichts besser als Wein gesehen.
Mich wundert's sehr, wenn einer Wein verkauft!
Was kann man Besseres dafür erstehen!

** Du temps que la lune et Venus brillent au firmanent,
Mieux que le vin n'a – t – on vu à aucun moment!
De Son Commerce le marchand de vin me Surprend.
Qu'achetere – t – il meilleur à ce qu'il nous vend?

تا زهره و مه در آسمان گشت پدید
بهتر ز می ناب کسی هیچ ندید
من در عجبم ز میفروشان کایشان
به زانکه فروشند چه خواهند خرید

مُذِ ازْدَهَرَتْ بِالْبَدْرِ وَالزُّهْرَةِ السَّمَا اِلَی الآنَ لَمْ یُوجَدِ الَذُّ مِنَ الخَمْرِ
فَیَا عَجَبِي مِنْ بَائِعِ الرَّاحِ هَلْ یَرَی اَعَزَّ مِنَ الصَّهْبَاءِ اِنْ بَاعَهَا یَشْرِي

اسرار ازل را نه تو دانی نه من

وین حرف معما نه تو خوانی نه من

هست از پس پرده گفتگوی من و تو

چون پرده برافتد نه تو مانی نه من

Since we have no perpetual dwelling in this world
It is a big mistake to live without the wine and sweet heart
How long we relay on ETERAL and CREATED!
When I pass this world whether it be ETERNAL or CREATED

---

*Da unser Haus in dieser Welt nicht fortwährend ist,
Ist's Irrtum, wenn man ohne Wein und Geliebte ist.
Ob die Welt seit ewig besteht oder erschaffen ist,
Ist Tod die Erscheinung, die unvermeidlich ist.

**L'arrêt dans ce monde, n'est point arrêté par le sort.
Laisser le vin et l'amante est un bien grand tort.
Je ne m'occupe pas du «Créé» ni de l'«Eternel».
«Eternel» ou «Créé»; au diable! après ma mort.

چون نیست مقام ما در این دهر مقیم
پس بی می و معشوق خطائیست عظیم

تا کی ز قدیم و محدث امیدم و بیم
چون من رفتم جهان چه محدث چه قدیم

وَلَیْسَ هٰذا الْعَیْشُ خُلْداً مُقیمْ فَما اهْتِمامي مُحْدِثٍ اَمْ قَدیمْ
سَنَتْرُكُ الدُّنیا فَما بالُنا نَضیعُ مِنْها لَحَظاتِ النَّعیمْ

Oh Thou, Who didst with Pitfall and with Gin
Beset the Road I was to wander in,
Thou wilt not with Predestination round
Enmesh me, and impute my Fall to Sin?

O du, der Strick und Schlinge auf den Pfad,
Den ich dann wandeln sollte, reichlich tat:
Verzwickst du mich in vorbestimmte Schuld–
Und heisst mich Sünder, weill ich irretrat?

Tu mets dans tous les coins une embûche cruelle,
Seigneur, et tu nous dis: "Malheur à l'infidèle!"
Tu tends le piège et puis quiconque y met les pieds
Tu le prends dès qu'il tombe, en le nommant Rebelle!

بر رهگذرم هزار جا دام نهی
گویی که بگیرمت اگر گام نهی

یک ذره ز حکم تو جهان خالی نیست
حکم تو کنی و عاصیم نام نهی

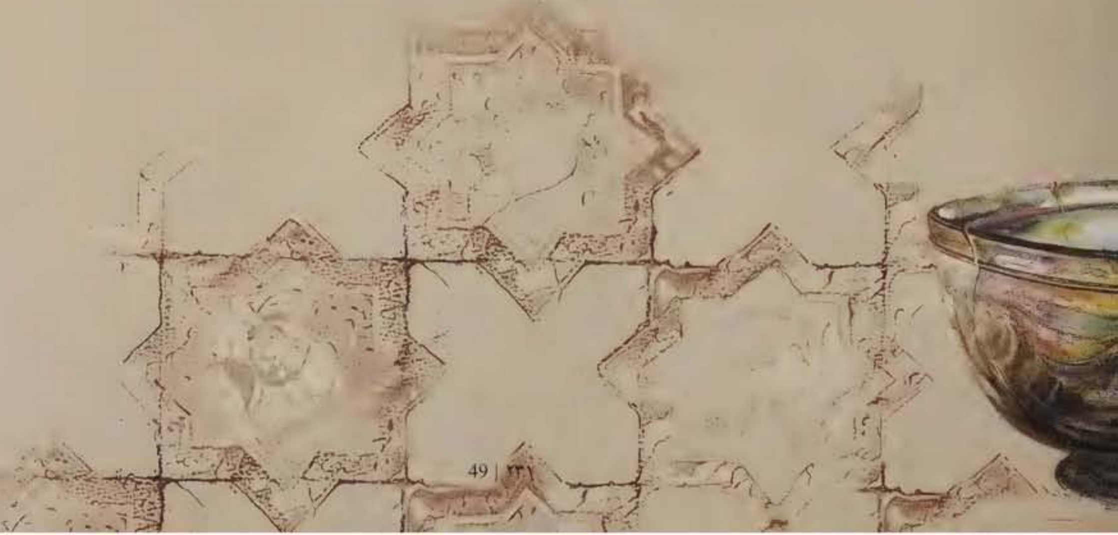
أَلْقَيْتَ في كُلِّ منهجٍ شَرَكا   وَقُلْتَ مَنْ يَخْطُ خُطْوَةً هَلَكا
بِالذَّنْبِ أَغْرَيْتَني وتَنْسُبُ لي   ذَنْباً وكُلُّ الأَحكامِ في يَدِكا

Another Voice, when I am sleeping cries,
"The flower should open with the Morning skies."
And a retreating Whisper, as I wake–
"The Flower that once has blown for ever dies!"

---

*Ich war im Schlaf, als mich ein Weiser ansprach,
Dessen klugen Spruch meinen Schlaf ja brach:
„Im Grab hast du reichlich Stille und Schlaf
Trink nun Wein! Auf der Wiese, an dem Bach."

Le vieux sage m'a dit en songe: "Il faut jouir!
Pour qui dort, le bonheur ne peut s'épanouir.
Foin de cet acte avec la mort formant la paire!
Bois du vin! Sous la terre, un jour tu dois dormir.

در خواب بُدم مرا خردمندی گفت
کز خواب کسی را گُل شادی نشکفت

کاری چه کنی که با اجل باشد جفت
می خور که بزیر خاک می باید خفت

رَأَيْتُ فِي النّومِ ذا عقلٍ يقولُ أَلا　　لا يَجْنِيَنَّ الفتى مِنْ نَوْمِهِ طَرَبا
حَتّامَ تَرْقُدُ كَالْموتى فَقُمْ عَجِلا　　فَسَوفَ تَهْجَعُ فِي جَوْفِ الثَّرى حُقُبا

I am not free from the bonds of this world
I am not satisfied with my own existance
All my life I hane been a devoted desciple of the times
Yet I have not become a master of fortune

---

*Keinen Tag bin ich ohne Sorge in dieser Welt.
Lebe ich nie so, wie es mir immer gefällt.
Lebenslang war ich Geselle in der Weltwerkstatt,
Immer noch bin kein Meister in Frage nach der Welt.

**Je ne me sens pas libre des fers du monde, un seul jour!
Jamais sentirai – je la joie de vivre, même un temps court!
L'apprenti étais – je, lors des périodes qui passèrent,
Ne devenant pas encore un maître à mon tour.

یکروز ز بند عالم آزاد نیم
یک دم زدن از وجود خود شاد نیم

شاگردی روزگار کردم بسیار
در کار جهان هنوز استاد نیم

حُكْمُكِ يا أَقْدارُ عَيْنُ الضَّلالِ
فَأَطْلِقِيني آدْ نَفْسي العِقالْ

إِنْ تُقْصِري النُّعْمى عَلَى جاهِلٍ
فَلَسْتُ مِنْ أَهْلِ الحِجا والكَمالْ

None answer'd this, but after Silence spake
A Vessel of a more ungainly Make:
"They sneer at me for leaning all awry;
What! did the Hand then of the Potter shake?"

Als Du das Leben schufst, schufst Du das Sterben:
Uns, Deine Werke, weiht'st Du dem Verderben.
Wenn schlecht Dein Werk war, sprich, wen trifft die Schuld?
Und war es gut, warum schlägst Du's in Scherben?

Après avoir sculpté les êtres, mains divines.
Pourquoi donc brisez – vous ces pauvres figurines?
Sont – elles sans défaut? Pourquoi donc les casser?
Est – ce leur faute enfin de n'être pas assez fines?

دارنده چه ترکیب طبایع آراست
از بهر چه افکندش اندر کم و کاست
گر نیک آمد شکستن از بهر چه بود
ور نیک نیامد این صور عیب کراست

لماذا غداة الربّ ركّب هذه الـ   عناصر لم يحكم تناسبها الربّ
إذا راق مبناها ففيم خرابها   وإن لم ترق مبنى فمن أتى العيب

Said one – "Folks of a surly Tapster tell,
And daub his Visage with the Smoke of Hell;
They talk of some strict Testing of us – Pish!
He's a Good Fellow, and 'twill all be well.–"

"Ihr wisst", fing einer an, "ihr wisst doch noch
Von dem, der droht, er will ins Höllenloch
Die armen Töpfe knalln, die er verpfuscht––
Ah bah: er hat Gemüt, und gut gehts doch!"

On dit qu'au jour dernier, en causant avec nous,
Dieu, cet ami chéri, va se mettre en courroux.
Il ne peut q'être bon, le Bon par excellence
Ne t'inquiète pas, il nous sera très doux.

گویند به حشر گفتگو خواهد بود
وان یار عزیز تندخو خواهد بود

از خیر محض جز نکویی ناید
خوش باش که عاقبت نکو خواهد بود

قالوا سیشتدّ الحساب بنا غداً
ویضیق صدر جبیننا فی المحشر

أیکون من حسن سوی حسن إذن
حسنت عواقبنا فطب واستبشر

Then said another with a long – drawn Sigh,
"My Clay with long oblivion is gone dry:
But, fill me with the old familiar Juice,
Methinks I might recover by – and – bye!"

Ein Murren kam – "Das macht mir keine Qual..
Ich bin so trocken, mir ist wirklich schal;
Doch füllt mich mit dem altvertrauten Saft–
Mich dünkt, vielleicht erhol ich mich noch mal."

Quand l'arbre de ma vie, écroulé dans l'abîme,
Sera rongé, pourri, du pied jusqu'à la cime,
Lors, si de ma poussière on fait jamais un pot,
Qu'on l'emplisse de vin, afin qu'il se ranime!

آنگه که نهال عمر من کنده شود

واجزای مرکبم پراکنده شود

گر زانکه صراحیئ کنند از گل من

حالی که پر از باده کنی زنده شود

وَما اَهرَقَتْ فَضْلَةً كَأسُها	عَلى تُربَةٍ ضَمَّها ياسُها
فَبَلَّتْ عِظاماً هنالكَ، اِلاّ	وَعادَ مَعَ الخَمرِ اِحساسُها

I see a thousand souls on earth's bedroll
And I see another thousand hidden underneath
As much as I peer at the field of doom
I can only make out departed ones and the unborn

---

*Auf dem Teppich der Erde seh' ich Stäubchen der Toten,
Auch unter der Erde seh' ich Stäubchen der Toten.
So oft ich die Wüste des Nichts anblicke, seh' ich
Die, die noch nicht kamen; und seh' ich die Stäubchen der Toten.

**Sur le tapis de terre je voisdes endormis.
Sous la terre je ne vois personne, quedes enfois.
Plus j'obsèrve en regardant le désert du Néant,
Je vois ceux qui n'arrivent pas, et ceux qui sont partis.

بر مفرش خاک خفتگان می‌بینم

در زیر زمین نهفتگان می‌بینم

چندانکه به صحرای عدم می‌نگرم

ناآمدگان و رفتگان می‌بینم

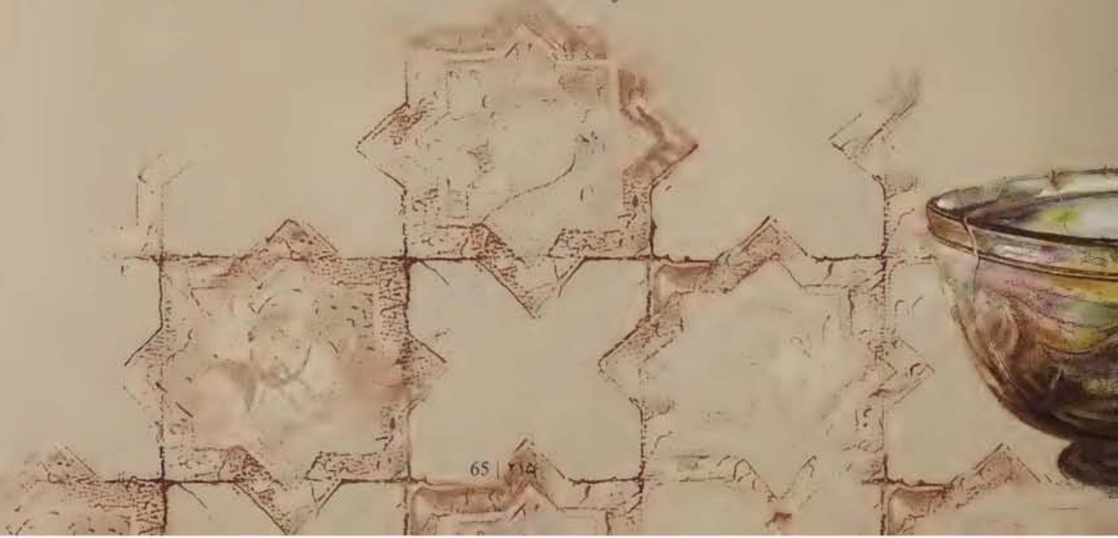
فَكَمْ عَلَى ظَهْرِ الثَّرَى مِنْ نِيامِ وَكَمْ مِنَ الثَّاوِينَ تَحْتَ الرَّغَامِ

وَإِنَّمَا أَرَى بِعَيْنِي أَرَى مُشَيِّعاً أَوْ نَهْزَةً لِلْحِمَامِ

The Worldly Hope men set their Hearts upon
Turns Ashes – or it prospers; and anon,
Like Snow upon the Desert's dusty Face
Lighting a little Hour or Two – is gone.

Denk, all' dein Hoffen fände auch ein Ziel,
Der Freude Garten böte dir so viel,
Dass du in seinem Grün, dich selig dünkst–
Doch wenn der Morgen, graut, ist aus das Spiel!

O coeur, suppose donc posséder tour à tour
Toutes les fleurs de rêve au jardin de l'amour.
Sur ces fleurs, une nuit, pareil à la rosée,
Tu resteras sans doute et t'en iras le jour.

ای دل همه اسباب جهان خواسته گیر

باغ طربت به سبزه آراسته گیر

وانگاه بر آن سبزه شبی چون شبنم

بنشسته و بامداد برخاسته گیر

یا قلبُ هَب اَنَّکَ نِلتَ الأَمَلا | وَرَوْضُ أَفْراحِكَ بِالنَّبْتِ حَلا
فَلَسْتَ فِي رَوْضِ الْهَنا سِوى نَدىً | هَوى لَدَى اللّيلِ وَفي الصبحِ عَلا

صبح است دمی بر می گلرنگ زنیم

وین شیشه نام و ننگ بر سنگ زنیم

Wine is a pure ruby and the flask is the mine
The goblet is the body and the wine is soul
Yonder crystal flask that laughs with the wine
Is a tear in which a heart's blood is hidden

Die Grube ist die Karaffe, flüssiger Rubin ihr Wein;
Becher ist Leib, dessen Seele Wein mag sein.
Herzensblut fliesst aus dem Pokal, in dem
So glänzend aussieht das Lachen vom Wein.

Dans la coupe, le vin est du rubis fondu.
Le flacon est le corps et son liquide est l'âme.
Le rire du cristal, dans le vin répandu,
cache son cœur brisé: voyez couler ses larmes.

می لعل مذابست و صراحی کان است

جسم است پیاله و شرابش جان است

آن جام بلورین که ز می خندان است

اشکی است که خون دل درو پنهان است

اَلْکَأْسُ جِسْمٌ رُوحُهُ السّارِيَة	هٰذي السّلافُ المزّةُ الصافِيَة
زُجاجُها قَدْ شَفَّ حَتّى غَدا	ماءً حَوى نيرانَها الجارِيَة

Ah, with the Grape my fading Life provide,
and wash my Body whence the Life has died,
And in a Windingsheet of Vine – leaf wrapt,
So bury me by some sweet Garden – side.

Wenn ich einst sterbe, waschet mich mit Wein,
Ein lust'ges Trinklied soll mein Grablied sein!
Und wenn am Jüngsten Tag man nach mir fragt,
So sucht im Staub der Schenke mein Gebein.

Faites – moi dans du vin l'ablution dernière;
Sur mon corps, en buvant, récitez la prière.
Venez donc, chers amis, au Jour du Jugement,
Au seuil de la taverne, y chercher ma poussière.

چون فوت شوم به باده شوئید مرا

تلقین ز شراب ناب گوئید مرا

خواهید به روز حشر یابید مرا

از خاک در میکده بوئید مرا

غَسِّلُوني بِالرّاحِ بَعْدَ المَنُونِ وَاذْكُرُوهَا وَالْكَأْسَ فِي تَلْقِينِي

وَلَدَى الْحَشْرِ إِنْ أَرَدْتُمْ لِقَائِي مِنْ ثَرَى بَابِ حَانَةٍ فَاطْلُبُونِي

That ev'n my buried Ashes such a Snare
Of perfume shall fling up into the Air,
As not a True Believer passing by
But shall be overtaken unaware.

Auf dass noch meine Asche solchen Duft
Vom Rausch der Rebe hauche in die Luft,
Dass jeder Gläubge, der des Weges kommt,
Wie unwillkürlich zaudre an der Gruft.

Je boirai tant et tant qu'une odeur de vins forts
Sortira de la tombe où dormira mon corps,
Et que les gens, passant tout près du cimetière,
S'ils sont à peine gris, tomberont ivres – morts.

چندان بخورم شراب کاین بوی شراب

آید ز تراب چون شوم زیر تراب

تا بر سر خاک من رسد مخموری

از بوی شراب من شود مست و خراب

وَلَكَمْ شَرِبْتُ الرّاحَ حَتّى إنْ أَغِبْ ... فِي الرَّمْسِ ضاعَ مِنَ التُّرابِ عَبيرُها

أوْ مَرَّ مَخْمورٌ عَلى قَبْري انْتَشا ... مِنْها وَأَفْقَدَهُ النُّهى تَأْثيرُها

Do you within your little hour of Grace,
The Waving Cypress in your Arms enlace
Before the Mother back into her arms
Fold and dissolve you in a last embrace.

Bei einer hoch und schlank, wie die Tanne, frischer als die Ros,
Nimm deine Hand nicht vom Kelch und von ihrem Schoss,
Bevor der Todeswind weht
und verweht unser Leben wie Blätter von der Ros!

Près d'un minois plus frais qu'une rose au matin,
Garde en tes mains la rose et la coupe de vin.
Avant que, telle au vent la corolle des roses,
Tes jours, au vent de mort, soient emportés soudain.

با سرو قدی تازه‌تر از خرمن گل
از دست منه جام می و دامن گل

زان پیش که ناگه شود از باد اجل
پیراهن عمر ما چو پیراهن گل

أُقْطُفْ وَعاقِرْ كأْسَها مَعَ شادِنٍ كالسَّروِ قَدّاً والزُّهورِ خُدودا
فَسَيَغْتَدي كالوردِ مِنْ كَفِّ الرَّدى ثَوْبُ الحَياةِ مُخَضَّباً مَقْدودا

Do you know why in the early hour of dawn
The Cock cries in such Lamenting tones?
It means that in the mirror of the morning it is revealed
That from life another night has passed and you are unaware of it

---

*Weiss du, warum am frühen Morgen
Kräht der Hahn so Trübsal blasend?
Er sagt: „Im Morgensspiegel sieht man,
Eine Nacht von deinem Leben, die verging."

**Sais-tu ce qu'il chante le coq, au matin venant...
De sa voix plaintive en te réveillant?
Dit-il: «On a montré dans le miroir de l'aube...,
L'image d'une nuit qui passe, toi tu restes ignorant».

هنگام سپیده دم خروس سحری
دانی که چرا همی کند نوحه گری

گویا که نمودند در آیینهٔ صبح
از عمر شبی گذشت و تو بی خبری

اَتَسْمَعُ الدّيكَ، اَطالَ الصّياحَ   وَقَدْ بَدا في الأُفُقِ نُورُ الصَّباحْ
ما صاحَ اِلاّ نادِباً لَيْلَةً   وَلَّتْ مِنَ الْعُمْرِ السَّريعِ الرَّواحْ

Indeed, indeed, Repentance oft before
I swore – but was I sober when I swore?
And then and then came Spring, and Rose – in – hand
My thread – bare Penitence apieces tore.

Hab wohl auch Reue oft genug bekannt–
Doch war ich nüchtern, wenn mich Reue fand?
Und immer wieder kam der Frühling und
In Stücke ging mein schäbig Bussgewand.

Le jour venu, je pense: Oh! que je me repente
Ce soir d'avoir toujours ma coupe débordante.
Mais voici la saison des fleurs, fais donc, mon Dieu,
De ma tête sortir cette idée effarante.

هر روز بر آنم که کنم شب توبه

از جام و پیالهٔ لبالب توبه

اکنون که رسید وقت گل ترکم ده

در موسم گل ز توبه یارب توبه

كُلُّ يَوْمٍ أَنْوِي المَتَابَ إِذَا مَا جَاءَنِي اللَّيْلُ عَنْ كُؤُوسِ الشَّرَابِ

فَأَتَانِي فَصْلُ الزُّهُورِ وَإِنِّي فِيهِ يَا رَبِّ تَائِبٌ عَنْ مَتَابِي

آن قصر که جمشید در او جام گرفت
آهو بچه کرد و روبه آرام گرفت

بهرام که گور می‌گرفتی همه عمر
دیدی که چگونه گور بهرام گرفت

Up from Earth's Centre through the Seventh Gate
I rose, and on the Throne of Saturn sate,
And many Knots unravel'd by the Road,
But not the Knot of Human Death and Fate.

Vom Grund der Erde durch das siebte Tor
Bis zu Saturnnus' Thron stieg ich empor;
Entwirrte manchen Knoten unterwegs...
Blieb nur der Schicksalsknoten nach wie vor.

De la Terre à Saturne et beaucoup plus loin même,
J'ai pu résoudre enfin n'importe quel problème.
J'ai paré tous les coups et défait tous les noeuds
Hors le noeud de la Mort, cette énigme suprême.

از جرم گل سیاه تا اوج زحل
کردم همه مشکلات کلّی را حل

بگشادم بندهای مشکل به حیل
هر بند گشاده شد بجز بند اجل

حَلَّ فِكْرِي فِي الكَوْنِ كُلَّ مُعَمّیٰ　　مِنْ حَضِيضِ الثَّرَیٰ لِأَوْجِ النُّجُومِ
قَدْ تَبَيَّنْتُ كُلَّ مَكْرٍ وَسِرٍّ　　فِيهِ إِلَّا سِرَّ الرَّدَیٰ الْمَحْتُومِ

Why, all the Saints and Sages who discuss'd
Of the Two Worlds so learnedly – are thrust
Like foolish Prophets forth; their Words to Scorn
Are scatter'd, and their Mouths are stopt with Dust.

Wie Zeit des Frühtrunks rückt heran,o Schenke!
Zum Weinhaus führ mich hin, wohlan,o Schenke!
Was fruchtet jetzt noch frommer Rat, sei still,
Spar deine Sprüche und stoss an,o Schenke!

Echanson, les humains qui sont partis avant,
Dorment sous la terre, eux si fiers de leur vivant.
Va boire, Ecoute un peu cette vérité claire:
Tout ce qu'ils nous ont dit, mais tout, c'était du vent!

آنها که ز پیش رفته اند ای ساقی
در خاک غرور خفته اند ای ساقی

رو باده خور و حقیقت از من بشنو
باد است هر آنچه گفته اند ای ساقی

إنَّ الذّینَ تَرَحَّلوا مِنْ قَبلِنا نَزَلوا بِأجداثِ الغُرورِ وَناموا
اِشرَبْ وَخُذْ هذي الحَقیقَةَ مِنْ فَمي کُلُّ الذّي قالوا لَنا أوهامُ

The Palace that to Heav'n his pillars threw,
And Kings the forehead on his threshold drew–
I saw the solitary kingdove there,
And "coo, coo, coo," she cried and "coo, coo, coo,"

War einst ein Schloss, das bis zum Himmel ragte,
Vor dessen Mauern Königsstolz versagte,
Auf dessen Trümmern klagt jetzt des Täubchens Ruf,
Der klingt, als ob's nur wo, wo? wo, wo? fragte.

Ce palais qui narguait les cieux, plein d'orgueil,
Et dont les plus grands rois venaient baiser le seuil,
Eh bien! sur son donjon, je vois un coucou triste
Qui répète: "Kou ..Kou ..? ..Kou ..Kou!" d'un air de deuil.

آن قصر که با چرخ همی‌زد پهلو

بر درگه آن شهان نهادندی رُو

دیدیم که بر کنگره‌اش فاخته‌ای

بنشسته همی گفت که کوکو کوکو

إنَّ ذاكَ القَصرَ الّذي زاحَمَ الـ | ـأُفُقَ وخَرَّتْ لَهُ المُلوكُ سُجُودا
هَتَفَ الوِرْقُ في ذُراهُ يُنادي | أيْنَ مَنْ صَيَّرُوا المُلوكَ عَبيدا

When you and I behind the Veil are past,
Oh, but the long, long while the World shall last,
Which of our coming and Departure heeds
As the Sea's self should head a pebble-cast.

---

*So lange wie ewig sind wir nicht mehr, die Welt wird doch sein.
Mein Name und Merkmal wird vergessen und auch dein.
Vor uns gab es die Welt, fehlte auch nichts bei ihr
Nach uns wird alles auch nicht anders sein.

Bien des gens, après nous, du Monde auront leur part.
Nul ne se souviendra de nous autres, plus tard.
Rien ne manquait sur Terre, avant notre arrivée,
Tout restera tel quel après notre départ.

ای بس که نباشیم و جهان خواهد بود
نی نام ز ما و نی نشان خواهد بود
زین پیش نبودیم و نبد هیچ خلل
زین پس چو نباشیم همان خواهد بود

سَنَفْنَیٰ وَهٰذا الکَوْنُ سَوْفَ یَدُومُ — وَتَذْهَبُ اَسْماءٌ لَنا وَرُسُومُ
کَما لَمْ نَکُنْ وَالکَوْنُ کانَ مُنَظَّماً — سَنَفْنَیٰ وَیَبْقَیٰ بَعْدُ وَهُوَ نَظِیمُ

The mighty Mahmúd, the victorious Lord,
That all the misbelieving and black Horde
Of Fears and Sorrows that infest the soul
Scatters and slays with his enchanted Sword

Der einem Mahmud gleichend gottdruchglüht
Die dunkle Heidenschar, die dein Gemüt
Umlagert – Furcht und Gram und Bitternis
Schlägt, dass sie jäh in alle Winde flieht.

Viens; prends la coupe et laisse à Mahmoud son empire.
Les beaux chants de David, entends-les sur ma lyre.
Hier n'est plus demain n'est pas là, vis joyeux
Maintenant, car le but de la vie est le rire.

با باده نشین که مُلکِ محمود این است
وز چنگ شنو که لحنِ داود این است

از آمده و رفته دگر یاد مکن
حالی خوش باش زانکه مقصود این است

اِجْلِسْ اِلَی الرّاحِ تَبْلُغْ مُلْکَ مَحمودِ	وَاَصْغِ لِلْعودِ تَسْمَعْ لَحْنَ داودِ
دَعْ ذِکْرَ مالَمْ یَجِئْ اَوْ ما اَتیٰ وَمَضیٰ	وَالْآنَ فَاْهْنَأْ فَهٰذا خَیْرُ مَقْصودِ

Here with a little Bread beneath the Bough
A Flask of wine, a book of verse and thou
Beside me singing in the wilderness
Oh, wilderness were paradise enow!

Mit einem Weizenbrot, mit einem grossen Kolben,
Der voll ist vom Wein. Und auch mit Schaffleisch,
Doch auch mit meinem Liebchen in einem Garten–
Bin ich dann der Weltkönig, aber auf Stirn ohne Falten.

Si j'ai un bon gros pain, fait de pure farine.
un broc de vin et un beau gigot de mouton,
et qu'avec mon amour je sois dans quelque ruine:
voilà bien des plaisirs de roi, me dira-t-on.

گر دست دهد ز مغز گندم نانی
وز می دو منی ز گوسفندی رانی

با لاله‌رخی و گوشهٔ بستانی
عیشی بود آن نه حد هر سلطانی

أتمنّى ديوانَ شِعرٍ ونِصفاً مِن رَغيفٍ وكوزِ صَهباءِ حانِ
وجُلوساً مَعَ الحبيبِ بِقَفرٍ ذاكَ خيرٌ مِن مُلكِ ذي سُلطانِ

آنانکه محیط فضل و آداب شدند

در جمع کمال شمع اصحاب شدند

ره زین شب تاریک نبردند برون

گفتند فسانه‌ای و در خواب شدند

Then to this Earthen Bowl did I adjourn
My Lip the secret Well of Life to learn:
And Lip to Lip it murmur'd – "While you live,
Drink! – for once dead you never shall return!"

Ich führ' den Krug zum Mund, er soll mich lehren,
Wie dieses Leben länger möchte währen,
Und meine Lippen küssend flüstert' er:
„Trink Wein! Du wirst zur Welt nicht wiederkehren."

Quand j'embrasse la cruche, au comble du désir,
je cherche à boire l'élixir de longue vie.
Sa bouche est sur la mienne, et je peux donc l'ouir:
«J'ai vécu comme toi, tenous – nous compagnie!»

لب بر لب کوزه بردم از غایت آز
تا زو پرسم واسطهٔ عمر دراز

لب بر لب من نهاد و می‌گفت این راز
می خور که بدین جهان نمی‌آیی باز

لَثَمْتُ مِنْ جَرَّةِ الصَّهْبَاءِ مَرْشَفَهَا — حِرْصاً لِأَسْأَلَ مِنْهَا عِيشَةَ الْأَبَدِ
فَقَابَلَتْ شَفَتِي بِاللَّثْمِ قَائِلَةً — سِرّاً أَلَا اشْرَبْ فَأَمَّا رُحْتَ لَمْ تَعُدِ

Ah, love! could thou and I with Fate conspire
To grasp this sorry Scheme of Things entire,
Would not we shatter it to bits – and then
Re – mould it nearer to the Heart's Desire!

Ach könnten wir, mein Lieb, mit Gotteskraft
Packen das All, das in und aussen klafft:
Zerschmettern täten wirs, und aus dem Schutt
Ganz neu aufbaun – wie es die Sehnsucht schafft.

Si, comme Dieu, j'avais en mains la Firmament,
Je le démolirais sans doute promptement,
Pour bâtir à sa place, enfin, un nouveau Monde,
Où pour les braves gens tout viendrait aisément.

گر بر فلکم دست بُدی چون یزدان
برداشتمی من این فلک را ز میان

وز نو فلک دگر چنان ساختمی
کازاده بکام خود رسیدی آسان

لَوْ کانَ لي کَاللهِ في فَلَکٍ یَدٌ لَمْ أُبْقِ لِلْأَفْلاکِ مِنْ آثارِ
وَخَلَقْتُ أَفْلاکاً تَدُورُ مَکانَها وَتَسیرُ حَسْبَ مَشیئَةِ الأَحْرارِ

And lately, by the Tavern Door agape,
Came stealing through the Dusk an Angel Shape
Bearing a Vessel on his Shoulder; and
He bid me taste of it; and 'twas-the Grape!

Als gestern mich mein Fuss ins Weinhaus trug
Sah einen trunknen Greis ich, den ich frug:
„Fürcht'st du dich nicht vor Gott?" Er aber sprach:
„Gott ist ja genädig, trink! Du bist nicht klug."

Hier, au cabaret, je rencontrai, soudain,
Un vieux qui, sur son dos, portait un pot tout plein.
Je lui dis: "O vieillard, songe à Dieu, quelle honte!"
Il répondit: "Espère en Dieu, va, bois du vin!"

سرمست به میخانه گذر کردم دوش
پیری دیدم مست و سبویی بر دوش

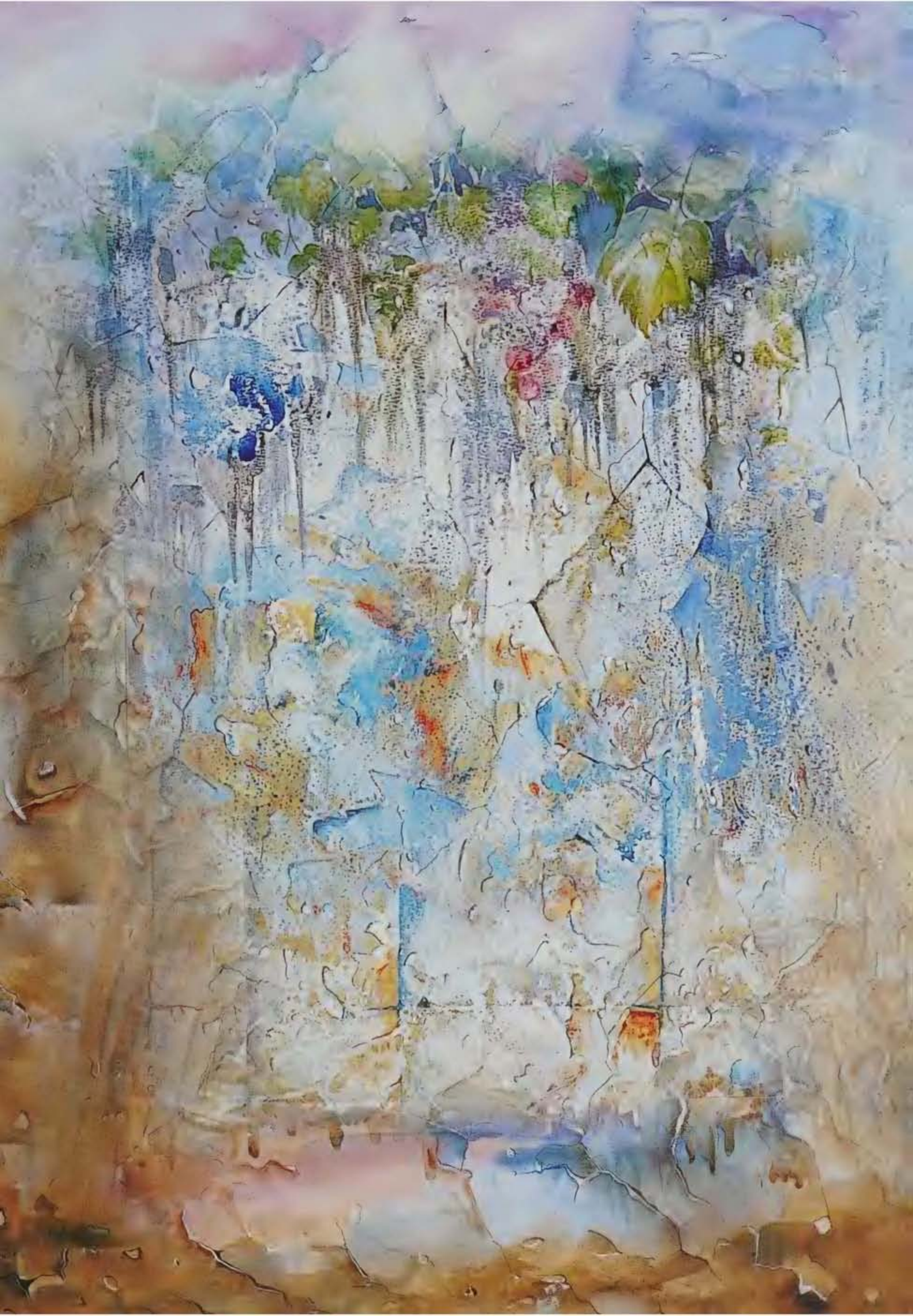
گفتم ز خدا شرم نداری ای پیر
گفتا کرم از خداست رو باده بنوش

دَخَلْتُ فِي الحانِ نَشْوانا وكانَ بِهِ شَيْخٌ عَلَى مَتْنِهِ كُوزٌ وقَدْ سَكِرا
فَقُلْتُ هَلّا مِنَ اللهِ اعْتَراكَ حَيا قالَ الْحُسْنُ فَهُوَ يَعْفُو وَاتْرُكِ الْهَذَرا

Come, my love, and for the sake of my heart
Resolve my problem with your beautiful presence
Bring us a jug of wine, and lets drink it together
Before so many jugs are fashionde out of our clay.

---

*Auf! Geliebte mir zu Gute bring Wein
Heil durch dein Antlitz die Trauer Mein.
Leeren wir gemeinsam einen Lehmkrug.
Solang... nicht aus uns Krüge gemacht wird für Wein.

**A moi mon idole! mon cœur se lasse de tout.
De ta beauté seule mon problème se résout!
Une jarre de vin! nous le ferons boir l'un à l'autre,
Avant que notre boue ne soit des jarres sur une roue.

برخیز و بیا بتا برای دل ما
حل کن به جمال خویشتن مشکل ما
یک کوزه شراب تا به هم نوش کنیم
زان پیش که کوزه‌ها کنند از گل ما

أَفِقْ وهاتِ الكأسَ أنعَمُ بِها — واكْشِفْ خفايا النفسِ مِن حُجْبِها
وَرَوِّ أَوصالي بِها قَبلَما — يُصاغُ دَنُّ الخَمْرِ مِن تُرْبِها

How can I live without pure wine? impossible!
How can I carry the weight of my body without wine? impossible!
Oh I die for the moment when saki asks
To offer one more Cup, and I just say: impossible!

---

*Ohne besten Wein kann ich nicht leben,
Auch nicht die Last meines Leibes heben.
Fasziniert such'ich den Moment, wo der Schenk sagt:
„Trink einen Becher noch! “, doch kann ich nicht nehmen.

**Je ne puis vivre sans prendre du vin pur et fort.
Privé du jus j'éffondrai sous le poid du corps.
Serai-je l'esclave de l'échanson quand il me dit:
«Une coupe encore!» et elle me trouve ivre-mort.

من بی می ناب زیستن نتوانم
بی باده کشید بار تن نتوانم

من تشنهٔ آن دمم که ساقی گوید
یک جام دگر بگیر و من نتوانم

عَيْشي مِنْ غَيْرِ الطِّلَى مُسْتَحِيلُ — فَأَنَّهَا تَشْفِي فُؤادِي الْعَلِيلُ
ما اَعْذَبَ السّاقي اِذا قالَ لي — تَناوَلِ الكَأْسَ وَرَأْسي مَيِلُ

Dreaming when Dawn's Left Hand was in the Sky
I heard a Voice within the Tavern cry,
"Awake, my Little Ones, and fill the Cup
Before Life's Liquor in its Cup by dry."

Eine Stimme scholl morgens zu mir aus der Schenke:
Steh' auf närr'scher Schwärmer' Dein Heil bedenke
Füll', ehe das Mass unsers Schicksals gefüllt ist,
Bei une noch das Mass mit edlem Getränke!

Dès l'aube, à la taverne une voix me convie,
Disant: "Folle nature au plaisir asservie,
Lève-toi, remplissons notre coupe de vin,
Avant qu'on ait rempli la coupe de la vie!"

آمد سحری ندا ز میخانهٔ ما
کی رند خراباتی دیوانهٔ ما
برخیز که پر کنیم پیمانه ز می
زان پیش که پر کنند پیمانهٔ ما

جاء من حاننا النّداء سحیراً — یا خلیعاً قد هام بالحانات
قم لکی نملأ الکؤوس مداماً — قبل أن تمتلی کؤوس الحیاة

ما لعبتکانیم و فلک لعبت باز
از روی حقیقتی نه که از روی مجاز
بازیچه همی شدیم بر نطع وجود
افتیم به صندوق عدم یک یک باز

Oh, plagued no more with Human or Divine,
To-morrow's tangle to itself resign,
And lose your fingers in the tresses of
The Cypress-slender Minister of Wine.

---

*Es ist Morgendämmerung, trinken wir blumenfarbigen Wein
Entsinnen wir uns nicht mehr an das Ansehen, an das Sein.
Mit dem Ton der Harfe berühren wir des Liebchens Haare
Legen wir beiseite mein Begehren, verlangen und auch dein.

Voici l'aube; buvons un peu de vin rosé.
Que, pareil au cristal, notre honneur soit brisé!
Je ne veux plus pleurer mes vaines espérances:
La harpe et tes cheveux m'auront vite apaisé.

صُبح هست دَمی بَر می گلرنگ زنیم
وین شیشه نام و ننگ بر سنگ زنیم

دست از اَمل دراز خود باز کشیم
در زُلف نگار و دامن چنگ زنیم

هُنالِكَ... في ظِلِّ غُصنٍ مَديدِ
بِقُرصِ رَغيفٍ... وكَأسٍ... وَعودِ
وَصَوتُكَ حُلواً عَلى عَزفِهِ
نَعيشُ كِلانا حَياةَ الخُلودِ

And those who husbanded the Golden Grain,
And those who flung it to the Winds like Rain,
Alike to no Such aureate Earth are turn'd
As, buried once, Men want dug up again.

Eh' du ein Opfer wirst der Pein des Lebens,
O Holde, trink den rosigen Wein des Lebens.
Der Thor nur glaubt, dass man wie Gold ihn nieder
In's Grab senkt und als Gold herauszieht wieder.

Avant que le tourment de la nuit ne t'isole,
dis-leur donc d'apporter du vin, ô mon idôle!
Pauvre enfant, tu n'es pas en or, pour que les gens
s'en aillent t'enterrer, puis te tirer du sol.

زان پیش که بر سرت شبیخون آرند
فرمای که تا باده گلگون آرند

تو روزنه‌ای غافل نادان که ترا
در خاک نهند و باز بیرون آرند

قُمْ قَبلَ غارَةِ الْأسی مُبَکِّراً وَ ٱدْعُ بِها وَرْدِیَّةً تَجْلُو الدُّجی
فَلَسْتَ یاهٰذَ الْغَبِیُّ عَسْجَداً حَتّیٰ تُوٰاریٰ فِي الثَّریٰ وَتُخْرَجا

And this delightful Herb whose tender Green
Fledges the River's Lip on which we lean—
Ah, lean upon it Lightly! for who knows
From what once lovely Lip it springs unseen.

So schön, wie den schönsten Lippen entsprungen
Hält der blumige Rasen den Bach umschlugen.
Betritt nicht verächtlich dies zarte Grün,
Drin vergangene Schönheiten neu erblühn.

Vois l'herbe dont le bord du ruisseau s'agrémente.
On dirait le duvet d'une lèvre charmante.
Ne pose pas tes pieds sur l'herbe avec dédain,
Par là le sol était un visage d'amante.

هر سبزه که بر کنار جوئی رسته است
گوئی ز لب فرشته خوئی رسته است

پا بر سر سبزه تا به خواری ننهی
کان سبزه ز خاک لاله روئی رسته است

كُلُّ عُشْبٍ يَبْدُو بِضِفَّةِ نَهْرِ	قَدْ نَمَا مِنْ شِفَاهِ ظَبْيٍ أَغَرِّ
لَاتَطَأْ وَيْحَكَ النَّبَاتَ احْتِقَاراً	فَهُوَ نَامٍ مِنْ مُزْهِرِ الْخَدِّ نَضْرِ

With Earth's first Clay They did the Last Man's Knead,
And then of the Last Harvest sow'd the Seed:
Yea, the first Morning of Creation wrote
What the Last Dawn of Reckoning shall read.

Sei fröhlich, gestern wurde dein Schicksal bestimmt
Gestern hat man sich von deinem Bitten befreit bestimmt
Was bleibt zu erzählen, denn gestern ohne dein Wunsch
Wurde dein Morgen vorbestimmt!

Amuse-toi! D'avance on régla ton destin
En marquant pour tes voeux un mépris souverain.
Vis donc joyeux! Hier, sans que tu le demandes,
On a déjà fixé tes actes de demain.

خوش باش که پخته اند سودای تو دی
فارغ شده اند از تمنای تو دی

قصه چه کنم که بی تقاضای تو دی
دادند قرار کار فردای تو دی

خُذْ بِالسُّرُورِ فَكَمْ بِفِكْرِكَ فَكَّرُوا بِالْأَمْسِ دُونَ بُلُوغِ اَدْنَى مَقْصَدِ
وَانْعَمْ فَأَنَّهُمْ بِاَمْسٍ قَرَّرُوا لَكَ دُونَ اَنْ تَدْعُوهُمْ اَمْرَ الْغَدِ

And that inverted Bowl we call The Sky,
Whereunder crawling coopt we live and die,
Lift not thy hands to It for help-for It
Rolls impotently on as Thou or I.

Glaubt nicht, das alles vom Himmel bestimmt, was Gutes und Böses im Menschen glimmt,
Was das Herz betrübt und das Herz erhellt, je nachdem es dem launischen Schicksal gefällt
Das Himmelsrad kreist ohne Ruh, und ist weit schlimmer daran als du Im Wirrsal und Getriebe auf der Bahn der ewigen Liebe.

Ni les actes-mauvais ou bons-du genre humain,
Ni le bien, ni le mal que nous fait le Destin,
Ne nous viennent du Ciel, car le Ciel est lui-même
Plus impuissant que nous à trouver son chemin.

نیکی و بدی که در نهاد بشر است

شادی و غمی که در قضا و قدر است

با چرخ مکن حواله کاندر ره عقل

چرخ از تو هزار بار بیچاره‌تر است

حُسْنُ الأمورِ وقُبحِها مِن نَحوِنا — وَمِنَ القَضا فَرَحٌ وَحُزْنٌ مُدْنِفُ

لا تَعْزُ لِلأفلاكِ تِلكَ فَإنَّها — أوْهَى بِشَرْعِ الحُبِّ مِنكَ وأضعَفُ

Lo! some we loved, the loveliest and the best
That Time and Fate of all their Vintage prest,
Have drunk their Cup a Round or two before,
And one by one crept silently to Rest.

Ja, alle Freunde, die zu Sang und Wort
Vor uns versammelt sich am trauten Ort
Sowie, drei Runden tranken ihren Becher
Und gingen einer nach dem andern fort.

Nos amis ont fini par disparâtre tous,
Ayant de la Mort affronté le courroux.
Buvant du même vin au banquet de la vie.
Ils se sont enivrés quelques tours avant nous.

یاران موافق همه از دست شدند
در پای اجل یکان یکان پست شدند

خوردیم ز یک شراب در مجلس عمر
دوری دو سه پیشتر ز ما مست شدند

أَرَی کُلَّ خِلّانِ الْوَفاءِ تَفَرَّقُوا
فَبَیْنَ صَریعٍ لِلرَّدَی وَقَتیلِ

شَرِبْنا شَراباً واحِداً غَیْرَ اَنَّهُم
بِهِ ثَمِلُوا مِنْ قَبْلِنا بِقَلیلِ

SHAKIBA

Whether at Naishapur or Babylon,
Whether the Cup with sweet or bitter run,
The Wine of Life keeps oozing drop by drop,
The Leaves of Life keep falling one by one.

Ob Naischbur, ob Babel deine Welt,
Ob süss, ob herb was dir der Becher hält–
Gleichviel: der Wein des Lebens tropft und tropft,
Das Laub des Lebensbaumes fällt und fällt.

Tantôt douce et tantôt amère, c'est la vie.
Peu importe le lieu où notre verre est plein.
Partout la lune, là où nous buvons du vin,
sera pleine, en croissant, évidente ou ravie.

چون عمر بسر رسد چه شیرین و چه تلخ
پیمانه که پر شود چه بغداد و چه بلخ

می نوش که بعد از من و تو ماه بسی
از سلخ به غرّه آید از غرّه به سلخ

إذا العُمْرُ یمضی فلْیَرِقْ لی أوْ یَسُؤْ
وَسِیّانِ إنْ أهْلَكَ بِبَغْدادَ أوْ بَلْخِ

فَقُمْ وَاحْسُها فَالشَّهْرُ كَمْ بَعْدَ سَلْخِهِ
إلیٰ غُرَّةٍ یمضی وَمِنْها إلیٰ سَلْخِ

As then the Tulip for her wonted sup
Of Heavenly Vintage lifts her chalice up,
Do you turn offering of the soil, till Heav'n
To Earth invert you-like an empty Cup.

---

*Wie die Tulpe nimm den Weinbecher in die Hand zu Norous[1]
Mit der Geliebten, auf deren Tulpengesicht hat Gruss und Kuss.
Trinke erfreut dieses alte Karussel
Plötzlich niedrig macht dich wie Erde unter dem Fuss.

Imite la tulipe et prends la coupe en main,
Et tout près d'une fille aux lèvres de carmin,
Bois gaîment: le Ciel bleu, tournant comme une roue,
Va, dans un coup de vent , te renverser soudain.

چون لاله بنوروز قدح گیر بدست
با لاله‌رخی اگر ترا فرصت هست

می نوش بخرّمی که این چرخ کهن
ناگاه ترا چو خاک گرداند پست

كُنْ كَالشَّقائِقِ مُمسِكاً كَأساً لَدَى النَّـ يروزِ مَعَ وَرْدِيَّةِ الْوَجَناتِ
وَاشْرَبْ فَإنَّكَ سَوفَ تُصبِحُ كَالثَّرَى ضِعَةً بِسَيرِ الدَّهْرِ ذِي النَّكَباتِ

Then said another – "Surely not in vain
My substance from the common Earth was ta'en,
That He who subtly wrought me into Shape
Should stamp me back to common Earth again."

Und eins hub an – „Das glaubt ihr wohl nicht,
Dass einer Ton aus dieser Erde sticht
Und bildet so wie mich – dass das Gefäss
Zu Erde wieder werde, wenn es bricht.

C'est une coupe d'art. La Raison tour à tour
L'admire et sur son front met cent baisers d'amour.
Mais le Temps, potier fou, prend cette coupe fine
Qu'il a faite, et s'amuse à la détruire un jour.

جامی است که عقل آفرین می‌زندش
صد بوسه ز مهر بر جبین می‌زندش
این کوزه‌گر دهر چنین جام لطیف
می‌سازد و باز بر زمین می‌زندش

وَجامٍ یَروقُ العَقلَ لُطفاً وَرِقَّةً ... وَیَهفو عَلَیهِ القَلبُ مِن شِدَّةِ الحُبِّ
تَفَنَّنَ خَزّافُ الوُجودِ بِصُنعِهِ ... وَیَکسِرُهُ مِن بَعدِ ذاکَ عَلَی التُّربِ

And look-a thousand Blossoms with the Day
Woke-and a thousand scatter'd into Clay,
And this first Summer Month that brings the Rose
Shall take jamshyd Kaikobád away.

Geliebte, sieh! Der Morgen kommt herbei:
Bring Wein und sing ein Lied zu der Schalmei!
Denn dieser Monde flog von Tir zu Dei
Liess sterben hunderttausend Dscham und Kei

Idole, bienvenue aux heures du matin,
Fais-moi de la musique et donne-moi du vin!
Cent mille Djem et Key disparurent sous terre,
Dès que revint l'été, dès que l'hiver prit fin.

هنگام صبوح ای صنم فرّخ پی
برساز ترانه و پیش آور می
کافکند بخاک صد هزاران جم و کی
این آمدن تیرمه و رفتن دی

لَقَدْ آنَ الصَّبُوحُ فَقُمْ حَبِيبِي   وَهَاتِ الرَّاحَ وَاشْرَعْ بِالْغِنَاءِ
فَكَمْ جَمْشِيدَ أَرْدَى أَوْ قُبَادَ   مَجِيءُ الصَّيْفِ أَوْ مَرُّ الشِّتَاءِ

Would you that spangle of Existence spend
About the Secret – quick about it, Friend!
A Hair perhaps divides the False from True
And upon what, prithee, does life depend?

Willst du des Daseins flüchtig Gold vertun
Mit Rätselraten, Freund – dann eile nun!
Ein Haar vielleicht trennt Falsch und Wahr, und sag:
Worauf mag denn das Leben wohl beruhn?

Un souffle peut changer en foi l'impiété;
Du doute un souffle mène à la crédulité
Il faut chérir ce souffle, unique dans la vie:
C'est le seul dont vraiment nous ayons profité.

از منزل کفر تا بدین یک نفس است
وز عالم شک تا به یقین یک نفس است

این یک نفس عزیز را خوش میدار
چون حاصل عمر ما همین یک نفس است

نَفَسٌ بَيْنَ كُفْرِنا وَالدّينِ   نَفَسٌ بَيْنَ شَكِّنا وَالْيَقينِ
ما اَرىٰ حاصِلَ الْحَياةِ سِواهُ   فَاَقْضِهِ بِالسُّرورِ قَبْلَ الْمَنونِ

What! from his helpless Creature be repaid
Pure Gold for what he lent us dross allay'd–
Sue for a Debt we never did contract,
And cannot answer-Oh the sorry trade!

Und zahlen soll der Wicht in lauterm Gold
Was schlackenhaltig ihm einst zugezollt–
Haftbar für Schulden, die er nie gemacht,
Noch decken kann – so nennts doch was ihr wollt!

La Plume étant toujours dans la main du Destin,
De mal ou bien pourquoi me charge-t-on en vain?
Aujourd'hui n'étant rien comme hier, sur quelle preuve
Devrai-je aller demain au tribunal divin?

بر من قلم قضا چو بی من رانند

پس نیک و بدش ز من چرا می دانند

دی بی من و امروز چو دی بی من و تو

فردا به چه حجّتم به داور خوانند

اَتَيْتُ، وَما بِاخْتِيارِي اَتَيْتُ — وَلَمّا وَهَى خَيْطُها بي... هَوَيْتُ

وَتُلْقي عَلَى كاهِلي ضَعْفَها — وَلا... ذا جَنَيْتُ، فَما ذا جَنَيْتُ

ابر آمد و باز بر سر سبزه گریست

بی باده ارغوان نمی‌باید زیست

این سبزه که امروز تماشاگه ماست

تا سبزه خاک ما تماشاگه کیست

And fear not lest Existence closing your
Account, and mine, should know the like no more;
The Eternal Sékí from that Bowl has pour'd
Millions of Bubbles like us, and will pour.

Und scheuch die Furcht, wenn deine Rechnung schliesst,
Dass nimmermehr man derengleichen liest:
Der ewge Schenk giesst Tropfen so wie dich
Und mich in Fluten aus, und giesst und giesst..

O Khayyam! Le Ciel bleu, comme une tente sombre,
Dresse devant tes yeux son épais voile d'ombre.
Console – toi! Pareils aux globules du vin,
Dieu, dans sa coupe aura des Khayyam en grand nombre.

خیّام اگرچه خرگه چرخ کبود

زد خیمه و در بست در گفت و شنود

چون شکل حباب باده در جام وجود

ساقی ازل هزار خیّام نمود

أأغترُّ بالذِّكرِ بعدَ الزّوالِ — وأزعُمُ أنّي عزيزُ المِثالِ

وفي الكأسِ مِثلي أُلوفُ الحُبابِ — تَوَلَّدَ مِن مَزجِها بِالتَّتالي

I passed the potter's workshop
I saw the Master standing on the tread of his wheel
That bold fellow was making a handle and lid for a jug
From the head of a king and the foot of a beggar

Einen Töpfer hab' ich beim Werke gesehen
Den Krügen Hälse und Henkel zu drehen;
Er nahm den Stoff zu den Thongeschöpfen
Aus Bettlerfüssen und Königsköpfen.

**Je fis un pas à la boutique d'un potier
Le maître devant la roue faisait son métier.
Moulant la glaise pour une cruche: la tête et une anse,
Du crâne d'un roi, et la main d'un pauvre, sans pitié.

در کارگه کوزه‌گری کردم رای
در پایهٔ چرخ دیدم استاد بپای
میکرد دلیر کوزه را دسته و سر
از کلّهٔ پادشاه و از دست گدای

رَأَيْتُ خزّافاً رحاهُ تدورْ — يَجِدُّ في صَوْغِ دَنانِ الخمورْ
كَأَنَّهُ يَخْلِطُ في طينِها — جُمْجُمَةَ الشّاهِ بِساقِ الفَقيرْ

Were it not folly, Spider–like to spin
The Thread of present Life away to win–
What? for ourselves, who know not if we shall
Breathe out the very Breath we now breathe in!

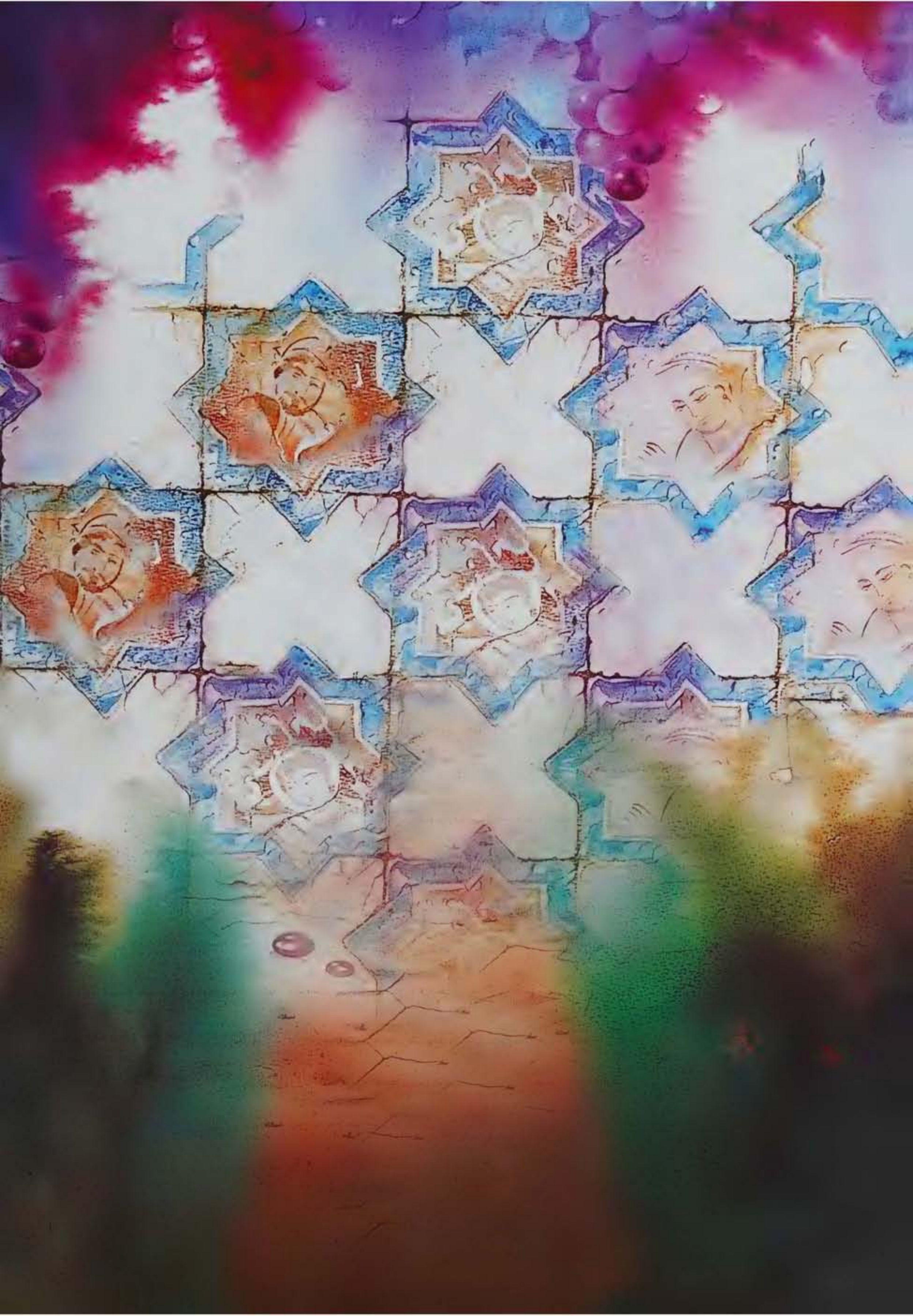
Mit Weltschmerz deine Seele plage nicht!
Um das, was einmal hin ist, klage nicht!
An Wein und süssen Lippen lab dein Herz
Und in den Wind dein Leben schlage nicht!

Jusqu'à quand songer: quel sera mon Empire?
Vivrai–je dans la joie ou bien dans le martyre?
Remplis ma coupe, ami, j'ignorre en vérité
Si je vais rendre ou non le souffle que j'aspire.

تا کی غم آن خورم که دارم یا نه
وین عمر بخوشدلی گذارم یا نه
پر کن قدح باده که معلومم نیست
کاین دم که فرو برم برآرم یا نه

حَتّامَ اَصبحُ في هَمٍّ بِاَنّيَ هَل ... اَهنئُ واَحزنُ اَو اُثري واَبتئِسُ
هاتِ المُدامَ فَأنّي لَستُ اَعلَمُ هَل ... مَتىٰ زَفرتُ لِصَدري يَرجِعُ النَّفَسُ

Another said – "Why, ne'er a peevish Boy,
Would break the Bowl from which he drank in Joy;
Shall he that made the Vessel in pure Love,
And Fancy, in an after Rage destroy!"

Wer schuf in Liebesglut das Meisterstück,
Der Augen, Arme, heisser Busen Glück?
Und wessen Hand führt dann in wildem Hasse
Die eigne Schöpfung in das Nichts zurück?

Ce gobelet est fait de fragments mis ensemble:
quel ivrogne oserait le réduire en morceaux?
Et quel soin amoureux de la beauté des membres
serait assez haineux pour les mettre en morceaux

ترکیب پیاله که درهم پیوست
بشکستن آن روا نمی‌دارد مست

چندین سر و پای نازنین از سر و دست
از مهر که پیوست و بکین که شکست

هَلِ الْجامُ مَهْما تَمَّ صُنْعاً وَدِقَّةً	يَرى كَسْرَهُ مَنْ كانَ مُنْتَشِياً سُكْرا
فَفيمَ يَرى الْخَلّاقُ ساقاً لَطيفَةً	وَرَأْساً وَكَفّاً ثُمَّ يَكْسِرُها كَسْرا

As far as possible taunt not the drinkers
Build not upon the foundation of hypocrisy and idle tales
Pride not yourself in your not drinking
You do a hundred things that are as low as a slave next to that

---

*Tadele nicht die Trinker:„ Ich meide den Wein!"
Heuschelei und Betrug gehen dir wie Honig ein.
Sei nicht darauf Stolz, dass du keinen Wein trinkst
Knechte deiner Heuschelei sind die Kelche von Wein.

**Tu ne bois point! ne reproche donc pas les buveurs!
Ne déploie pas ta camelote de l'imposteur!
Tu te ventes de ne point toucher au vin?
Tu avales des buuchées pires que toutes les liqueurs.

گر می نخوری طعنه مزن مستان را
بنیاد مکن تو حیله و دستان را

تو غره بدان مشو که می می‌نخوری
صد لقمه خوری که می غلامست آن را

يا تاركَ الخمرِ لماذا تلوم
دعني إلى ربّي الغفورِ الرحيم

ولا تفاخرني بهجرِ الطّلى
فأنت جانٍ في سواها أثيم

The Grape that can with Logic absolute
The Two-and-Seventy Jarring Sects confute:
The subtle Alchemist that in a Trice
Life's leaden Metal into Gold transmute.

Trink Wein, um deines Herzens Unruh zu bändigen.
Und den Streit der zwei und siebzig Secten zu endigen.
Enthalte dich nicht dieser Alchymie:
Mit einem Kruge tausend Gebrechen heilt sie.

Bois du vin: il soustrait le coeur à bien des peines,
Comme aux soixante-douze ordres, avec leurs haines
Allons, ne t'abstiens pas d'un élixir pareil
Dont tant soit peu guérit les maux par centaines.

می خور که ز دل کثرت و قلت ببرد
واندیشهٔ هفتاد و دو ملت ببرد

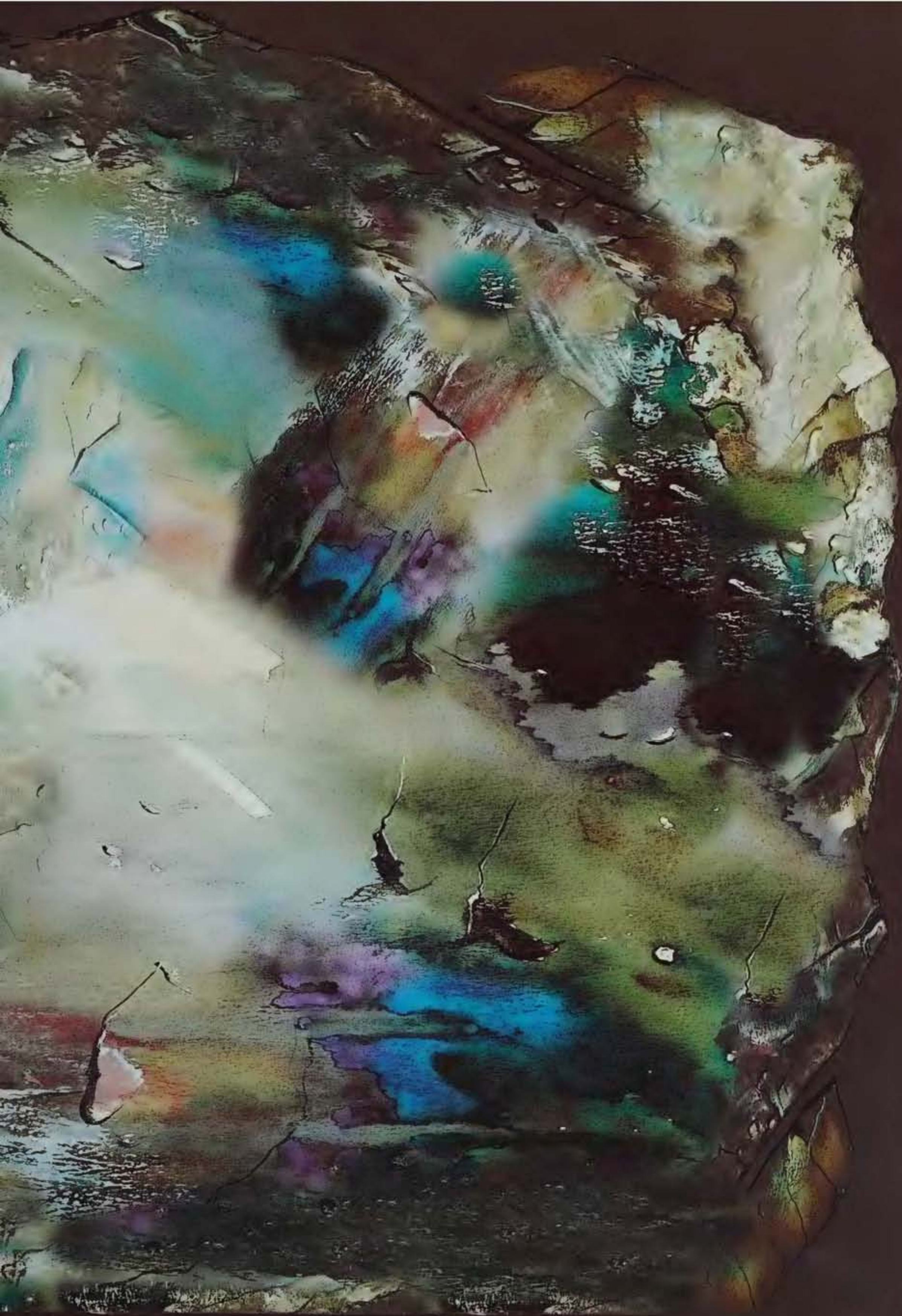
پرهیز مکن ز کیمیائی که از او
یک جرعه خوری هزار علت ببرد

أُحسُ الطِّلا عنكَ يُزِلْ همَّ الورى　　وَقِلَّةَ الْأمُورِ أوْ كَثْرَتَها
وَلا تُجانِبْ كِيمياءَ قهوةٍ　　تُزِيلُ ألفَ عِلَّةٍ قَطْرَتُها

But if in vain, down on the stubborn floor
Of Earth, and up to Heav'n's Unopening Door,
You gaze To – day, while You are You – how then
To-morrow, when You shall be You no more?

Könnt' st lebend du der Welt Geheimnis fassen,
Würd'st auch im Tod von diesem Hort nicht lassen.
Was lebend du nicht fass'st, wie willst du das
Erst fassen, wenn die Sinne dir erblassen?

Tout homme qui connaît la vie et son problème
Connaît aussi la mort, cette énigme suprême.
Etant avec toi-même, tu ne sais rien,
Que sauras-tu demain. étant hors de toi-même?

دل سرّ حیات اگر کماهی دانست
در مرگ هم اسرار الهی دانست
امروز که با خودی ندانستی هیچ
فردا که ز خود روی چه خواهی دانست

سِرُّ الْحَیاةِ لَوْ اَنَّهُ یَبْدُو لَنا
لَبَدَا لَنا سِرُّ الْمَماتِ الْمُبْهَمُ
لَمْ تَعْلَمَنَّ وَاَنْتَ حَیٌّ سِرَّها
فَغَداً اِذا اَمامُتَّ ماذا تَعْلَمُ

I sometimes think that never blows so red
The Rose as where some buried Caesar bled;
That every Hyacinth the Garden wears
Dropt in its Lap from some once lovely Head.

Wo aus der Erde Tulpen rot entsprossen,
Ist sicher eines Königs Blut geflossen
Und wo ein Veilchen aus der Erde blickt,
Hat einst ein holdes Auge sich geschlossen.

Chaque tuliperaie, ici-bas, autrefois,
Fut sans doute arrosée avec le sang des rois,
La feuille de violette, un jour, avant de naître,
Fut un grain de beauté sur un divin minois.

در هر دشتی که لاله زاری بوده ست
از سرخی خون شهریاری بوده ست

هر شاخ بنفشه کز زمین می روید
خالی است که بر رخ نگاری بوده ست

لَمْ يَنْمُ فِي الصَّحْرَاءِ رَوْضُ شَقَائِقٍ   إِلَّا وَكَانَ دَماً جَرَى لِأَمِيرِ
وَكَذَاكَ كُلُّ وُرَيْقَةٍ بِبَنَفْسَجٍ   خَالٌ بَدَا زَمَناً بِخَدِّ غَرِيرِ

This bowl that once was so beautifully fashioned
Has been broken, and its fragments thrown upon the highway
Beware you tread not on it vantonly
For this bowl has been made from the bowls of human

Diese Schüssel, die einst so schön getöpfert war
Ist jetzt zerbrochen unter den Füssen
Zertrete diese Stücke nicht aus Versehen
Denn jene Schüssel aus Schädeln getöpfert war.

Des hommes ont brisé et jeté sur le sol
un bel objet qui sert à boire: un simple bol.
Ne l'écrase donc pas sous tes pieds, pas trop fort:
il fut peut-être fait de poussière de morts.

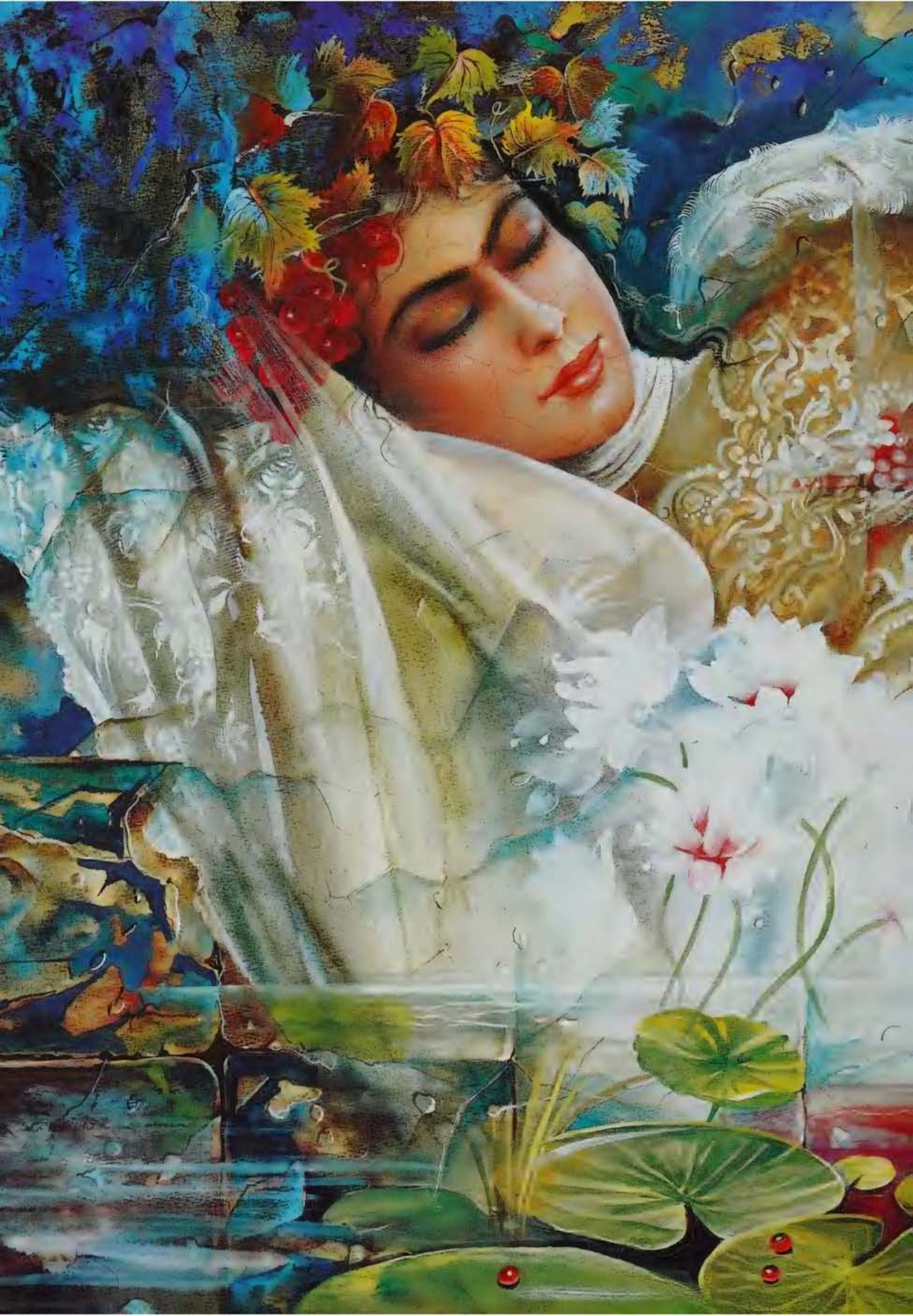
این کاسه که بس نکوش پرداخته‌اند
بشکسته و در رهگذر انداخته‌اند

زنهار بر او قدم بخواری ننهی
کاین کاسه ز کاسه‌های سر ساخته‌اند

هَلِ الْجامُ مهما تَمَّ صُنعاً و دِقّةً
یَری کَسْرَهُ مَنْ کانَ مُنْتَشِیاً سُکْرا

فَفِیمَ یَرَی الْخَلّاقُ ساقاً لَطیفَةً
وَرَأْساً وَکَفّاً ثُمَّ یَکْسِرُها کَسْرا

Every morn that the face of the Tulip is adorned with dew
The violet of the meadow bends its head
In truth, I am pleased only with those buds
That draw their skirts about theme

---

*Morgens, wo der Tau auf die Tulpe fällt,
Das Veilchen seinen Hals zum Boden hinhält.
Die fromme Knospe ist die, die mir tatsächlich gefällt.
Sie ist die, die den Schoss fest zusammenhält.

Chaque jour, la rosée imprègne la tulipe
et la violette cède sous les gouttes d'eau.
Mais je dois avouer que, pour moi, rien ne vaut
la rose et ses pétales chastes qui palpitent.

هر صبح که روی لاله شبنم گیرد
بالای بنفشه در چمن خم گیرد

انصاف مرا ز غنچه خوش می‌آید
کو دامن خویشتن فراهم گیرد

زادَ النَّدَى فِي الزَّهْرِ حَتَّى غَدا — مُنْحَنِياً مِنْ حَمْلِ قَطْرِ النَّدَى
وَالْكُمُّ قَدْ جَمَّعَ أَوْراقَهُ — فَظَلَّ فِي زَهْرِ الرُّبَى سَيِّدا

Never my heart never deprived of knowledge
Few secrets were not devulged
For seventy tow years I pondered day and night
Only to know that I know nothing

---

*Nie hab' ich etwas Wissenswertes vermissen,
Nie gab's etwas Gnosisches, das ich nicht tat wissen,
Zweiundsiebzig Jahre studierte ich mit heissem Bemühn.
Nun ist mir klar, dass nichts ist bewiesen.

**De toutes les sciences mon âme fut-elle couverte.
Très peu d'énigme ne m'a pas été assez ouverte.
Soixante-douze années j'ai pensé nuit et jour...
Je trouve que la moindre des choses n'est encore découverte.

هرگز دل من ز علم محروم نشد
کم ماند ز اسرار که معلوم نشد

هفتاد و دو سال فکر کردم شب و روز
معلومم شد که هیچ معلوم نشد

لَمْ يَبْرَحِ الدّاءُ فُؤادِي العَليلْ وَلَمْ أنَلْ قَصْدِي وَحانَ الرَّحيلْ
وَفاتَ عُمْرِي وَأنا جاهِلٌ كِتابُ هٰذا الدَّهْرِ جَمُّ الفُصُولْ

And when Thyself with shining Foot shall pass
Among the Guests Star – scatter'd on the Grass,
And in thy joyous Errand reach the Spot
Where I made one – turn down an empty Glass!

Und wandelst du mein Mundschenk dann so schlank
Schimmernden Angesichts zu heiterm Dank
Über den Rasen hin von Gast zu Gast–
Giess einen Becher aus, wo ich einst trank!

Chers amis, convenez d'un rendez – vous, exprès.
Une fois réunis, tâchez d'étre bien gais.
Et lorsque l'échanson remplira votre coupe,
Buvez en souvenir du pauvre que j'étais!

یاران چو به اتفاق دیدار کنید
باید که ز دوست یاد بسیار کنید

چون بادهٔ خوشگوار نوشید به هم
نوبت چو به ما رسد نگونسار کنید

اِنْ تَلاقَیتُمْ اَخِلّائِیَ یَوْماً   فَاَطیلُوا ذِکْرایَ عِنْدَ اللِّقاءِ
وَاِذا ما اَتیٰ لَدَی الشُّرْبِ دَوْری   فَاَریقُوا کَاْسی عَلَی الْغَبْراءِ

And David's Lips ard lock't; but in divine
High piping Pehlevi, with "Wine! Wine! Wine!
Red Wine!" – the Nightingale cries to the Rose
That yellow Cheek of hers to incarnadine.

Heute ist holde Tag nicht warm und kalt auch nicht,
Die Wolke wäscht der Welt ihr Blumenangesicht,
Ich höre die Nachtigall, wie sie zur Rose anspricht:
„Blüh auf und lieb und trink, eh dich der Herbstwind anbricht."

Il fait beau. Il ne fait ni chaud, ni froid. La moire
des pétales de rose a bu la pluie au sol.
Et l'on entend crier la voix du rossignol,
qui dit: «Vive le vin! Tout le monde doit boire!»

روزیست خوش و هوا نه گرم است و نه سرد
ابر از رخ گلزار همی شوید گرد

بلبل بزبان پهلوی با گل زرد
فریاد همی کند که می باید خورد

ذا یومُکَ راقَ والهواءُ اعتدلا
والروضُ بواکِفِ الغیوثِ اغتسلا

والبلبلُ بالبهارِ نادی جذِلا
قد أفلحَ مَن لِاکؤسِ الرّاحِ جلا

The Sea of Being has emerged from hidden depths
But how, that's a pearl of scholarship no one has pierced
Each scholar has conjecture idly on the Subject
But none can describe how the matter actually rests

---

*Aus tiefem Verborgenheit kam der Daseinsozean zum Sein
Nie durchbohrte einer dieser Forschung Edelstein
Alle äusserten sich aus Unwissenheit
Aber was das ist, fällt nie einem ein.

**Cette mer de création, d'où vient-elle sortir?
Nul n'ose perforer cette perle, ni la sertir!
Chacun a raconté quelque futile fantaisie...
Mais la vérité reste encore à découvrir.

این بحر وجود آمده بیرون ز نهفت
کس نیست که این گوهر تحقیق نسفت

هر کس سخنی از سر سودا گفتند
زان روی که هست کس نمیداند گفت

عَدَمٌ آخِرِي، وَمِنْ أَفْرَاحِي، بِوجُودِي فِي قُرْبِ زَيْنِ الْمِلَاحِ
بِتُّ سَكْرَانَ الْهَوَى وَالرَّاحِ،
لَيْسَ هٰذَا الْخَيَّامُ إِلَّا خَيَالاً سَيَزُولُ الْخَيَّامُ، فَاحْسَبْهُ زَالَا،
لَكَ نَفْسٌ، لَا شَيْءَ إِنْ زُلْتَ عَنْهَا، فَاصْطَحِبْهَا، قَبْلَ الزَّوَالِ، اصْطِحَابَا

And if the Wine you drink, the Lip you press,
End in the Nothing all Things end in-Yes–
Then fancy while Thou art, Thou art but what
Thou Shalt be-Nothing – Thou shalt not be less.

Khayyam, solang du trunken bist von Wein, sei glücklich–
Solang im Schosse dir ein Mägdelein, sei glücklich–
Und da der Dinge Ende ist das Nichts,
So bilde, dass du nichts bist, stets dir ein! Sei glücklich!

Khayyam, ayant l'ivresse et point d'énnuis-sois gai.
Près d'une exquise idole étant assis, – sois gai.
Tout devant aboutir au néant dans ce monde,
Dis-toi que tu n'es plus; puisque tu vis, – sois gai.

خیّام اگر ز باده مستی خوش باش
با ماهرخی اگر نشستی خوش باش

چون عاقبت کار جهان نیستی است
انگار که نیستی چو هستی خوش باش

خَیّامُ طِبْ إنْ نِلْتَ نَشْوَةَ قَرْقَفٍ   وَحَباكَ وَرْدِيُّ الْخُدودِ وِصالا
إنْ كانَ عاقِبَةُ الْوُجودِ هِيَ الْفَنا   فَافْرِضْ فَناكَ وَعِشْ سَعيداً بالا

یاران موافق همه از دست شدند
در پای اجل یکان یکان پست شدند
خوردیم ز یک شراب در مجلس عمر
دوری دو سه پیشتر ز ما مست شدند

For in and out, above, about, below,
Tis nothing but a Magic Shadow-show,
Play'd in a Box whose Candle is the Sun,
Round which we Phantom Figures come and go.

---

*O Karussel, du zerstörst nur aus Rache
Tyrannei ist deine unbestreitbare Sache.
O Erde, wertvolle Juwelen werden entdeckt
Wenn man Löcher in deinen körper mache.

Cet Univers, où seul le vertige gouverne,
Rappelle en vérité la magique lanterne.
La lanterne est ce Monde et Phébus le foyer;
Les hommes des dessins qu'un grand effroi consterne.

ای چرخ فلک خرابی از کینهٔ تست
بیدادگری شیوهٔ دیرینهٔ تست

ای خاک اگر سینهٔ تو بشکافند
بس گوهر قیمتی که در سینهٔ تست

يا دَهْرُ أَكْثَرْتَ الْبِلَى وَالْخَرَابْ
وَسَمْتَ كُلَّ النَّاسِ سُوءَ الْعَذَابْ

وَيَا ثَرَى كَمْ فِيكَ مِنْ جَوْهَرٍ
يَبِينُ لَوْ يُنْبَشُ هٰذَا التُّرَابْ

If but the Vine and Love – abjuring Band
Are in the Prophet's Paradise to stand,
Alack, I doubt the prophet's paradise
Were empty as the hollow of one's Hand.

Ein Krug voll Wein und du, Saki, am Rand der Quelle,
Das steht bei uns schon längst an Paradieses Stelle.
Hör nicht, was man dir sagt von Höll und Paradies!
Wer war denn jemals dort in Paradies und Hölle?

On jette au feu, dit – on, celui qui boit du vin.
C'est une invention de quelque esprit humain.
Car si l'on jette au feu l'amoureux et l'ivrogne,
Le paradis sera vide comme ma main.

گویند مرا که دوزخی باشد مست
قولیست خلاف دل در آن نتوان بست

گر عاشق و میخواره به دوزخ باشند
فردا بینی بهشت همچون کف دست

قَالُوا اَلا اِنَّ النَّشَاوَیٰ فِی لَظَیٰ ... قَوْلٌ لَهُ عَقْلُ الْمُفَکِّرِ مُنْکِرُ
اِنْ کَانَ مَنْ یَهْوَیٰ وَیَسْکَرُ فِی لَظَیٰ ... سَتَرَیٰ الْجِنَانَ کَرَاحَةِ الْیَدِ تُصْفِرُ

With me along some Strip of Herbage strown
That just divides the desert from the sown,
Where name of Slave and Sultán scarce is known,
And pity Sultán Mahmmúd on his Throne.

O mein Liebchen, nimm doch den Weinkrug und den Kelch,
Im Feld neben dem Bach setz dich ruhig, wobei in deiner Hand Kelch!
So viele lieben Menschen durch das Schicksalsrad zu Kelch
Wurden mehrmals aber doch zu Krug und Kelch!

Lève ta coupe et ton flacon, ô mon amour,
et va le long des prés, au bord de la rivière.
Les coupes, les flacons sont faits de la poussière
de cent jeunes beautés, défuntes tour à tour.

برگیر پیاله و سبو ای دلجوی

فارغ بنشین بکشتزار و لب جوی

بس شخص عزیز را که چرخ بدخوی

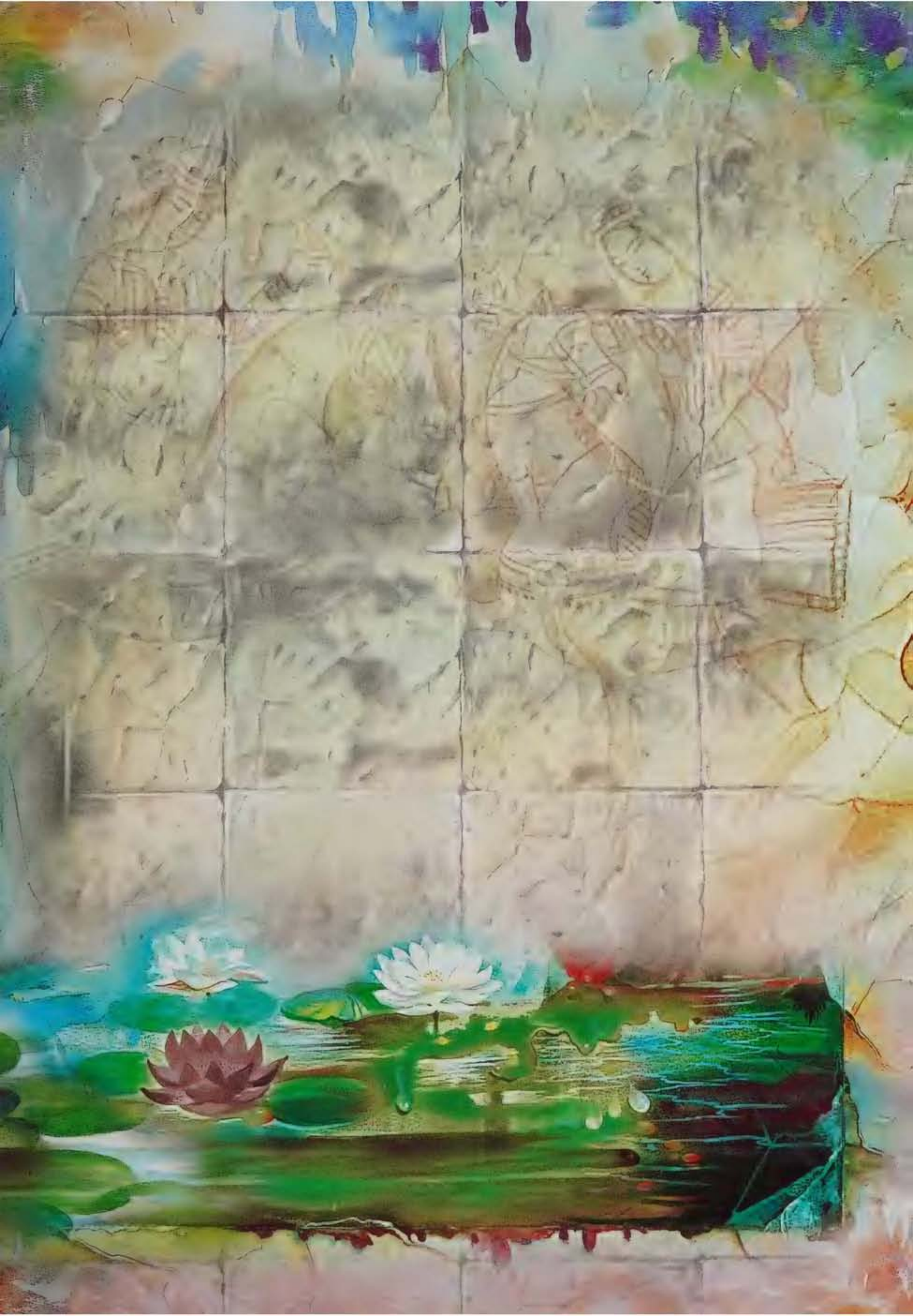
صد بار پیاله کرد و صد بار سبوی

خُذِ الْكُوزَ وَالْأَقْداحَ يا مُنْيَةَ الْحَشا — وَطُفْ بِهِما بِالرَّوْضِ فِي ضِفَّةِ النَّهْرِ

فَكَمْ قَدَّ هذا الدَّهْرُ مِنْ قَدِّ شادِنٍ — كُؤوساً وَأَباريقاً لِصافِيَةِ الْخَمْرِ

Ah, Moon of my Delight who know'st no wane,
The Moon of Heav'n is rising once again:
How oft hereafter rising shall she look
Through this same Carden after me-in vain!

Plötzlich gießt der Mond in der finsteren Nacht über die Welt sein Licht.
Jetzt ist die richtige Zeit! Trink in diesem Mondlicht!
Sei doch froh! Dieses Licht wird noch dauern,
Bis alle zu Staub werden, da gießt der Mond über Staub jedes
einzelnen sein Licht!

La nuit a dans sa robe un trou de clair de lune.
Bois du vin: On n'a pas toujours cette fortune.
Sois heureux et jouis: après nous, bien des fois,
La lune éclairera nos tombes une à une.

مهتاب به نور دامن شب بشکافت
می نوش دمی بهتر از این نتوان یافت

خوش باش و میندیش که مهتاب بسی
اندر سر خاک یک به یک خواهد تافت

اَلْبَدْرُ شَقَّ بِنُورِهِ جَيْبَ الدُّجَى   فَاشْرَبْ فَلَنْ تَلْقَى كَذِي الْأَوْقَاتِ
وَاهْنَأْ وَلَا تَأْمَنْ فَهَذَا الْبَدْرُ كَمْ   سَيُضِيءُ فَوْقَ ثَرَى لَنَا وَرُفَاتِ

Saki, The roses and foliage have become most pleasing
Make use of them. For a week's Time They will be dust
Drink wine and pick the rose for as thou art looking on.
The rose will have become dust and the verdure will have become dust

---

O Schenke, Blumen sind heiter; da trink' ich Wein
Nächste Woche werden Sie zu Staub geworden sein.
Trink und pflück Blumen, denn unversehens
Werden Blüte und Blatt zu Laub geworden sein.

Les roses et le pré réjouissent la terre.
Profite de l'instant: le temps n'est que poussière.
Bois du vin et cueille des roses, échanson,
car déjà, sous tes yeux, roses et pré s'altèrent.

ساقی گل و سبزه بس طربناک شده ست
دریاب که هفته دگر خاک شده ست

می نوش و گلی بچین که تا درنگری
گل خاک شده ست و سبزه خاشاک شده ست

اُقْطُفْ وَعاقِرْ كَأْسَها مَعَ شادِنٍ   كَالسَّروِ قَدّاً وَالزُّهورِ خُدودا
فَسَيَغْتَدي كَالْوَرْدِ مِنْ كَفِّ الرَّدى   ثَوْبُ الْحَياةِ مُخَضَّباً مَقْدودا

Before you and me there have been nights and days
And the revolving sphere has alse been active
Be ware, tread gently on the dust
For it may have been he pupil of the eye of a beloved

Vor uns gab es Nacht, und es tagte
Und das um sich drehende Weltkarussel manches wagte.
Wo du auf der Erde immer im Schritt muss
Zertrittst du einer Schönen Puppile, woran die Erde nagte.

Que de jours et de nuits ont passé avant nous,
et que de fois le ciel a roulé sur lui-même!
A la poussière ici que notre pas soit doux:
n'écrase pas les yeux de celui que tu aimes!

پیش از من و تو لیل و نهاری بوده است
گردنده فلک نیز بکاری بوده است

هر جا که قدم نهی تو بر روی زمین
آن مردمک چشم نگاری بوده است

وَكَمْ تَوالَى اللَّيلُ بَعْدَ النَّهارْ | وَطالَ بِالأَنْجُمِ هذا المَدارْ
فَامْشِ الهُوَيْنا اِنَّ هذا الثَّرى | مِنْ اَعْيُنٍ ساحِرَةِ الأَحْوارْ

Heav'n but the Vision of fulfill'd Desire,
And Hell the Shadow of a soul on fire,
Cast on the Darkeness into which Ourselves,
So late emerg'd from, shall so soon expire.

Himmel, ein Traum, wo all dein Sehnen ruht;
Hölle der Schatten, den der Seele Glut
Aufs Dunkel wirft, daraus sie jüngst getaucht–
Das bald sie neu umfängt in seiner Hut.

L'Univers n'est qu'un point perdu dans nos alarmes;
L'Oxus n'est qu'une trace infime de nos larmes;
L'Enfer qu'une étincelle auprès de nos ennuis;
L'Eden qu'un court moment de nos jours pleins de charmes.

گردون نگری ز قد فرسودهٔ ماست
جیحون اثری ز اشک پالودهٔ ماست

دوزخ شرری ز رنج بیهودهٔ ماست
فردوس دمی ز وقت آسودهٔ ماست

اَلدَّهرُ مِنْ عُمْري لَحظَةٌ وَما
جَيحُونُ اِلّا قَطرَةٌ مِنْ اَدْمُعي

اَلنّارُ مِنْ اَحزانِنا شَرارَةٌ
وَالْخُلْدُ لَحْظَةُ الْهَناءِ الْمُسرِعِ

Get up and forget the cares of the ephemeral world
Enjoy yourself and spend your brief moment in fun
For if the world were faithful by nature
Your turn would not come before others

---

*Heb auf; mach dir keine Gedanken über die vergängliche Welt,
führ dein Leben dazu, wie es dir immer gefällt.
Wenn diese Welt einem treu bleiben sollte
Wärest du nicht an der Reihe vor den anderen auf der uralten welt.

**Lève toi! laisse là, pour ce monde passager, tout souci.
Ne pense point aux instants qui passent, réjouis!
Si le monde était d'une nature toujours constante.
Il n'aurait eu pas te donner le tour d'autrui.

برخیز و مخور غم جهان گذران
بنشین و دمی به شادمانی گذران

در طبع جهان اگر وفایی بودی
نوبت به تو خود نیامدی از دگران

هَوِّنْ عَلَی النَّفْسِ احتمالَ الْهُمُوم　　وَاغْنَمْ صَفا الْعَیْشِ الَّذی لا یَدُوم
لَوْ کانَتِ الدُّنیا وَفَتْ لِلْأُلیٰ　　راحُوا لَما جاءَکَ دَوْرُ النَّعیم

Yesterday This Day's Madness did prepare
To-morrow's Silence, Triumph, or Despair:
Drink! for you not know whence you came, nor why;
Drink! for you know not why you go, nor where.

Das Gestern schuf des Tages Narretei–
Des Morgens Schweigen, Jubel, Jammerschrei!
Trink – denn du weisst woher nicht noch wohin,
Weisst nicht was Grund, was Zweck der Reise sei.

Prends garde! Tu vas être éloigné de ton âme
Car derrière un rideau céleste on te réclame:
Bois du vin: tu ne sais de quel endroit tu viens.
Le mystère est au bout; vis sans souci du blâme.

دریاب که از روح جدا خواهی رفت

در پردهٔ اسرار فنا خواهی رفت

می نوش ندانی از کجا آمده ای

خوش باش ندانی به کجا خواهی رفت

بادِرْ فَسَوْفَ تَعُودُ اَدْراجَ الْفَنا   وَسَتَتْرُكُ الْجُثْمانَ مِنْكَ الرّوحُ

وَاشْرَبْ وَعِشْ جَذِلاً فَلَسْتَ بِعالِمٍ   مِنْ اَیْنَ جِئْتَ وَاَیْنَ بَعْدُ تَرُوحُ

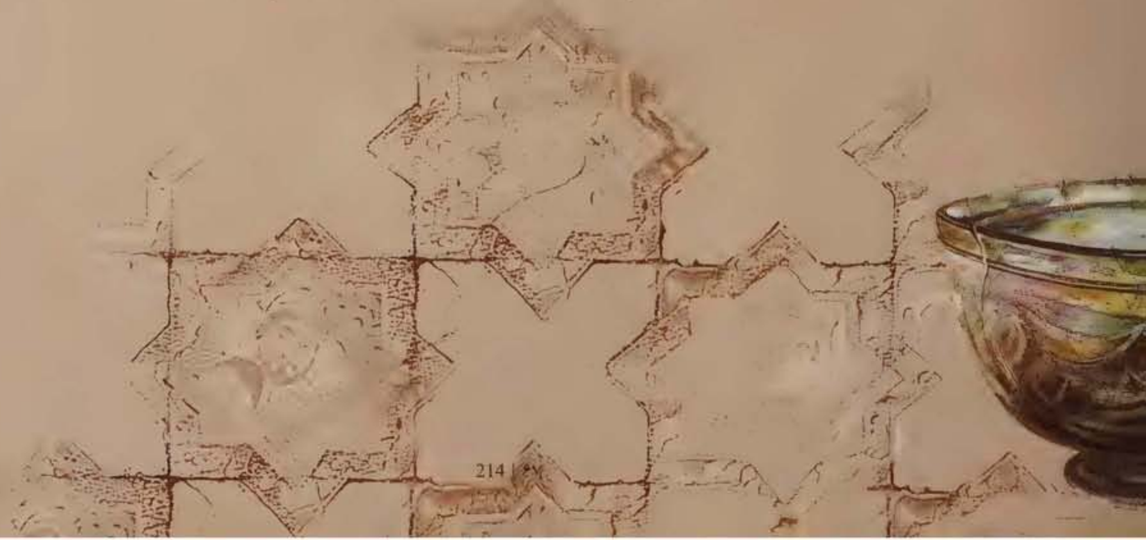

SHAKIBA

The Revelations of Devout and Learn'd
Who rose before us, and as Prophet burn'd.
Are all but Stories, which, awoke from Sleep
They told their comrades and to sleep return'd.

Die Edelsten, die je die Welt gelehrt,
Die man noch jetzt als leuchtend Licht verehrt,
Sie blieben in der Finsternis, Nur Märchen
Erzählten sie und sind dann heimgekehrt.

Ceux qui embrassent la vertu et le savoir,
dont la lumière est un flambeau dans le brouillard,
n'ont pu guider nos pas pour franchir ces ténèbres:
ils ont parlé et se sont endormis trop tard.

آنانکه محیط فضل و آداب شدند
در جمع کمال شمع اصحاب شدند
ره زین شب تاریک نبردند برون
گفتند فسانه‌ای و در خواب شدند

إنَّ الأُلی بلَغُوا الکَمالَ وَأصبَحوا ... مابینَ صَحبِهِمْ سِراجَ النّادي
لَمْ یَکشِفُوا حَلَكَ الدَّیاجي بَلْ حَکَوا ... أُسطورَةً ثُمَّ انْثَنَوا الرُّقادِ

The Vine had struck a Fibre: which about
If clings my being – let the Súfi flout;
Of my Base Metal may be filed a Key.
That shall unlock the Door he howls without.

Die Rebe ihre Wurzel – hang ich dran,
So mag der Derwisch höhnen; doch ich kann
Dereinst zum Schlüssel werden zu der Tür,
Wo Einlass all sein Heulen nie gewann.

Le jour où l'Eternel me créa par bonté,
Sur la tendresse un cours par Lui me fut dicté.
C'est Lui qui prit mon coeur et fit de ses parcelles
Des clefs pour les trésors de la Subtilité.

چون جود ازل بود مرا انشا کرد
بر من ز نخست درس عشق املا کرد

آنگاه قراضه ریزهٔ قلب مرا
مفتاح در خزائن معنی کرد

حينَ جودُ الأله فاضَ براني
وبِدَرْسِ الغرامِ قِدْماً حباني

ولَقَدْ صاغَ مِنْ قُراضَةِ قَلْبي
بَعْدَ هذا مِفْتاحَ كَنْزِ المَعاني

Strange, is it not? That of the myriads who
Before us pass'd the door of Darkness through,
Not one returns to tell us of the Road,
Which to discover we must travel too.

Und seltsam, von dem Volk, das mannigfalt,
Vor uns gezogen durch den dunklen Spalt,
Nicht einer kehrt, der uns die Strasse weist–
Die keiner kennt, bis er sie selber wallt.

Hélas! un beau trésor nous glisse entre les doigts.
Déjà la mort emplit nos coeurs de mille effrois.
Et nul de l'Au – Delà ne revient pour nous dire
Ce qu'y font les nombreux voyageurs d'autrefois.

افسوس که سرمایه ز کف بیرون شد

در پای اجل بسی جگرها خون شد

کس نامد از آن جهان که پرسم از وی

کاحوال مسافران عالم چون شد

فَکَمْ جازَ مُسْتَنْقَعَ الْمَوْتِ خَوْضاً	مُلوکٌ، بِلادُهُمُ الْیَوْمَ فَوْضیٰ
وَلا أَحَدٌ عادَ مِنْهُمْ جَمیعاً	فَنَسْأَلَهُ: أَیْنَ نَعْبُرُ أَیْضاً

Why, if the Soul can fling the Dust aside,
And naked on the Air of Heaven ride,
Were't not a Shame – were'it not a Shame for him
In this clay carcass crippled to abide?

Ja wenn der Geist den Staub abschütteln kann,
Nackt auf den Lüften reiten himmelan,
Wärs da nicht Schmach – ja Schmach! – dass er nicht längst
Dem morschen Leichnam hier beschwingt entrann?

O mon coeur, jette au loin l'habit matériel.
Deviens l'âme éthérée et monte au Ciel.
Ton séjour est là – haut, tu devrais avoir honte
De venir habiter ce monde plein de fiel.

ای دل ز غبار جسم اگر پاک شوی

تو روح مجرّدی بر افلاک شوی

عرش است نشیمن تو شرمت بادا

کایی و مقیم خطّهٔ خاک شوی

أيّها النّفسُ لو نفضتِ غُبارَ الـ / جسمِ أضحی فوقَ السّما لكِ مأوی

لكِ عرشٌ فوقَ السّماءِ فعيبٌ / أن تجيئي وترتضي الأرضَ مثوی

For in the Market-place, one Dusk of Day,
I watch'd the Potter thumping his wet Clay:
And with its all obliterated Tongue
It murmur'd – "Gently, Brother, gently, pray!"

---

*Ein Töpfer sah ich Gestern, der als versähe
Finen Klumpen Ton mit Tritten, im Basar.
Der Ton sprach ihn flehend an,
Sei nicht mein Feind; wie du ich einst war.

Hier, au bazar, je vis un potier qui, fébrile,
De nombreux coups de pieds frappaient un tas d'argile
Et cette boue, alors, s'est mise à murmurer:
"Las! J'étais comme toi, laisse-moi donc tranquille!"

دی کوزه‌گری بدیدم اندر بازار

بر پاره گلی لگد همی زد بسیار

وآن گل بزبان حال با او می‌گفت

من همچو تو بوده‌ام مرا نیکو دار

رأيتُ في السوقِ خزّافاً غدى دَئِباً   يدوسُ في الطينِ ركلاً غيرَ ذي حذرِ

والطينُ يدعو لسانُ الحالِ منهُ ألا   قد كنتُ مثلكَ فارفقْ بي ولا تجرِ

Oh wheel of the Spheres, destruction comes of thy spite
Justice has ever since been thy profession
And thou, oh Earth, if they were to Cleave thy bosom
Many a precious jewel would they find within

Dieses Weltall, mit dem wir uns schwindelnd drehen,
Ist wie eine Laterne anzusehen,
Drin die Sonne als Licht brennt, in bunten Reigen,
Uns Trugbilder – unseresgleichen – zu zeigen.

**Ô Roue-Tournante! Tu réjouis en tout ruinant!
L'injustice reste ton habitude, ton instrument!
Ô terre! Si l'on t'ouvre le cœur dégorgé de haine,
Que de valeures trouvrait-on en te fouillant!

این چرخ فلک که ما در او حیرانیم
فانوس خیال از او مثالی دانیم

خورشید چراغدان و عالم فانوس
ما چون صوریم کاندر او حیرانیم

هذا الفضاء الذي فيه نسير حكى　　فانوس سحرٍ خيالياً لدى النظرِ
مصباحه الشمس والفانوس عالمنا　　ونحن نبدو حيارى فيه كالصورِ

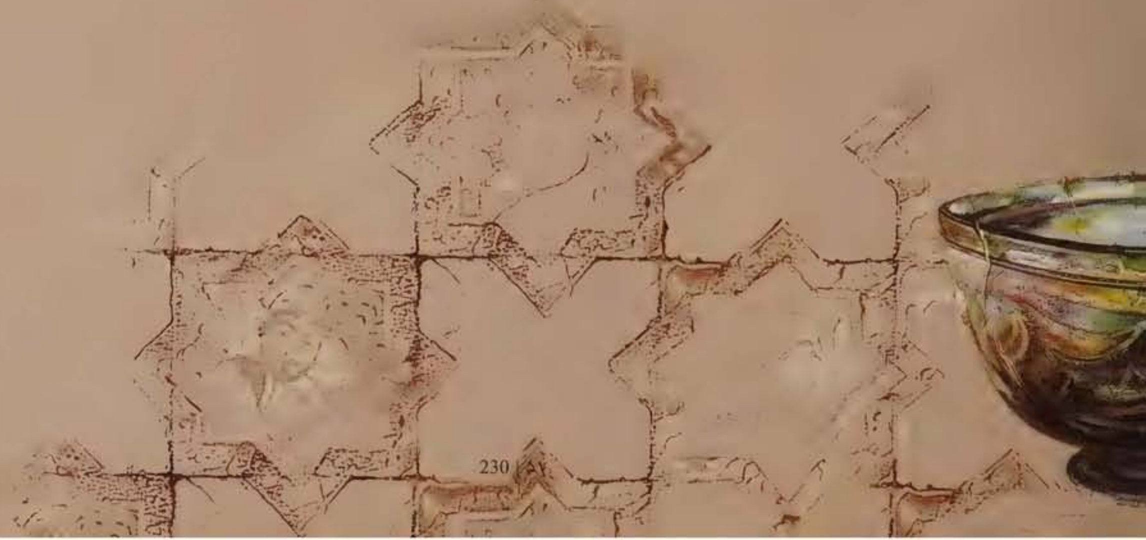

SHAKIBA

Would but the Desert of the Fountain yield
One glimpse-if dimly, yet indeed, reveal'd,
Towrad which the fainting Traveler might spring,
As springs the trampled herbage of the field!

Ja wenn die Wüste einen Schimmer nur
Uns schenkte, der uns lenkte auf die Spur
Des Quells, zu dem der Wanderer schmachtend springt,
Wie Gras aufspringt zertreten auf der Flur!

Plût à Dieu qu'il y eût un reposoir champêtre,
Ou qu'au bout du chemin, le but pût apparaître!
Ou qu'après cent mille ans, l'homme, tel un gazon,
Pût, du sein de la Terre, un jour enfin renaître.

ای کاش که جای آرمیدن بودی

یا این ره دور را رسیدن بودی

کاش پی صد هزار سال از دل خاک

چون سبزه امید بر دمیدن بودی

أَلا لَيتَ الثَّواءَ يَكونُ أَوْ أَنْ يَكونُ لَنا انتِهاءٌ فِي المَسيرِ

وَلَيتَ لَنا وَإنْ سَلَفَتْ قُرونٌ رَجاءً أَنْ سَنَنْبُتَ كَالزُّهورِ

Ah, fill the Cup: – what boots it repeat
How Time is slipping underneath our Feet:
Unborn To-morrow, and dead Yesterday,
Why fret about them if To-day be sweet!

---

*Das Gestern ist vorbei, das weiss das Jahr.
Das Morgen ist noch nicht da, das ist auch wahr.
Gab nur gestrichen vom Kalenderblatt
Den Tag, der noch nicht ist, und den, der war.

Hier est déjà loin; à quoi bon qu'on y pense?
Demain n'est pas venu; pourquoi gémir d'avance?
Laisse ce qui n'est plus ou qui n'est pas encor;
A l'instant même prends ta part de jouissance!

از دی که گذشت هیچ از او یاد مکن
فردا که نیامده‌ست فریاد مکن

بر نامده و گذشته بنیاد مکن
حالی خوش باش و عمر بر باد مکن

دَعْ ذِكْرَ أَمْسٍ فَهُوَ قَدْ مَرَّ وَدَعْ ‌ ‌ ‌ ذِكْرَ غَدٍ فَإِنَّهُ مَا وَرَدَا
لَا تُعْنَ فِيمَا لَمْ يَرِدْ وَمَا مَضَى ‌ ‌ ‌ وَاشْرَبْ لِئَلَّا يَذْهَبَ الْعُمْرُ سُدَى

One Moment in Annihilation's Waste,
One Moment, of the Well of Life to taste—
The Stars are setting and the Caravan
Starts for the Dawn of Nothing – Oh, make haste!

Diese Lebenskarawane ist ein seltsamer Zug,
Drum hasche die flüchtige Freude im Elug!
Mach' dir im künftigen Gram keine Sorgen,
Fülle das Glas, bald naht wieder der Morgen!

Vois fuir la caravane étrange de nos jours.
Prends garde! Ne perds pas ces doux moments si courts!
Echanson, laisse donc nos misères futures;
Donne la coupe, allons! La nuit passe! Au secours!

این قافلهٔ عمر عجب می‌گذرد

دریاب دمی که با طرب می‌گذرد

ساقی غم فردای حریفان چه خوری

پیش آر پیاله را که شب می‌گذرد

مَا أَسْرَعَ مَا يَسِيرُ رَكْبُ الْعُمْرِ
قُمْ فَاغْنَمْ لَحْظَةَ الْهَنَا وَالْبِشْرِ

دَعْ هَمَّ غَدٍ لِمَنْ يَهُمُّونَ بِهِ
وَاللَّيْلُ سَيَنْقَضِي فَجِئْ بِالْخَمْرِ

And we, that now make merry in the Room
They left, and Summer dresses in new Bloom,
Ourselves must we beneath the Couche of Earth
Descend, ourselves to make a Couch for whom?

Und wir, die nun das Fest im Raum begehn,
Wo Blüten leuchten, die sie nicht mehr sehn:
Müssen ja selbst unter der Erde Pfühl
Hinab um selbst ein Pfühl zu sein – für wen?

Vois! de nouveau sur l'herbe un nuage est en pleurs.
Pour vivre il faut du vin aux charmantes couleurs.
C'est nous qui contemplons aujourd'hui ces verdures;
Ah! qui contemplera sur nos tombes les fleurs?

ابر آمد و باز بر سر سبزه گریست

بی بادهٔ ارغوان نمی‌باید زیست

این سبزه که امروز تماشاگه ماست

تا سبزهٔ خاک ما تماشاگه کیست

عادَ السَّحابُ عَلَى الخَمائِلِ باكِياً   فَالعَيشُ لا يَصفو بِدونِ الصَّرخَدِ

هذي الرِّياضُ اليَومَ مُنتَزَهٌ لَنا   فَلِمَن رِياضُ رُفاتِنا هِيَ في غَدِ

And, strange to tell, among that Earthen Lot
Some could articulate, while others not:
And Suddenly one more impatient cried—
"Who is the Potter, pray, and who the Pot?"

Bei einem Töpfer sah ich gestern zweitausend Krüge,
Die einen stumm, die anderen redend, als ob jeder früge:
Wer hat uns geformt und wo stammen wir her?
Wer ist der Käufer, und der Verkäufer, wer?

J'étais dans l'atelier d'un potier, hier au soir.
Je vis deux mille pots-muets ou bien bavards.
«Où donc sont-ils passés, disait un pot criard,
le potier, le marchand et l'acheteur de jarres».

در کارگه کوزه‌گری رفتم دوش
دیدم دو هزار کوزه گویا و خموش
ناگاه یکی کوزه برآورد خروش
کو کوزه‌گر و کوزه‌خر و کوزه‌فروش

شاهدت ألفي جرة في معمل — تدعو ولم تفتح بنطق فاها
فإذا بأحداها تنادي أين من — صنع الجرار وباعها وشراها

With them the Seed of Wisdom did I sow,
And with my own hand labour'd it to grow:
And this was all the Harvest that I reap'd—
"I came like Water, and like Wind I go."

Zum Meister ging ich einst – das war die Jugendzeit—
Dann hab ich mich der eigenen Meisterschaft gefreut,
Und wollt ihr wissen, was davon das Ende ist?
Den Staubgeborenen hat wie Staub der Wind zerstreut.

J'avais un maître alors que j'étais un enfant.
Puis je devins un maître et, par là, triomphant.
Mais écoute la fin: tout cela fut en somme
Un amas de poussière emporté par le vent.

یکچند بکودکی به استاد شدیم
یکچند به استادی خود شاد شدیم

پایان سخن شنو که ما را چه رسید
از خاک در آمدیم و بر باد شدیم

كَمْ سِرْتُ طِفْلاً لِتَحْصِيلِ الْعُلُومِ وَكَمْ — أَصْبَحْتُ بَعْدُ بِتَدْرِيسِي لَهَا طَرِبَا
فَاسْمَعْ خِتَامَ حَدِيثِي مَا بَلَغْتُ سِوَى — أَنِّي بَدَأْتُ تُرَاباً ثُمَّ عُدْتُ هَبَا

Into this Universe, and why not knowing,
Nor whence, like Water willy-nilly flowing;
And out of it, as Wind along the Waste,
I know not whither, willy-nilly blowing.

---

* Diese einigen Tage, was Leben heisst, so rasch vergeht
Wie Wasser im Bach fliesst, wie Wind übers Feld weht.
Ich liess nur vom Kalenderblatt gestrichen
Den Tag, der noch nicht kam, und den, der bevorsteht.

Ils sont passés les jours d'une existence vaine,
Comme l'eau du ruisseau, comme un vent sur la plaine,
Un jour est déjà loin, l'autre n'est pas encor,
Pour ce double néant pourquoi me mettre en peine?

این یکدو سه روز نوبت عمر گذشت
چون آب بجویبار و چون باد بدشت

هرگز غم دو روز مرا یاد نگشت
روزی که نیامده‌ست و روزی که گذشت

أَلَا أَتْرِعِ الْكَأْسَ، نَخْبَ الْعَدَمْ — فَمَنْ نَامَ مِنَّا كَمَنْ لَمْ يَنَمْ
وَلَا أَمْسِ ظَلَّ، وَلَا الْغَدُ حَلَّ — فَمَا يَمْنَعُ الْيَوْمَ أَنْ يُغْتَنَمْ

Think, in this batter'd Caravansarai
Whose Doorways are alternate Night and Day,
How Sultán after Sultán with his Pomp
Abode his Hour or two, and went his way.

Dies alte Karawanserai, genannt die Welt,
Bald nächtig dunkel, bald vom Tag erhellt,
Ist nur ein Rest von alten Herrlichkeiten,
Ein Grab von Königen, hochgerühmt vor Zeiten.

Au caravansérail que l'on nomme «le Monde»
le vieux cheval reste attaché, matin et soir.
Là, cent rois ont quitté la fête qui retombe
et plus de cent Bahram reposent dans leur tombe.

این کهنه رباط را که عالم نام است
وآرامگه ابلق صبح و شام است

بزمی ست که وامانده صد جمشید است
قصری ست که تکیه گاه صد بهرام است

وَدُنْیاکَ دارُ القِرَی لِلنُّزُلْ — وَلِلدّارِ بابانِ نُورٌ وَظِلْ
فَکَمْ طارِقٍ إثْرَ آخَرَ حَلْ — لِیَرْتاحَ یَوْمَیْنِ ثُمَّ ارْتَحَلْ

They say the Lion and the Lizard keep
The Courts where Jamshýd gloried and drank deep;
And Bahrám, that great Hunter-the Wild Ass
Stamps o'er his Head, and he lies fast asleep.

Wüst liegt der Palast, wo einst Behram geprasst.
Jetzt scheucht von der Stelle, der Leu die Gazelle
Wo der König im Jagen, wilde Psel erschlagen,
Versank er im Sumpfe beim Eselstriumphe.

Au palais où régnait Bahram, le grand monarque,
Le Lion se prélasse et la gazelle parque.
Bahram prenait l'onagre au moyen d'un lacet;
Vois donc comme il fut pris lui-même par la Parque.

آن قصر که جمشید در اُو جام گرفت
آهوبچه کرد و رُوبه آرام گرفت

بهرام که گور میگرفتی همه عُمر
دیدی که چگونه گور بَهرام گرفت

إنَّ ذاكَ القصرِ الّذي ضمَّ جمشيـ ـدَ وفيهِ تناوَلَ الأقداحا
ولَدَتْ ظبيةُ الفلا خِشفَها فيـ ـهِ وأمسى إلى ابنِ آوى مَراحا
يا لَبهرامَ كيفَ كانَ يَصيدُ الـ ـوَحشَ مِن قَبلُ غُدوَةً ورَواحا
فانظُرِ الآنَ كيفَ قد صادَهُ القبـ ـرُ وأمسى لا يستطيعُ بَراحا

Oh, my Beloved, fill the Cup that clears
To-day of past Regrets and future Fears—
To-morrow? Why, To-morrow I may be
Myself with Yesterday's Sev'en Thousand Years.

Komm, Freund, wir wollen nicht sorgen um morgen,
Wir halten als Beute das Gute von heute geborgen.
Verlassen wir morgen dann dies alte Gasthaus die Welt,
So werden wir Allen, die vor uns bewohnt dieses Rathaus, gesellt.

Ami, pas de souci pour notre lendemain!
Nous tenons le précieux aujourd'hui dans la main.
Demain, nous sortirons de cette ancienne auberge
et nous rattraperons sept mille ans en chemin.

ای دوست بیا تا غم فردا نخوریم
وین یکدم عمر را غنیمت شمریم

فردا که ازاین دیر فنا درگذریم
با هفت هزار سالگان سر بسریم

هَلُمَّ حَبیبي نَترُكِ الهَمَّ في غَدٍ
وَنَغنَمْ قَصیرَ العُمرِ قَبلَ فَواتِ

سَنَمْضِي عَنْ ذي الدّارِ رِحلَتَنا غَداً
بِسَبْعَةِ آلافٍ مِنَ السَّنَواتِ

I think the Vessel, that with fugitive
Articulation answer'd, once did live,
And merry – made; and the cold Lip I kiss'd
How many Kisses might it take – and give!

Dieser Krug ist, wie ich, unglücklich lebendig gewesen,
In schönen Augen und Lochen verliebt unverständig gewesen
Dieser Henkel am Halse des Kruges war einst ein Arm
Der in Umhalsung der Schönen unhändig gewesen

Comme moi, cette cruche un jour fut un amant,
Esclave des cheveux de quelque être charmant.
Et l'anse que tu vois à son col attachée.
Fut un bras qui serrait un beau cou tendrement.

این کوزه چو من عاشق زاری بوده است
در بند سر زلف نگاری بوده است

این دست که بر گردن او می‌بینی
دستی است که بر گردن یاری بوده است

كانَ هذا الكوزُ مِثلي عاشِقاً   والِهاً في صُدغِ ظَبيٍ أغيَدِ
وأرَى عُروَتَهُ كانَت يَداً   طَوَّقَت جِيدَ حَبيبٍ أجيَدِ

Oh, Thou, who man of baser Earth didst make,
And who with Eden didst devise the Snake;
For all the Sin wherewith the Face of Man
Is blacken'd, Man's Forgiveness give – and take!

O Gott DU schmückst das Antlitz dieses Liebchens
Mit Hyazinthenhaare, das Antlitz, das auch mit Ambra gefüllt ist.
Dann erteilst du den merkwürdigen, religiösen Befehl:
"Schau sie nicht an!" Glaubst DU nicht, dass DIR ein Irrtum unterlaufen ist

---

Ses ordres ont créé ces fascinants appas.
Et puis, Il vient nous dire; "Eloignez – en vos pas."
Il nous rend vraiment fous par ces ordres et défenses.
C'est comme s'il disait: "Penche et ne verse pas!"

یا رب تو جمال آن مه مهرانگیز
آراسته‌ای به سنبل و عنبر نیز

پس حکم چنان کنی که در وی منگر
این حکم چنان بود که کج دار و مریز

زَيَّنْتَ وَجْنَةَ ذَيّاكَ الْمَليحِ لَنا ... يا رَبِّ في سُنْبُلٍ كَالْمِسْكِ ذي عَبَقِ
وَرُحْتَ تَأْمُرُنا لا تَنْظُرَنَّ لَهُ ... كَما تَقولُ «امْلِ كَأْساً وَلا تُرِقِ»

Alas, that Spring should vanish with the Rose!
That Youth's sweet – scented Manuscript should close!
The Nightingale that in the Branches sang,
Ah, whence, and whither flown again, who knows!

Ach, des Lebens Mai naht dem Ziele, vorbei sind die Freuden und Spiele!
Dieser Vogel der Fröhlichkeit genannt die Jugendzeit.
Schwang fort sein Gefieder, und kommt nicht wieder!
Ich weiss nicht, wann er gekommen, und wohin seinen Weg er genommen.

Le rouleau du jeune âge, hélas, est mis en pièces.
Le printemps de la vie a fait place à l'hiver.
Et cet oiseau joyeux qu'on nomme la jeunesse,
je ne sais quand il vint, ni quand il a pris l'air.

افسوس که نامه جوانی طی شد
وآن تازه بهار زندگانی دی شد

آن مرغ طرب که نام او بود شباب
افسوس ندانم که کی آمد کی شد

قَدِ انْطَوَى سِفْرُ الشَّبابِ وَاغْتَدَى　　رَبيعُ أَفْراحي شِتاءً مُجْدِبا
لَهفي لِطَيْرٍ كانَ يُدعى بِالصِّبا　　مَتى أَتى وَأَيَّ وَقتٍ ذَهَبا

I tell Thee this – When, starting from the Coal,
Over the shoulders of the flaming Foal
Of Heav'n Parwin and Mushtari they flung,
In my predestin'd Plot of Dust and Soul.

Seit das Himmelsross läuft auf goldenen Pfaden,
Seit Jupiter leuchtet zusammt den Plejaden,
War unser Schicksal beschlossen im Himmelsrat,
Ist's unsere Schuld, wenn wir es machen zur Tat?

Dès qu'au cheval des cieux Dieu permit le départ,
Après l'avoir sellé de tant d'astres épars,
Il fixa d'un seul coup toutes nos destinées,
Où donc est mon péché, si telle était ma part?

آنروز که توسن فلک زین کردند
وآرایش مشتری و پروین کردند

این بود نصیب ما ز دیوان قضا
ما را چه گنه قسمت ما این کردند

أَلَيْسَ حَشَرْتَهُمُو فِي ثِيابِي
فَالْسُنُ مَوْتاكَ تُمْلِي كِتابِي

ما أَنا أَحْصَيْتُ أَنْفاسَها
فَأَنْ تَدَّعْ عُدْتُ فَفِيمَ عِقابِي؟

There was a Door to which I found no key,
There was a Veil past which I might not see:
Some little Talk awhile of Me and Thee
There seem'd – and then no more of Thee and Me.

Das Rätsel dieser Welt löst weder du noch ich,
Jene geheime Schrift liest weder du noch ich.
Wir wüssten beide gern, was jener Schleier birgt,
Doch wenn der Schleier fällt, bist weder du noch ich.

Nous ignorons tous deux les secrets absolus.
Ces problèmes jamais ne seront résolus.
Il est bien question de nous derrière un voile;
Mais quand il tombera, nous n'existerons plus.

اسرار ازل را نه تو دانی و نه من
وین حرف معمّا نه تو خوانی و نه من

هست از پس پرده گفتگوی من و تو
چون پرده برافتد نه تو مانی و نه من

لا أنا عالِمٌ ولا أنتَ سِرَّ الـ   دَّهرِ أو حلَّ مُشكِلٍ مِنهُ دقّا
نتظنّى خلفَ السّتارِ فإنْ زا   لَ فلا أنتَ أو أنا ثَمَّ نبقى

سرافرازی و بلندآوازگی جاودانی او گردیده است."

رباعیّات خیّام با مایه‌های زروانی بسیار نیرومند که زمینهٔ کهن فرهنگی

در اینجا داشت توانست مسائل و مشکلات و پرسش و پاسخ‌های متکلمان و فیلسوفان را میان عامهٔ با سواد ببرد و طبع آنان را برانگیخت که هر چه می‌خواهند بگویند و نیش و طعنه بزنند و حتی لجوجانه به آیات و احادیث استنادِ عامیانه کنند و عربده بکشند و هرزه‌گویی کنند و این همه به حساب خیّام که مردی عاقل و متین و باوقار و دانشمندی صاحب اعتبار و خوددار و راز نگهدار بوده است تمام شود. (....) و این با طبیعت عصبانی خیّام و حرکات و کلمات و عکس العمل‌های خارج از انتظاری که از او سر می‌زده است در ذهنیّت عامهٔ باسواد ولی بی‌خبر از مبادی و نتایج مطالب، سازگار درمی‌آمده است."

پیش‌تر گفتیم که از سال‌های نهایی عمر خیّام چندان خبری در دست نداریم. می‌دانیم که در حدود سال ۵۰۰ رساله در وجود را به فارسی و به خواهش فخرالملک بن نظام الملک (مقتول به سال ۵۰۰ ق) تحریر کرد. از آن پس تا پایان عمر تنها یک رسالهٔ دیگر نوشت میزان الحکمهٔ و یا رسالهٔ فی‌الاحتیال مقداری الذهب و الفضه فی جسم مرکب منهما که رساله‌ای است در علم مکانیک و نحوهٔ تعیین وضع مخصوص اجسام را بیان می‌کند. در سال ۵۰۶ نظامی عروضی او را در بلخ ملاقات می‌کند که در آنجا آن پیشگویی مشهور را دربارهٔ محل گور خود بیان می‌کند. در سال ۵۰۷ ابوالحسن علی بن زید بیهقی نوجوان همراه پدرش در نیشابور با خیّام ملاقات می‌کنند. در این ملاقات خیّام از بیهقی نوجوان معنای بیتی از حماسه و سؤالی در علم هندسه را می‌پرسد، و پس از شنیدن پاسخ وی را تشویق می‌کند. در سال ۵۰۸ در مرو است، و سلطان کس می‌فرستد و از او می‌خواهد زمان مناسبی را برای شکار تعیین کند. از این پس پردهٔ سیاهی بر بیست سال آخر عمر وی کشیده شده است.

مطابق آخرین تحقیقات، عمر خیّام در پنجشنبه ۱۲ محرّم سال ۵۲٦ در سن ۸۳ سالگی در نیشابور درگذشت. امام محمّد بغدادی - داماد خیّام - مرگ وی را چنین حکایت می‌کند. "مطالعهٔ الهی از کتاب الشفا می‌کرد، چون به فصل واحد و کثیر رسید، خلال دندان طلایی را که با آن دندان پا ک می‌کرد، در میان اوراق موضع مطالعه نهاد و گفت مرا که جماعت را بخوان تا وصیت کنم. چون اصحاب جمع شدند و به شرایط وصیّت قیام نمودند، به نماز مشغول شد و از غیر اعراض کرد تا نماز [خفتن بگذارد و روی بر] خاک نهاد و گفت: اللهم انی عرفتک علی مبلغ امکانی، فاغفرلی، فان معرفتی ایاک وسیلتی الیک. یعنی خدایا به درستی که من به اندازهٔ توانم تو را شناختم، پس مرا بیامرز، که معرفت من به تو تنها وسیلهٔ آمرزش من است به سوی تو. و جان تسلیم کرد.

خیّام را در نیشابور به خاک سپردند، در محلّی که خود پیش‌بینی کرده بود که "هر بهاری شمال بر من گل‌افشانی می‌کند." گزارش نظامی عروضی از زیارت گور خیّام بهترین خاتمه است بر این مقاله. این گزارش را یک بار دیگر می‌خوانیم. "در سنهٔ ست و خمسمائه - ۵۰٦ - به شهر بلخ در کوی برده‌فروشان در سرای امیرابوسعد جره، خواجه امام عمر خیّامی، و خواجه امام مظفر اسفزاری نزول کرده بودند، و من بدان خدمت پیوسته بودم. در میان مجلس عشرت از حجهٔ الحق عمر شنیدم که او گفت: "گور من در موضعی باشد که هر بهاری شمال بر من گل افشان می‌کند!" مرا این سخن مستحیل نمود، و دانستم که چنویی گزاف نگوید. چون در سنهٔ ثلاثین - ۵۳۰ - به نشابور رسیدم، چهار سال بود که تا آن بزرگ روی در نقاب خاک کشیده بود، و عالم سفلی از او یتیم مانده و او را بر من حقّ استادی بود.

آدینه‌ای به زیارت او رفتم و یکی را با خود ببرم که خاک او به من نماید. مرا به گورستان حیره بیرون آورد و بر دست چپ گشتم. در پایین دیوار باغی خاک او دیدم نهاده، و درختان امرود و زردآلو سر از آن باغ بیرون کرده، و چندان برگ شکوفه بر خاک او ریخته بود که خاک او در زیر گل پنهان شده بود؛ و مرا یاد آمد که آن حکایت که به شهر بلخ از او شنیده بودم. گریه بر من افتاد، که در بسیط عالم و اقطارِ ربع مسکون او را هیچ جای نظیری نمی‌دیدم. ایزد تبارک و تعالی جای او در جنان کناد، بمنه و کرمه."

علی دهباشی
باغ صبا - دی ماه ۷۷

منابع

۱- **تتمهٔ صوان الحکمه**، ابوالحسن علی بن زید بیهقی؛ ترجمهٔ ناصرالدین عمدهٔ الملک منتجب الدین منشی یزدی، ضمیمه مجلهٔ مهر، تهران، آذر ۱۳۱۸
۲- تاریخ ادبیات در ایران، ذبیح الله صفا، جلد ۲
۳- **تاریخ ایران کمبریج**، جلد ٤ و ٥
٤- بررسی انتقادی رباعیّات خیام، آرتور کریستنسن، ترجمهٔ دکتر فریدون بدره‌ای، توس، ۱۳۷٤
٥- **رباعیّات خیّام**، گزیدهٔ محمدعلی فروغی و دکتر قاسم غنی، ویرایش بهاءالدین خرمشاهی
٦- ترجمهٔ **تاریخ الحکماء قفطی**، مترجمی ناشناس، به کوشش بهین دارائی، دانشگاه تهران
۷- مباحثی از تاریخ ادبیات ایران، بدیع الزمان فروزانفر با مقدمه، توضیحات، تعلیقات عنایت الله مجیدی، تهران، دهخدا، ۱۳٥٤
۸- مجموعهٔ مقالات و اشعار، بدیع الزمان فروزانفر، به کوشش عنایت الله مجیدی، دهخدا، ۱۳٥۱
۹- نور و ظلمت در تاریخ ادبیات ایران، میخائیل. ای. زند، ترجمهٔ: ح. اسدپور پیرانفر، پیام، ۱۳٥۱
۱۰- **نوروزنامه**، تصحیح مجتبی مینوی، تهران، کتابخانهٔ کاوه
۱۱- نزهة الارواح و روضة الافراح، شمس الدین محمد شهرزوری، ترجمهٔ مقصود علی تبریزی، تصحیح محمّدتقی دانش پژوه، محمد سرور مولایی، انتشارات علمی و فرهنگی
۱۲- **عمر خیّام**، علیرضا ذکاوتی قراگزلو، تهران، طرح نو، ۱۳۷۷
۱۳- ترانه‌های خیّام، به اهتمام محمد روشن، تهران، ۱۳٦۷
١٤- طربخانه، یاراحمد رشیدی، با تصحیح و مقدمه و حواشی جلال الدین همایی، تهران، انتشارات هما

در رسالهٔ الزاجر للصغار عن معارضه الکبار آمده، معلوم می‌شود که وی خالی از لجاجت نبوده است، گرچه در عین حال به مقام علم و دانشمندان احترامی فراوان قائل بود.

نسبت به ابوعلی سینا علاقهٔ فراوان داشت. شواهد ما بر این مدعی یکی ترجمهٔ خطبهٔ القرا است به فارسی، دیگر آنجا که در مقدمهٔ رسالهٔ کون و تکلیف از او به عنوان "استادم افضل المتأخرین شیخ الرئیس ابوعلی حسین بن عبدالله بن سینای بخاری اعلی الله درجته" نام می‌برد. این علاقه گاه نشان از تعصب می‌یابد چنانچه از مباحثه وی با عضدالدین حاکم یزد که از علاقه‌مندان ابوالبرکات بغدادی بود، بر ما نمایان می‌شود. شهر زوری در نزهه الارواح و روضه الافراح شرح این مکالمه را چنین بیان کرده است، "و روزی [عضدالدین] عمر خیام را گفت که: چه می‌گویی در اعتراضات ابی البرکات بر ابوعلی؟ عمر خیام گفت که: سخنان ابوعلی را نفهمیده است، و او رتبهٔ یافت کلام ابوعلی نیست، چگونه رتبهٔ اعتراض باشد او را؟ پس ملک او را گفت، آیا محال است که حدسی اقوی از حدس و یافت ابوعلی باشد، و یا ممکن باشد؟از عمر خیام گفت :" مجال نیست" ملک گفت :" این که تو میگویی که تو را رتبه ادراک و اعتراض نیست مساوی است با آن که میگوید که او را ادراک و اعتراض و زیاده از اینها هست پس بر تست که کلام خود را راجح سازی بر کلام خصم به زیادتی برهان و به سفاهت نباید کشید که غلام مرا قدرت بر سفاهت بیش از توست ." عمر خیام از این سخن مشوش گشت. ملک او را گفت: حکیم کلام دیگران را به برهان عیب می‌کند، و جدلی نامنقح به سفاهت و خشونت و حقارت، پس تو طلب کن بهترین این دو وجه را، و قناعت به فروترین مراتب منمای. عمر خیام سکوت ورزیده برخاست."

خیام در ابراز نظر و عقیدهٔ خود بسیار صریح و بی‌پروا بوده است. شرح مکالمهٔ وی را با خواجه وزیر کاشانی و عضدالدین حاکم یزد بازنمودیم. شواهد افزون‌تر آن که در چنان عهدی که در اصفهان معموری بیهقی منجم را تنها بدان خاطر که ناشناس بود به اتهام قرمطی کشتند، در رسالات خود نسبت به اسماعیلیه که نظر مساعدی نسبت به فلسفه داشتند، طریق اعتدال پیش گرفته و از محکوم کردن آنان خودداری ورزیده است. نه تنها در علوم عقلی امام اهل خراسان بود، بلکه به نوشتهٔ شهرزوری "عالم بود به فقه و لغت و تاریخ. روزی عمر خیام پیش عبدالرزاق وزیر درآمد، امام قاریان ابوالحسن الغزال پیش او بود، و در اختلاف قرائت مباحثه داشتند. وزیر گفت به دانائی رسیدیم، و عمر خیام را از آن سؤال کرد. عمر اختلاف قراء را مذکور ساخت، و علت هر یک را بیان کرد، قرائت شاذه را ذکر کرد با سبب آن‌ها، و یک وجه را تفضیل کرد. غزالی گفت: حق سبحانه و تعالی مثل تو علما را زیاده گرداند، به درستی که ما گمان نداریم که احدی از قراء مثل این حفظ نموده باشد، چه جای حکما." گرچه رسماً بر مشرب مشائیون بود، ولی چنین می‌نماید که همچنانکه بوعلی در کتاب شفا می‌گوید که آن کتاب را برای عامهٔ مشتغلان به فلسفه نوشتم، چندان اعتقادی به نظر رسمی مشائیان نداشته است. این معنی از مقدمهٔ رسالهٔ کون و تکلیف حاصل می‌شود که می‌گوید پذیرفتن این نظریه از سوی من و استادم بوعلی، نمی‌دانم ناشی از ضعف نفس و فریفتگی است یا فی الواقع در نفسِ این نظریه قوت و حقیقتی هست که ما را مذعان ساخته است.

محقق معاصر، آقای علیرضا ذکاوتی قراگزلو در تحقیق فاضلانهٔ خود پیرامون عمر خیام در تأیید این نظر می‌نویسد، "لقب حجهٔ الحق (همان لقبِ ابن سینا) برای خیام در مقابل "حجة الاسلام" یعنی لقب غزالی و "حجت" اسماعیلیان، موقعیت خیام را به عنوان یک حکیم مقبول عصر – آن اندازه که یک حکیم مشایی می‌توانست مقبول باشد – نشان می‌دهد. در این مقام و موقعیت، خیام خود را موظف می‌دانسته، یا به عبارت بهتر جامعهٔ فرهنگی معاصرش از او می‌خواسته که در مسائل حکمی موضعگیری یک استاد طراز اول حکمت مشایی را داشته‌باشد.لذادر رسالات فلسفی موجزش که در جواب سؤال معاصران در جوانی نگاشته به همان مبانی و تقریرات رسمی اکتفا کرده، هرچند همان جا هم به کنایه نشان داده که می‌شود پذیرفتنِ آن نتیجه‌گیری‌ها را مربوط به ضعف نفس دانست، عبارت طوری است که ظاهراً بوعلی سینا را هم شریک در این طرز تلقی خود می‌شمارد. امّا همین حکیم تودار کم حرف ژرف‌اندیش خلجانات ذهنی و اضطرابات فکری خودرا در رباعیاتی که برای خودیادداشت می‌کرده ثبت و ضبط نموده است. بعضی از این رباعیات هم جنبهٔ جدلی دارد یعنی پارادکسهایی است که برای متکلمان خصوصاً اشاعره طرح شده است. در حقیقت گویندهٔ این رباعیّات بیش از آنچه قصد انشاداشته باشد به‌وجه اخبار سخن می‌گوید و از بن بست‌ها خبر می‌دهد. (....) خیّام خود به عنوان یک اندیشمندو عالم ریاضی و طبیعی هم تناقضات یک تصور سامی از الوهیت را دریافته و به شکل پارادکسهای کلامی مطرح کرده و هم به بن‌بست رسیدن متافیزیک را تصریح نموده است و فی الواقع به آستانهٔ پوزیتیویسم نزدیک شده، لیکن وارد آن نمی‌توانسته است بشود. این قدر هست که نظریهٔ هیولا را که مطابق فلسفهٔ مشایی است کنار گذاشته و به مذهب ذرهٔ رسیده است."

این رباعیّات امروزه از مشهورترین قطعات ادبی جهان می‌باشد و در بین عامهٔ کتاب‌خوان جهان چنان محبوب است که پس از کتاب مقدس و آثار شکسپیر، پرتیراژترین کتاب انگلیسی شمرده می‌شود. موفقیّت این رباعیّات، چنان استاد مرحوم مینوی را به وجد آورده که در مقدمهٔ نوروزنامه چنین می‌نویسد، "عمر خیّام یگانه بلبل دستان سرای گلشن شعر و شاعری ایران است که ترانه‌های دلپذیر و نغمات شورانگیز او دنیاپسند است. تاکنون هیچ یک از شعرا و نویسندگان و حکما و اهل سیاست این سرزمین به اندازهٔ او در فراخنای جهان شهرت عام نیافته‌اند. خیّام تنها متفکر ایرانی است که زنده و پاینده‌بودن نام و گفته او در میان تمام ملل دنیا مسلم است. نه بس در پیش شرق‌شناسان و علما و ادبای مغرب‌زمین، بلکه در نزد عامهٔ کسانی که با خواندن و نوشتن کاری دارند، خیّام معروف است و شاید بیش از یک نیمه از متمدنین عرصهٔ گیتی به نام او آشنا و به رباعیاتی که حکیم اغلب از روی هوس و ذوق طبیعی می‌سروده است مفتون‌اند. می‌توان گفت وی تنها سخن سرای ایرانی است که همهٔ دنیا او را متعلق به نوع بشر و غیر مخصوص به ملت و مملکت معیّن می‌دانند و در زمرهٔ شعرای درجهٔ اوّل که جنبهٔ بین‌المللی دنیایی دارند به شمار می‌آورند. ایران باید به خود ببالد که در آغوش خویش چنین گوینده‌ای پرورده که مایهٔ

پنج قرن پس از آن تنظیم شده بیشتر است. همزمان به سال ۴۷۰ ق، خیّام رسالهٔ مختصر خود را در هندسه با نام رساله فی شرح ما اشکل من مصادرات کتاب اقلیدس به عربی تدوین نمود. این رساله نیز از شاهکارهای هندسه در قرون وسطی بوده و در آن با بحث دربارهٔ اصل پنجم اقلیدس به قضایایی دست یافت که در قرن نوزدهم اساس هندسهٔ غیر اقلیدسی لوباچفسکی بر آن قرار گرفت. وی در این رساله به کار خود دربارهٔ نظریهٔ ریاضی موسیقی نیز اشاره می‌کند، ولی امروزه از این رسالهٔ وی اثری در دست نیست. از سایر رسالات خیّام در علوم ریاضی باید اشاره کنیم به رساله‌ای کوتاه در حل یک مسألهٔ جبری به وسیلهٔ قطوع مخروطی، خیّام در این رساله بیست و یک قسم معادلات جبری را دسته‌بندی کرده و متذکر می‌شود که ریاضیدانان پیش از او تنها به حل یازده قسم از آن معادلات موفق گشته بودند، و حل ده نوع دیگر از وی می‌باشد؛ لوازم الامکنه دربارهٔ فصول و علّت اختلاف هوای مناطق مختلف؛ میزان الحکم، دربارهٔ روش‌های تعیین ارزش اشیاء پیوسته به جواهرات بدون خارج ساختن آن‌ها؛ مشکلات الحساب؛ رساله فی قسمة الدائره.

نخستین باری که خیّام را متوّجه مسائل حکمی می‌یابیم به سال ۴۷۲ ق است. در آن سال وی به خواهش برخی دوستان در اصفهان خطبة القراء ابن سینا را به فارسی ترجمه کرد. سپس در سال ۴۷۳ رسالة الکون و التکلیف و همچنین الجواب من ثلاث مسائل را در پاسخ به سؤالات یکی از شاگردان ابوعلی، ابونصر محمد بن عبدالرحیم نسوی قاضی فارس نوشت. سایر رسالات فلسفی این دوره از زندگی خیّام عبارت است از: الضیاء العقلی؛ رسالة فی الوجود که همگی به عربی است. خیّام علاوه بر ریاضیات، در کلام و فلسفه و قرائت و همچنین ادب عرب صاحب آوازه بوده، و او را تالی ابوعلی سینا برشمرده‌اند. برخی نوشته‌اند که امام محمّد غزالی سال‌ها نزد وی حکمت آموخته و بیهقی عین القضات همدانی را شاگرد وی قلمداد کرده است. قفطی می‌گوید که در علوم یونان علامه زمان و امام اهل خراسان بود، و زمخشری مفسّر و لغوی در رسالة الزاجر للصغار از مباحثهٔ خود در باب لغت با وی یاد کرده و وی را "حکیم الدنیا و فیلسوفها" خوانده و شاگردانش را به استفاده از محضر خیّام تشویق نموده است. در رباعیاتش دقیق‌ترین مسائل کلامی را مطرح کرده و متکلّمان را به مبارزه طلبیده است. با این همه اشتغال وی به فلسفه، مخالفت اهل ظاهر را برانگیخت، و خیّام به ناچار عازم سفر حجّ شد. مترجم تاریخ حکماء قفطی می‌نویسد، "بعد از آن که اهل عصر، قدح در دین وی کردندی، و مکنون سرّ او آشکار گردانیدندی، بر نفس خویشتن بترسید، و عنان خامه و زبان از امثال آن سخنان بازکشید. و عازم حجّ بیت الله شد و چون به بغداد رسید، اهل طریقهٔ او از معتقدان علوم اوایل، سوی وی تردّد و آمد شد آغاز نهادند. [امّا او ایشان را به خود راه نداد] و بعد از گزاردن حجّ به بلد خود معاودت نموده، در کتمان اسرار به اظهار عبادت و شعار مردم دیندار، مبالغت نمود."

پس از قتل خواجه نظام الملک و مرگ ملکشاه در سال ۴۸۵ ق، رصدخانهٔ اصفهان که با هزینهٔ عظیم ایجاد شده بود، تعطیل و خیّام به نیشابور بازگشت. از این تاریخ به بعد اطلاعّات ما از زندگی خیّام بسیار اندک است. به سال ۴۹۵ او را بر بالین سنجر نوجوان می‌یابیم که مبتلای آبله است و خیّام به مداوای او آمده است. پس از ملاقات بیمار مجیرالدوله وزیر نظر او را دربارهٔ بیمار می‌پرسد. خیّام حال وی را بد توصیف می‌کند. خادمان سنجر این خبر را به وی رساندند. "چون سلطنت صحّت یافت عمر را دشمن داشت و به او بد شد". در هر حال خیّام آن منزلت سابق را در دربار ملکشاه دیگر بازنیافت. شاید این نکته که قفطی می‌گوید "در التزام سیاسات مدنیّه، بر موجب قواعد یونانیّه، مبالغت فرمودی" نیز بی‌تأثیر نبود. کینهٔ شخصی سلطان معزالدّین سنجر و مبالغه خیّام در عقیده و تعلم سیاست مدنی یونانیان که در مخالفت با نظام سلطنتی بوده و مداخلهٔ اعضای جامعه را در حکومت طلب می‌کرده، دست به دست یکدیگر داده و وی را خانه‌نشین نمود. بر این دو باید همچنین دشمنی اهل ظاهر و متکلمان را بیفزاییم، چنانچه مشهور است امام محمّد غزالی در نوشتن تهافت الفلاسفه متوّجه وی بوده است. با این وجود وی تا پایان عمر خود در احتشام و بزرگی به سر برد.

قراین گواهند که خیّام در شهر نیشابور صاحب مقام بزرگ و نفوذی عظیم بوده است. از سنایی شاعر نامه‌ای در دست است که به خیّام نوشته و از وی استمداد کرده است. شرح ماجرا چنان است که سنایی در سفر به نیشابور در کاروانسرایی منزل می‌گزیند. در آن مکان هزار دینار طلا دزدیده می‌شود. گمان دزدی بر غلامی هندو می‌برند، وی نیز می‌گوید که طلا را دزدیده و به شاگرد حکیم سنایی سپرده است. سنایی که دلتنگ گردیده، شاگرد را رها کرده و به هرات باز می‌گردد، شاگرد نیز که خود را تنها می‌یابد معترف می‌شود که طلا را به خواجه داده است. صرّاف نیز به هرات نامه می‌نویسد و از سنایی می‌خواهد که وجه دزدی را بازگرداند. سنایی نامه‌ای تند در پاسخ وی می‌فرستد و همزمان در نامه‌ای دیگر به خیّام از او که در شهر دارای کلامی نافذ است، می‌خواهد که صراف را متوجه کند که چنان تهمتی زیبندهٔ سنایی نیست. "توقع این عاشق صادق آن است که چون نوشته بدان پیشوای حکیمان رسد، در حال به ذوالفقار زبان حیدروار سرشان بردارد، و به درهٔ صلابت عمری بنیت نیت ایشان ذره ذره کند، تا از ننگ رنگ و چنگ نیرنگ خویش بازرهند." در خلقیات خیام نوشته‌اند که بدخلق بود و تندمزاج و بدان دلیل تردد اهل علم نزد او کم‌تر بود،

همچنین در تعلیم و تفهیم و تصنیف آنچه از آن دیگری فایده یافتی، بخل می‌ورزید. بیهقی روایت می‌کند که روزی امام محمد غزالی نزد او رفت و از او سؤالی کرد مبنی بر آن که چرا که یکی از نقاط فلک به عنوان قطب بر دیگر نقاط برتری دارد. خیام در پاسخ وی بسیار حاشیه رفت و از ورود در قضیه امتناع کرد تا آن که ظهر شد و بانگ اذان برآمد. در این هنگام غزالی که حتماً حوصله‌اش سر رفته بود، گفت: "جاء الحق و ذهق الباطل"، و از جا برخاست و رفت. البته می‌توان تصور کرد که خیام در آموختن علم به غیر اهل آن چندان مشتاق نبوده و غزالی نیز بی‌گمان بزرگ‌ترین مدعی فلسفه و علوم یونانی در عصر خود بوده است. در داستان دیگری می‌خوانیم که فقیهی هر روز صبح نزد خیام حکمت می‌خواند و چون به میان مردم می‌رفت وی را به فساد متهم می‌کرد. خیام چون آگاه شد کسانی را بر بام خانه گماشت تا هنگامی که آن فقیه به خانهٔ وی درآمد، طبل کوبیدند، و مردم به خانهٔ وی ریختند. خیام گفت، "ای مردم نیشابور، این فقیه شما است که هر روز در همین هنگام نزد من آمده و حکمت می‌آموزد، و چون نزد شما می‌آید از من چنان یاد می‌کند. اگر من آنی هستم که او می‌گوید چرا نزد من علم می‌آموزد، و اگر چنین نیست چرا از استاد خود به بدی یاد می‌کند." در هر حال از شرح مباحثهٔ خیام و زمخشری که.

زندگی و آثار حجة الحق حکیم عمر خیّام

"هزار سال آسمان و اختران را در مدار و سیر به شیب و بالاجان باید کندن، تا از این آسیابک، دانه‌ای درست چون عمر خیّام بیرون افتد."

حجه الحق امام غیاث الدین ابوالفتح عمربن ابراهیم خیّامی از ستارگان قدر اول عرصه دانش و ادب ایران و جهان در اوّل ذیحجهٔ سال ٤٣٩ قمری مطابق با هجدهم ماه می ۱۰٤٨ میلادی چشم به دنیا گشود. دربارهٔ خاندان و محل ولادت وی مورّخین اقوال مختلف ذکر کرده‌اند. به نوشتهٔ تاریخ الفی خاندانش از اهالی روستای شمشاد در نزدیکی بلخ بوده، ولی وی خود در استرآباد به دنیا آمد، و مطابق ضبط یاراحمد رشیدی در طربخانه وی در استرآباد زاده شد، اما اوان زندگیش در بلخ گذشت. با این همه صحیح‌ترین قول را متعلق به ابوالحسن علی‌بن زید بیهقی نویسندهٔ تاریخ بیهق می‌دانیم که در تتمهٔ صوان الحکمه می‌نویسد،اجداد وی اهل نیشابور بوده و وی نیز در نیشابور متولّد شد. از اوان زندگی و استادان وی چیزی نمی‌دانیم فقط آن که وی شاگرد ابوالمعالی امام الحرمین جوینی (٤١٩ - ٤٧٨ ق) عالم نامدار اشعری شافعی مذهب بوده، و هندسه و مجسطی را نزد ابوالحسن انبیری (انباری) خوانده است. سایر روایاتی که دربارهٔ تحصیل وی نزد ابن سینا و نیز داستان معروف "سه یار دبستانی" نقل شده هیچکدام مبنای تاریخی درستی ندارد، چه آن که خواجه نظام الملک (٤٠٨ - ٤٨٥ ق) سی و یکسال قبل از وی متولّد شده و بنابراین نمی‌توانسته با خیّام همدرس بوده باشد، و نیز ابن سینا (۳۷۰ - ٤٢٨ ق) یازده سال قبل از ولادت او چشم از دنیا فروبسته بود. با این حال محتمل است که خیّام نزد یکی‌از شاگردان ابن سینا علوم زمانه را فراگرفته است، و از همین روی در مقدمهٔ رسالهٔ کون و تکلیف از ابوعلی سینا به عنوان استاد خود نام برده است.

به گفتهٔ بیهقی "جامع بود میان قوّت حفظ وحدت ذکاء، چنانکه می‌گویند کتابی مطوّل را هفت نوبت تأمل نمود در اصفهان، چون به نیشابور عود کرد از ظهر قلبِ املاء کردچندانکه نسخه از املاء او نوشتند و ما از آن نسخه مقابله کردیم، زیادت تفاوتی نداشت. و بدین استعداد بر جمیع علوم معقول و منقول وقوف یافت." در همان اوان جوانی به انشاء رساله‌ای در تصدیق روش هندیان در گرفتن جذر و کعب اعداد پرداخت. این رساله که متأسفانه به دست ما نرسیده است موجب شد تا به عنوان عالم به شهرت دست یابد. از آن پس نشان وی را در سمرقند می‌یابیم که در سایهٔ حمایت رئیس قاضی ابو طاهر عبدالرحمن بن علق رسالهٔ معروف خود را در جبر و مقابله با عنوان رسالة فی براهین علی مسائل الجبر و المقابله به عربی نوشت. این رساله حاوی راه‌حل‌های هندسی و جبری معادلات درجهٔ دوّم و نیز طبقه‌بندی معادلات جبری، از جمله معادلات درجهٔ سوّم و ارائه راه‌حلی برای اغلب آن‌ها می‌باشد. بدینسان خیّام ۱۳ نوع مختلف معادلات درجهٔ سوّم را شناسایی کرده، همچنین با بسط قوای مختلف دوجمله‌ای‌ها (معروف به دو جمله‌ای نیوتن) و یافتن ضرائب این بسط و گسترش، قاعده و دستوری را که امروز مثلث پاسکال نامیده می‌شود چهار قرن پیش از این دانشمند کشف نمود. از این رو امروزه این اثر را یکی از برجسته‌ترین آثار قرن وسطایی در علم جبر به شمار می‌آورند.

از آن پس خیّام در خدمت امیر قراخانی شمس الملک نصربن طمغاج خان خاقان سمرقند می‌یابیم و به گفتهٔ بیهقی "همواره وی را بسیار بزرگ می‌داشت. چنانکه در ایوان خویش وی را در کنار خود می‌نشاند." ظاهراً در سال ٤٦٦ ملکشاه به قلمرو شمس الملک تاخته، و پس از برقراری صلح بین آن دو خیّام به خدمت ملکشاه درآمده، تا پایان عمر این شاه در سایهٔ حمایت وی و همچنین وزیر با تدبیر او خواجه نظام الملک قرار داشت که برای او سالانه ده هزار دینار مقرّری برقرار نمود. ملکشاه او را در زمرهٔ ندما قرار داده و خیّام در دربار وی صاحب منزلت فراوان بود. داستانی که خاقانی از برخورد بین وی و خواجه وزیر کاشانی نقل می‌کند به خوبی گویای این معنی است. آن داستان چنین است، "... ماجرای خواجهٔ بزرگ کاشانی در عهد ملکشاه که با حجة الحق عمر خیّام رفته است. مگر روزی خواجه به دیوان نشسته بود. [امام] عمر خیّام درآمد و گفت: ای صدر جهان، از وجه ده هزار دینار معاش هر سالِ من کهتر باقی به دیوان عالی مانده است. نایبان دیوان را اشارتی بلیغ می‌باید تا برسانند. خواجه گفت: توجهت سلطان عالم چه خدمت کنی که هر سال ده هزار دینار

مرسوم تو باید داد؟ عمر خیّام گفت: واعجبا ! من چه خدمت کنم سلطان را؟ هزار سال آسمان و اختران را در مدار و سیر به شیب و بالاجان باید کندن، تا از این آسیابک دانه‌ای درست چون عمر خیّام بیرون افتد، و از این هفت شهر پای بالا و هفت دیه سرنشیب یکی قافله سالار دانش چون من درآید. امّا اگر خواهی از هر دهی در نواحی کاشان چون خواجه دَه دَه بیرون آرم و به جای او بنشانم، که هر یک از عهدهٔ خواجگی بیرون آید.

خواجه از جای بشد و سر در پیش افکند، که جواب بس پا برجای دید. این حکایت به حضرت سلطان ملکشاه بازگفتند، گفت: بالله که عمر خیّام راست گفت ....

پانصد هجرت چو من نزاد یگانه　　　　چون او هر هفته صدهزار بزاید"

در سال ٤٦٧ ق از سوی سلطان به اصفهان مأمور شد تا در آن شهر رصدخانه‌ای را بنا نهد و با همکاری دانشمندان و ریاضیدانان مشهور از جمله ابوالمظفر اسفزاری و میمون النجیب الواسطی، ابوالفتح عبدالرحمن خازنی و ابوالعباس لوکری و معموری بیهقی به اصلاح تقویم موجود بپردازند. انجام این وظیفه ٥ سال به طول انجامید و سرانجام در تاریخ نهم ماه رمضان سال ٤٧١ ق تقویم جدید تکمیل و به افتخار جلال الدین ملکشاه تقویم جلالی نامیده شد.تقویم جلالی تا به امروز یکی از دقیق‌ترین گاه‌شماری‌های موجود در جهان محسوب می‌شود و دقّت آن بسیار از تقویم گریگوری مسیحی که حدود

با نام بزرگ جهان آفرین

پیام ناشر

کتابی را که در پیش رو دارید رباعیات حکیم عمر خیام شاعر جاودانهٔ قرون و اعصار ایران و جهان است. تاکنون صدها چاپ از رباعیات این شاعر بزرگ منتشر شده است."هنرسرای‌گویا" درادامه‌چاپ‌متون ارزشمندادبیات گرانسنگ ایران اینک اقدام به چاپ رباعیات حکیم عمر خیام نموده است.

تصاویر زیبایی را که در این مجموعه نفیس ملاحظه می‌کنید اثر هنرمندی است که با بیش از سی سال تجربه باید او را در شمار یکی از پرکارترین نقاشان معاصر ایران دانست.

حجت الله شکیبا. به راستی که درونمایه و فضای آثار این هنرمند حسرت روزگاران شیرین از یاد رفته‌مان را در برابرمان مجسم می‌سازد ....

سبک و فضای تابلوهای شکیبا در هماهنگی، هارمونی و ریتم و نیز رنگ‌های انتخابی از نظر ارتباط میان آنها و جلوه چهره‌های زنانه مجموعه آثار ارزشمندی را به وجود آورده است که ضمن دقیق و تزئینی بودن ژرف و سرشار از غنا و معنا، در تجسم مفاهیم ترانه‌های مربوط، نقش اساسی و اصلی را در این مجموعه ایفا می کند ، و چنان که مشاهده می‌شود هر تصویر روح شعر خیام و دنیانگری دانشمند و شاعر بزرگ ایرانزمین و شناخته شده‌ترین در جهان را می‌تاباند و این نیست مگر شیوه خاص و تجربه‌های نوی نقاش هنرمند برگرفته شده از اندیشه‌های بزرگمرد نیشاپور.

خط این مجموعه به زبان فارسی و عربی که یکی از هنرهای زیبای استادان این مرزوبوم‌می‌باشدازیونس‌خانلرزاده خوشنویس معاصر است که روح دیگری به اشعار داده .

همچنین، این مجموعه از نظر محتوا گردآوری است بدون ادعا از ترانه‌های جاری خیام که همگان اکثر آنها را بر زبان دارند و در گذشته در مجموعه‌هایی با نام محققانی با دانش و صلاحیت توسط انتشارات گوناگون مکرر به چاپ رسیده‌اند.

ترجمه‌های انگلیسی از ادوارد فیتزجرالد شاعر انگلیسی است که برای نخستین بار ترانه‌های خیام را با چهار پاره های موزون و مقفایش در زبان انگلیسی به جهانیان شناساند، و ما برای رفع کمبودها در این مجموعه، از آقای م - آزاد مدد خواستیم که آنچه را از دیگر مترجمان انگلیسی در اختیار دارد به این مجموعه واگذارد ولو که بدون وزن و قافیه‌اند، اما در رسا و وفادار بودن‌شان سخنی نیست. در ترجمه‌های به زبان فرانسه که جمعشان به سه مترجم شاعر تعلق دارد، نخست یاد می‌بریم از زنده یاد ابوالقاسم اعتصام زاده که دو دهه از عمرش (۱۳۲۵ - ۱۳۰۵) را صرف تعدادی ترجمه به شعر از رباعیات خیام به زبان فرانسه کرد و متأسفانه در استفاده از کار پرتلاشش در چاپ‌های مختلف چند زبان هیچگاه نامی از او برده نشده است و ما این وظیفه وجدانی را انجام داده‌ایم و گفتنی است که ترجمه‌های او در کشور فرانسه با ذکر نام مترجم چند بار به چاپ رسیده است. تعدادی دیگر از ترجمه‌های به زبان فرانسه. از ایران شناس و پارسی دوست گرانقدر فرانسوی آقای ونسان مون تی است و ایشان رباعیات برگزیده شان را از بزرگمرد نیشاپور برابر با شیوه و سلیقه خاص خود از نظر جای قافیه‌ها به زبان خود برگردانده، و تعدادی دیگر که با دو ستاره کوچک در آغاز مصرع اول مشخص‌اند، از امیر هوشنگ کاوسی است که مدت ۱۲ سال است روی زندگی و ترانه‌های خیام مطالعه می‌کند و توانسته در ترجمه‌های به زبان فرانسه وزن و قافیه را لحاظ کند و تا حد ممکن از اصالت مفاهیم خیام به دور نماند.

در ترجمه های عربی محمدرضا میرزاجان با تسلط کامل به زبان عربی و با زحمات فراوان بهترین و نزدیکترین ترجمه ها را از احمد رامی ،السیداحمد الصافی النجفی ، ابراهیم عریض ، ودیع‌البستانی و محمد السباعی فراهم آورده است .

و در نهایت ترجمه های آلمانی کتاب مربوط به لئوپولد و همچنین کامران جمالی می باشد که با کوشش و دقت کامل به ترجمه رباعیها پرداخته اند .

همچنین از کلیه اشخاص و موسساتی که ما را در تهیه و چاپ این مجموعه نفیس یاری نموده اند صمیمانه سپاسگذاریم .

خیام، عمربن ابراهیم، ۴۳۲ - ۵۱۷؟ق.
[رباعیات. چند زبانه]
رباعیات حکیم عمر خیام همراه با ترجمه انگلیسی و فرانسه و آلمانی و عربی/ نقاشی حجت الله شکیبا؛ خط یونس خانلرزاده؛ ۱۳۸۰.

تهران: هنرسرای گویا، ۳۱۰ ص.: مصور.

ISBN 964-92827-6-9

فهرستنویسی براساس اطلاعات فیپا.
۱.شعر فارسی -- قرن ۵ق. ۲.شعر فارسی -- قرن ۵ق. -- ترجمه شده به خارجی. الف.شکیبا، حجت الله، تصویرگر. ب.خانلرزاده، یونس، خطاط. ج.فیتس جرالد، ادوارد، ۱۸۰۹ - ۱۸۸۳، FitzGerald, Edward، مترجم. د.آزاد، محمد، مترجم. هـ.میرزاجان، محمدرضا، مترجم. و.کاوسی، هوشنگ، مترجم. ز.پل، لئو، مترجم. ح.جمالی، کامران، مترجم. ط.عنوان.

PIR۴۶۲۵/ر۲ی۸
۱۳۸۰ت

۸فا۱/۲۲
ت/ر۹۵۷خ
۱۳۸۰ت

کتابخانه ملی ایران
محل نگهداری:
۲۲۴۶۰-۸۰م

رباعیات حکیم عمر خیام

به پنج زبان فارسی، انگلیسی، آلمانی، فرانسه، عربی

نقاشی: **حجت الله شکیبا**

خوشنویسی فارسی و عربی: **یونس خانلرزاده**

مقدمه: **علی دهباشی**

مقدمه و ترجمه انگلیسی اشعار: **ادوارد فیتز جرالد و ...**

ترجمه فرانسه: **ابوالقاسم اعتصام زاده - ونسان مون تی - امیرهوشنگ کاووسی**

ترجمه آلمانی: **لئوپولد - کامران جمالی**

تحقیق و تطبیق رباعیات عربی: **محمد رضا میرزاجان**

ترجمه عربی: **احمد رامی - السید احمد الصافی النجفی - ابراهیم عریض**

ودیع البستانی و محمد السباعی

تحقیق و تطبیق رباعیات انگلیسی: **مرحوم م. آزاد**

ویرایش: **رسول اکبری**

مدیر هنری و طراحی: **سید افشید فاطمی نظر**

(با تشکر از همکاری آقایان افشین صادقی و حمید رضا رحمانی)

حروفچینی: **سینا نگار**

اسلاید: سید محمد معصومی، نادر سماواتی، علی اصغر دانشپور، زرگرزاده

تفکیک رنگ: **محمود رسائی**

لیتوگرافی: **فرآیند گویا**

چاپ: **خانه فرهنگ و هنر گویا**

صحافی: **گوهر**

چاپ پنجم: **پاییز ۱۳۸۸**

تیراژ: **۳۰۰۰ نسخه**

شابک: ۹-۶-۹۲۸۲۷-۹۶۴

هنرسرای گویا

تهران - خیابان کریمخان زند، روبروی ایرانشهر، پلاک ۸۹

تلفن: ۸۸۳۱۳۴۳۱ - ۸۸۸۳۱۶۶۹ - ۸۸۸۳۸۴۵۳ فکس: ۸۸۸۴۲۹۸۷

www.gooyabooks.com

E-mail: info@gooyabooks.com

بسم الله الرحمن الرحیم

Art Director / Design : Afshid .N. Fatemi

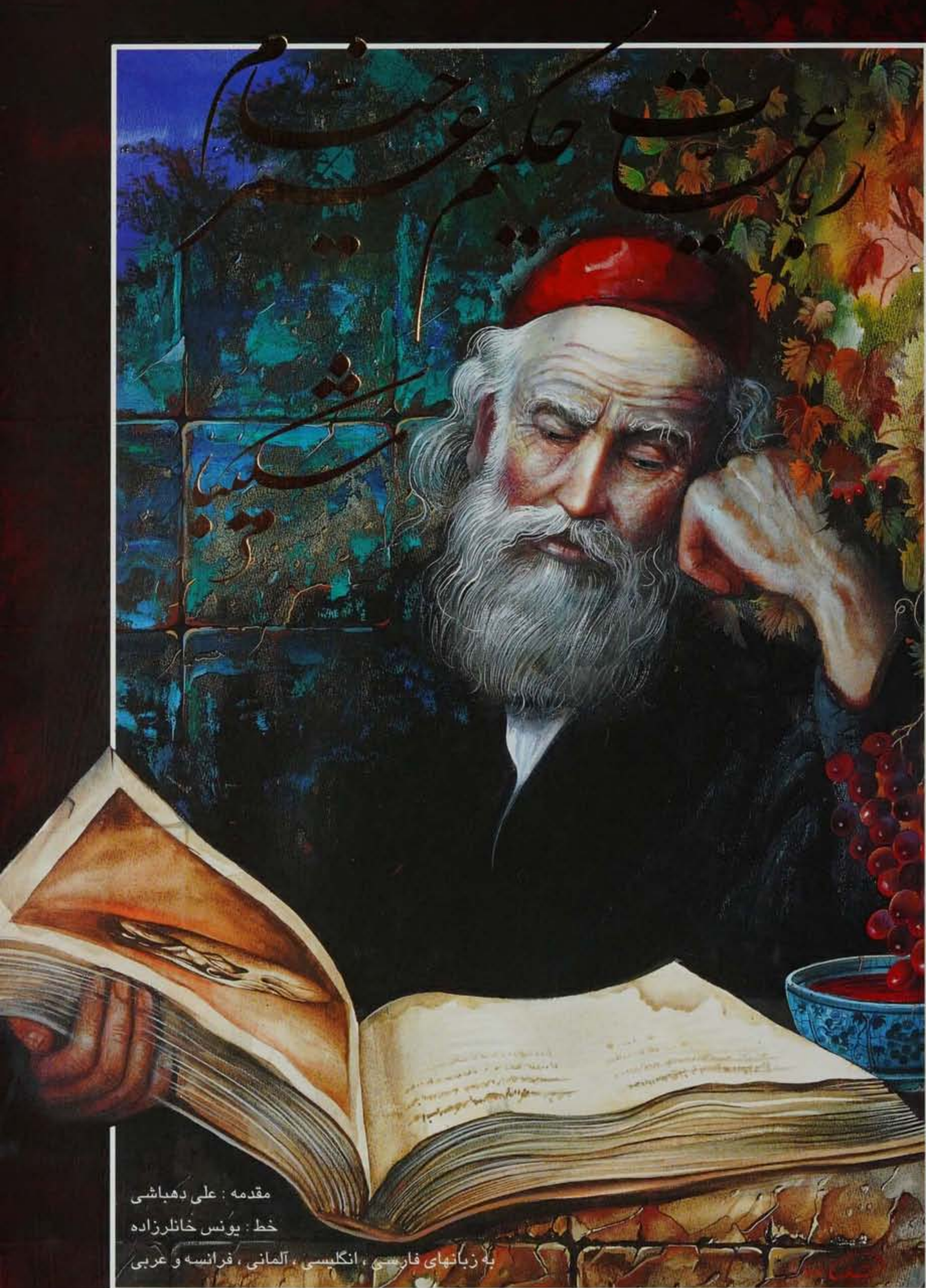
رباعیات حکیم عمر خیام

نقاشی : حجت الله شکیبا

خط : یونس خانلرزاده

همراه با ترجمه های انگلیسی ، آلمانی ، فرانسه و عربی

خیام
۷۶
SHAKIBA

رباعیات حکیم عمر خیام
مقدمه : علی دهباشی
خط : یونس خانلرزاده
به زبانهای فارسی ، انگلیسی ، آلمانی ، فرانسه و عربی